

Andrzej Kansy

PŁOCKA PRASA
REGIONALISTYCZNA
w latach 1989-2014

Płock 2015

Andrzej Kansy

**PŁOCKA PRASA
REGIONALISTYCZNA
w latach 1989-2014**

Płock 2015

Wydanie książki zostało dofinansowane z budżetu Gminy - Miasto Płock

Recenzent: *prof. dr hab. Andrzej Chodubski*

© Copyright by Towarzystwo Naukowe Płockie, Andrzej Kansy

Wydawca: *Towarzystwo Naukowe Płockie*

ISBN 978-83-60348-69-7

Skład, druk, oprawa:

P.P.-H. „DRUKARNIA” Sp. z o.o. Sierpc, tel./fax 24 275-19-35

SPIS TREŚCI

Wstęp	4
Rozdział I Region i subregion w objaśnianiu administracyjno-politycznym	11
Rozdział II Idea i przestrzeń prasy regionalistycznej	33
Rozdział III Dziedzictwo przeszłości a specyfika rozwojowa prasy regionalistycznej w Polsce	39
Rozdział IV Rzeczywistość prasy regionalistycznej	55
Tradycje	55
Rozwój	57
Idea regionalistyczna	69
Redakcje i autorzy	77
Formuły wydawnicze	83
Tematyka	107
Klasyfikacja	108
Rodzaje i gatunki dziennikarskie	109
Wydawcy	113
Rozdział V „Nasze Korzenie” – płockie pismo regionalistyczne	123
Podsumowsnie i wnioski	131
Bibliografia	139
Spis ilustracji, map, wykresów i tabel	151
Aneks 1 - Kwestionariusz do badania prasy regionalistycznej	155
Aneks 2 – Relacja Adama Dariusza Kotkiewicza	163
Summary	167
Indeks nazwisk	171
Indeks czasopism regionalistycznych subregionu płockiego (1989-2015) ..	177

TABLE OF CONTENTS

Introduction	4
Chapter I Region and sub-region in administrative and political context	11
Chapter II The concept and the range of the regional press	33
Chapter III The heritage of the past and the developmental process of the regional press in Poland	39
Chapter IV The essence of the regional press	55
Traditions	55
Development	57
The concept of the regionalism	69
Redactions and authors	77
The principles of publication	83
Themes	107
Classification	108
Types and forms of journalism	109
Publishers	113
Chapter V „Nasze Korzenie” – regional journal of Plock	123
Summation and conclusions	131
Bibliography	139
Inex of illustrations, diagrams and tables	151
Appendix 1 – The regional press research questionnaire	155
Appendix 2 – Adama Dariusza Kotkiewicza report	163
Summary	167
List of people	171
Index of regional periodicals in Plock sub-region (1989-2015)	177

WSTĘP

Zmiany, jakie dokonały się w Polsce w latach 1989-2014 objęły wszystkie dziedziny życia publicznego. Przemiany demokratyczne oraz zniesienie cenzury wpłynęły na aktywność regionalistów zrzeszonych w organizacjach społecznych, a także związanych z lokalnymi instytucjami kultury. Integracja z Unią Europejską wywołała dyskusję na temat miejsca Polski w jednoczącej się Europie oraz na temat roli regionów oraz subregionów w jej rozwoju. Aktualne stały się też pytania o dziedzictwo kulturowe małych ojczyzn oraz ich teraźniejszość i przyszłość, o lokalną tożsamość, a na koniec o rolę ruchu regionalistycznego w zmieniającej się rzeczywistości. Kwestie te podejmowane były podczas organizowanych kongresów, sympozjów, czy odczytów, a także na łamach wydawnictw zwartych i ciągłych. Jedną z form wynikających z zainteresowań regionalistycznych było wydawanie prasy regionalistycznej jako specyficznego typu prasy lokalnej.

Pierwsza z cezur wyznaczających ramy czasowe pracy poświęconej prasie regionalistycznej subregionu płockiego wiąże się z transformacją ustrojową w Polsce, która rozpoczęła się w 1989 r. To fundamentalna cezura w rozwoju mediów lokalnych w Polsce¹. Cezura zamykająca związana jest z 25. rocznicą odrodzenia wolnej Polski, która przypadła w 2014 r. Mimo rocznicowego wymiaru rok 2014 był czasem ważnym dla ruchu regionalistycznego w Polsce. Odbył się wówczas X Kongres Stowarzyszeń Regionalnych w Bydgoszczy pod hasłem „Regionalizm polski – 25 lat po transformacji jako ważne źródło odrodzenia narodu i państwa”. W programie Kongresu znalazły się m.in. referaty na temat medialnych aspektów regionalizmu. Podczas Kongresu odnowiono Kartę Regionalizmu Polskiego w 20. rocznicę jej uchwalenia we Wrocławiu w 1994 r. Zainteresowanie regionalizmem w badaniach naukowych zaowocowało konferencją pt. *Centra–Peryferie w literaturze polskiej XX i XXI wieku* z cyklu „Nowy regionalizm w badaniach literackich” zorganizowaną przez Instytut Filologii Polskiej i Śląską Pracownię Regionalistyczną Uniwersytetu Wrocław-

¹ R. Kowalczyk, *Współczesne media lokalne jako przedmiot refleksji medioznawczej*, „Przegląd Politologiczny” 2011, nr 1, s. 160.

skiego (Wrocław). Regionalizm stał się też obszarem zainteresowań pedagogów, czego przykładem może być konferencja pt. *Regionalizm – w poszukiwaniu nowych obszarów edukacji dorosłych* zorganizowanej przez Zakład Pedagogiki Społecznej, Resocjalizacyjnej i Andragogiki Górnośląskiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. kard. Augusta Hlonda w Mysłowicach. W wymiarze subregionu płockiego w 2014 r. w Płocku doszło do wznowienia po 15 latach ważnego czasopisma naukowego o charakterze regionalistycznym pt. „Płocki Rocznik Historyczno-Archiwalny”.

Temat podjęty w książce wpisuje się w dotychczasowe działania autora związane z badaniem i opisywaniem aktywności społecznej w wymiarze lokalnym, zwłaszcza przejawiającej się w wydawaniu prasy. Inspiracją do zainteresowania się zagadnieniem prasy regionalistycznej były badania Ryszarda Kowalczyka, których wyniki opublikowane zostały w książkach *Zarys czasopiśmiennictwa regionalistycznego w Wielkopolsce po drugiej wojnie światowej* i *Czasopiśmiennictwo regionalistyczne w Polsce*². Pierwsza z nich zawiera wyniki badań nad czasopiśmiennictwem regionalistycznym w Wielkopolsce, druga zaś jest monografią tego typu czasopiśmiennictwa w Polsce. Podjęte w niniejszej pracy badania wpisują się w perspektywę badawczą R. Kowalczyka. Miały one na celu scharakteryzowanie czasopism regionalistycznych wydawanych drukiem w Płockiem w latach 1989-2014. W zasadniczej tezie założono, że wraz z nowym okresem w dziejach Polski pojawiły się nowe inicjatywy regionalistyczne, przejawiające się w szczególności w wydawaniu prasy. W ramach podjętego tematu przede wszystkim należało zdefiniować subregion płocki jako obszar badań. Odpowiedzi wymagały też następujące pytania: Czy w latach 1989-2014 w subregionie płockim istniała prasa regionalistyczna? W jakich latach wydawane były poszczególne pisma? Kto był ich wydawcą? Jaka była geografia wydawnicza czasopism regionalistycznych? Na jakim obszarze były rozpowszechniane? Do jakiej kategorii prasy ze względu na zasięg należały? Jaka była częstotliwość ich wydawania? Jakie były ich formuły

² R. Kowalczyk, *Czasopiśmiennictwo regionalistyczne w Polsce*, Opole 2013, 160 ss.; R. Kowalczyk, *Zarys czasopiśmiennictwa regionalistycznego w Wielkopolsce po drugiej wojnie światowej*, Opole 2013, 388 ss.

wydawnicze? Kim byli redaktorzy i autorzy? Jakie były ich cechy zewnętrzne (formaty, kolory, objętość)? W jakich nakładach wydawano prasę regionalistyczną? Jaka była cena czasopism? Jakie były ich źródła finansowania? Jaki udział w powierzchni pism miały reklamy? Jak była struktura poszczególnych pism? O czym pisano na ich łamach? Jakiego rodzaju i gatunki dziennikarskie były stosowane w prasie regionalistycznej? Jakiego rodzaju elementy idei regionalistycznej były obecne na łamach pism? Do jakich kategorii można je zaliczyć (ze względu na adresata, ze względu na ukształtowanie treści, ze względu na sposób ukształtowania treści)? Sformułowane pytania posłużyły do opracowania, najpierw roboczego, a następnie właściwego kwestionariusza. Pierwszy z nich wykorzystano do wyselekcjonowania spośród wszystkich założonych w badanym okresie czasopism tylko tych, które zawierały elementy idei regionalistycznej. Pominięto czasopisma, w których treści regionalistyczne pojawiały się sporadycznie. W ten sposób wybrano 22 czasopisma. Poddano je badaniom przy pomocy udoskonalonego podczas pierwotnej selekcji kwestionariusza³.

Andrzej Chodubski badaniom regionalnym przyznaje szczególne znaczenie w rozwoju nauk humanistycznych. Rola ta wynika z przedmiotu poznania: wyraźnie określonej przestrzeni, zjawisk i procesów demograficznych, gospodarczych, społeczno-politycznych, kulturalnych, zachowań podmiotów indywidualnych i zbiorowych, ich dążeń, aspiracji, zmian, systemów wartości, wytworów kultury i innych. Do najważniejszych zadań badań regionalnych należy rejestrowanie i systematyzowanie bieżącej rzeczywistości społeczno-gospodarczej i politycznej. Stąd też w badaniach należy zwrócić uwagę na osoby, których biografie, wspomnienia, opisy i inne dokumenty dostarczają informacji o wydarzeniach i ich recepcji, o ludziach, ich stanie świadomości oraz o przedstawianej rzeczywistości. A. Chodubski zauważa też, że materiały wytwarzane na bieżąco posiadają wyższą wartość, niż pisane z perspektywy⁴.

³ Kwestionariusz znajduje się w aneksie 1.

⁴ A. Chodubski, *O metodach i technikach współczesnych badań regionalnych*, w: *Polityka regionalna a historyczna i obrotowa świadomość Polaków. W 80. rocznicę przyłączenia Chojnic do Drugiej Rzeczypospolitej*, Bydgoszcz 2001, s. 220-222.

Do najbardziej przydatnych metod gromadzenia materiału w badaniach regionalnych należą: opis monograficzny; ankieta oraz wywiad; wspomnienia, pamiętniki, relacje, dzienniki; biografie. W metodzie i technice opisu monograficznego istotną rolę odgrywa obserwacja, rozumiana jako pozyskiwanie danych drogą spostrzeżeń poczynionych podczas naturalnego przebiegu wydarzeń. Najcenniejsza w badaniach regionalnych jest obserwacja bezpośrednia. Opis monograficzny obejmuje wiele zagadnień, m.in. geografię, przyrodę, demografię, historię, ekonomię, kulturę. Metoda ta jest szczególnie istotna w badaniu małych społeczności lokalnych. Dla politologii ważne jest m.in. rozpoznawanie podmiotów, które wpływają na kształtowanie postaw, zachowania i oceny społeczne i polityczne, wskazywanie wzorów osobowych – akceptowanych i nieakceptowanych, określanie zjawisk i zdarzeń integrujących oraz dezintegrujących społeczność lokalną. Dużą rolę odgrywa ponadto zarysowanie tożsamości lokalnych liderów. Zauważyć należy, że w małych społecznościach najbardziej akceptowani są liderzy wywodzący się z lokalnego kręgu tożsamościowego, natomiast w społecznościach dużych i bardziej złożonych pochodzące spoza tego kręgu⁵. Powyższymi wskazaniem kierowano się także przy sporządzaniu elementów opisów obszaru badań. Podczas jego prezentowania piszącemu przyświecała myśl Aleksandra Macieszy, który uważał, że „Opis monograficzny powiatu powinien być podręcznikiem, z którego każdy mógłby czerpać wiadomości, przy niewielkim nakładzie czasu i pracy, dotyczące zjawisk gospodarczych lub społecznych powiatu, albo poszczególnej gminy”⁶. Według A. Macieszy, w opisie należy „zobrazować obecny stan rzeczy i stosunków gospodarczych”⁷.

W prowadzonych badaniach posługiwano się wywiadem jako techniką często stosowaną do poznania sfery socjologicznej i psychologicznej. Podczas jej stosowania posługiwano się środkami pomocniczymi, fotografiami, materiałami prasowymi oraz dokumen-

⁵ *Tamże*, s. 223-233.

⁶ A. Maciesza, *Opisy powiatów a studia nad stosunkami województw, jako jednostek regionalnych*, Płock 1928, s. 10.

⁷ *Tamże*, s. 11.

tami. Podczas badań korzystano ponadto ze wspomnień w formie wywiadu oraz relacji. Stosowano także metodę biograficzną, która okazała się istotna dla poznania tożsamości osób związanych z prasą regionalistyczną w podregionie płockim na tle rzeczywistości⁸.

Podczas badania zawartości prasy regionalistycznej kierowano się m.in. kryteriami specyfikującymi zawartość prasy lokalnej, do których należą: rodzaj materiałów prasowych, ich forma zewnętrzna, tematyka, forma gatunkowa, stosunek materiałów prasowych do rzeczywistości, ocena i wartościowanie rzeczywistości, terytorialne aspekty materiałów prasowych⁹.

Praca składa się z pięciu rozdziałów. Pierwszy poświęcono objaśnianiom regionu i subregionu płockiego z perspektywy administracyjno-politycznej, a następnie zobrazowano wchodzące w jego skład powiaty. W drugim zaprezentowano aktualne ujęcia regionalizmu jako istotnego odniesienia prasy regionalistycznej. Trzeci rozdział zawiera charakterystykę jej specyfiki rozwojowej na tle dziedzictwa przeszłości. Na podstawie literatury przedstawiono tu pojęcie i tradycje prasy regionalistycznej. Zaprezentowano także usytuowanie w systemie prasy lokalnej oraz klasyfikację prasy regionalistycznej. Rozdziały IV i V są zasadniczą, badawczą częścią pracy. W rozdziale IV przedstawiono rzeczywistość prasy regionalistycznej z uwzględnieniem tradycji regionalistycznych w Płocku. Omówiono tu wyniki badań nad rozwojem prasy regionalistycznej w subregionie płockim w latach 1989-2014. Przedstawiono m.in. przyczyny, dla których zakładano czasopisma regionalistyczne. Scharakteryzowano też związanych z nimi redaktorów i autorów. Następnie zostały omówione formuły wydawnicze czasopism. Zaprezentowano także wydawców prasy regionalistycznej. Ponadto omówiono struktury poszczególnych czasopism, tematykę wypowiedzi zamieszczanych na ich łamach. Poddano je też klasyfikacji. Przeanalizowano również czasopisma

⁸ A. Chodubski, *O metodach i technikach...*, s. 223-230.

⁹ R. Kowalczyk, *Metodologiczne podstawy badania zawartości prasy lokalnej*, „Przegląd Politologiczny” 2012, nr 1, s. 161-180.

pod kątem występowania idei regionalistycznej. Zbadano stosowane przez autorów rodzaje i gatunki dziennikarskie. Rozdział V poświęcony jest charakterystyce półrocznika „Nasze Korzenie” jako pisma regionalistycznego o największej stabilności. Na zakończenie przedstawiono podsumowanie i wnioski z badań. Dodatkowo zamieszczono bibliografię, spis ilustracji, map, wykresów i tabel oraz aneksy. Całości dopełniają indeks nazwisk i indeks czasopism regionalistycznych subregionu płockiego.

ROZDZIAŁ I

REGION I SUBREGION W OBJAŚNIANIU ADMINISTRACYJNO-POLITYCZNYM¹⁰

Subregion najczęściej definiowany jest jako dający się wyodrębnić obszar, który wchodzi w skład regionu lub województwa. Według *Słownika języka polskiego* subregion to „część regionu wyodrębniona ze względu na charakterystyczny zespół cech fizycznych, etnograficznych, gospodarczych itp.”¹¹ Regionem natomiast nazywamy obszar, który odróżnia się od pozostałych obszarów określonymi cechami¹². Zaliczają się do nich: wspólnota interesów gospodarczych, reprezentacja polityczna wyłoniona w wyniku wyborów, więź społeczna oparta na poczuciu wspólnej tożsamości oraz bezpośrednio podporządkowanie jednostce szczebla centralnego¹³. Jerzy Regulski regionem nazywa obszar terenu, ale także wszystko to, co się na nim znajduje. Ta skomplikowana struktura – której elementy wzajemnie oddziałują na siebie – obejmuje zarówno przyrodę, społeczeństwo, gospodarkę, systemy komunikowania społecznego i zarządzania, zagospodarowanie terenu wraz z infrastrukturą. Do regionu przynależą także zjawiska i procesy, które na nim zachodzą¹⁴. Powyższa definicja została przyjęta dla potrzeb niniejszego opracowania, gdyż swoim zakresem obejmuje elementy istotne z punktu widzenia badań nad prasą regionalistyczną subregionu płockiego.

Wśród różnych ujęć regionów można rozróżnić: region administracyjny, region geograficzny, region samorządowy, region kulturalny,

¹⁰ Obecnie używane są dwie równoważne wersje: „subregion” i „podregion” (łac. *sub - pod*). W dalszej części pracy preferowana będzie wersja „subregion” jako przeważająca w literaturze i bardziej rozpowszechniona w społeczeństwie, mimo że w dokumentach Unii Europejskiej dominuje wersja „podregion”. W przytoczeniach stosowana będzie wersja źródłowa.

¹¹ *Słownik języka polskiego*, pod red. S. Dubisza, Warszawa, PWN, t. 3, s. 1442

¹² Z. Morawski, *Kryteria i przesłanki podziału terytorialnego państwa (ze szczególnym uwzględnieniem układów regionalno-osadniczych)*, „Problemy Rad Narodowych” 1988, z. 52, s. 123-145.

¹³ M. Kozak, A. Pyszkowski, R. Szewczyk, *Słownik Rozwoju Regionalnego*, Warszawa 2001, s. 43-44.

¹⁴ J. Regulski, *Samorządna Polska*, Warszawa 2005, s. 168.

region statystyczny, region socjologiczny, region ekonomiczny, region etniczny, region reliktowy (np. Mazowsze, niegdyś dzielnica Polski, Księstwo Mazowieckie. Nazwa Mazowsze funkcjonuje obecnie, mimo iż nie stanowi już odrębnej jednostki politycznej i administracyjnej). Według Romana Szula regiony można podzielić na następujące typy: fizyczno-geograficzne, ekonomiczne, kulturowe, historyczne, administracyjne. Kryteria te mogą na siebie zachodzić, przy czym jeżeli obszar można wyróżnić za pomocą wielu kryteriów, „to stopień jego odrębności od reszty kraju będzie wysoki i tym samym – wysokie będzie prawdopodobieństwo pojawienia się ruchu regionalistycznego”¹⁵.

Idea regionów była obecna w dokumentach ustanawiających Europejską Wspólnotę Gospodarczą, jednakże pojęcie regionu nie zostało dokładnie wyjaśnione¹⁶. Mimo utworzenia Dyrekcji Generalnej do spraw polityki regionalnej, a następnie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego pojęcie regionu pozostało niesprecyzowane. Sytuację zmieniło uchwalenie Wspólnotowej Karty Regionalizacji jako aneksu do *Rezolucji o polityce regionalnej Wspólnoty i o roli regionów*, uchwalonej przez Parlament Europejski w 1988 r.¹⁷ Region zdefiniowano tutaj jako obszar zwarty i względnie jednolity pod względem geograficznym z punktu widzenia gospodarczo-społecznego. Może to być także zespół obszarów o wspólnych cechach gospodarczych, społecznych i kulturowych, które zamieszkująca ludność zachowuje, podtrzymuje i rozwija. Stanowią one element integrujący¹⁸.

Na obecny sposób myślenia o regionach w Europie miały wpływ dwa procesy zmierzające w przeciwnych kierunkach. Pierwszy polega na jednoczeniu się państw w różnych dziedzinach, a drugi na podkreślanii ich autonomiczności i różnic. Oba procesy złożyły się

¹⁵ R. Szul, *Regionalizm w Europie. Czynniki i ewolucja*, „Mazowsze Studia Regionalne” 2013, nr 12, s. 112, 119.

¹⁶ *Traktaty Rzymskie, Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Gospodarczą*, Rzym 1957, s. 2.

¹⁷ *Resolution on Community regional policy and the role of the regions*, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej 1988, seria C, nr 326, s. 296.

¹⁸ *Tamże*, s. 187.

na rozumienie pojęcia „Europa regionów”¹⁹. Hasło to było wyrazem tendencji federalistycznych, które jednak nie zahamowały regionalistycznych dążeń. Integracja europejska nie stoi bowiem w sprzeczności ze współpracą na poziomie lokalnym i regionalnym, obszary te uzupełniają się²⁰. Regiony nie powinny być alternatywą dla państw. Mają one zapewnić zachowanie różnorodności kulturowej przy jednoczesnym wykorzystaniu potencjału ludzkiego w stopniu efektywniejszym niż państwo²¹. Zatem hasłem bardziej aktualnym stało się „Europa z regionami”. Oznacza ono Europę, składającą się z państw federalnych, regionalnych i unitarnych z regionami o różnym statusie²².

Istotnym dokumentem służącym precyzyjnemu określeniu podregionu płockiego stała się Klasyfikacja Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych NUTS (fr. Nomenclature des Unites Territoriales Statistique), obowiązująca w Unii Europejskiej²³. Wykorzystywana jest ona do statystycznych porównań i analiz, zwłaszcza gospodarczych, dotyczących regionów w krajach Unii. Jest to szczególnie ważne ze względu na różnorodne podziały administracyjne krajów członkowskich. Według Klasyfikacji NUTS terytorium każdego z krajów Unii Europejskiej podzielone zostało na trzy poziomy: NUTS 1, NUTS 2 i NUTS 3. Każda z jednostek poziomu NUTS 1 dzieli się na jednostki terytorialne poziomu NUTS 2, a jednostki te dzielą się na jednostki terytorialne NUTS 3. Pierwszym kryterium do określenia jednostek terytorialnych stanowią jednostki administracyjne istniejące w ramach państw członkowskich. Jednostki administracyjne to obszary

¹⁹ P. Jankowski, *Województwo jako region europejski*, Toruń 2013, s. 69.

²⁰ J. Barcz, *Integracja europejska – suwerenność – tożsamość*, „Przegląd Zachodni” 2001, nr 3, s. 12.

²¹ I. Pietrzyk, *Polityka regionalna Unii Europejskiej i regiony w państwach członkowskich*, Warszawa 2004, s. 201.

²² I. Pietrzyk, *Polityka regionalna...*, s. 203; M. Bielecka, *Komitet regionów Unii Europejskiej a integracja europejska*, Warszawa 2006, s. 41-42.

²³ *Regulation (EC) No 1059/2003 of the European Parliament and of the Council of 26 May 2003 on the establishment of a common classification of territorial units for statistics (NUTS)*, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej 2003, seria L, nr 154. Zob. także: J. Rakowska, *Klasyfikacje obszarów – kryteria, definicje, metody delimitacji. Studium metodyczno-statystyczne*, Warszawa 2013, s. 48-95.

w rozumieniu geograficznym, posiadające władze uprawnione do podejmowania decyzji politycznych i administracyjnych. Poziomy NUTS mają ustalone progi populacji: NUTS 3 od 150 000 do 800 000, NUTS 2 od 800 000 do 3 milionów, NUTS 1 od 3 do 7 milionów. Jeżeli w danym państwie nie występują jednostki odpowiadające tym wielkościom, to istnieje możliwość połączenia ze sobą przylegających jednostek administracyjnych. Uwzględnia się wówczas także inne czynniki: geograficzne, ekologiczne, społeczne, gospodarcze, historyczne i kulturowe.

W Polsce Nomenklaturę Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NTS) wprowadzono Rozporządzeniem Rady Ministrów w 2000 r. W objaśnieniach wstępnych odwołano się do europejskiej klasyfikacji NUTS oraz wyjaśniono, że służy ona do celów statystycznych, ale także do kształtowania regionalnych polityk krajów Unii Europejskiej i opracowywania programów rozwoju regionalnego. Zgodnie z NTS Polska dzieli się na terytorialne, powiązane hierarchicznie jednostki na pięciu poziomach:

- a) poziomy regionalne
 - poziom 1 – obejmujący obszar całego państwa,
 - poziom 2 – obejmujący obszar województwa,
 - poziom 3 – obejmujący podregiony,
- b) poziomy lokalne
 - poziom 4 – obejmujący powiaty,
 - poziom 5 – obejmujący gminy.

Wyodrębniono kraj jako jednostkę poziomu 1, a województwo mazowieckie zaklasyfikowano do szesnastu jednostek poziomu 2. W Rozporządzeniu wymieniono też 44 podregiony, wśród których znajduje się podregion ciechanowsko-płocki (podregion 18). Ponadto wskazano 308 powiatów i 65 miast na prawach powiatu jako jednostki poziomu 4 oraz 2489 gmin, w tym gmin miejskich będących miastami na prawach powiatu jako jednostki poziomu 5²⁴.

²⁴ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 VII 2000 r. w sprawie wprowadzenia Nomenklatury Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NTS), Dziennik Ustaw Nr 58, poz. 685, s. 3648-3651.

W 2007 r. nastąpiła zmiana Rozporządzenia w sprawie wprowadzenia Nomenklatury Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NTS). Polskę podzielono na terytorialne, hierarchicznie powiązane jednostki na pięciu poziomach:

- a) poziomy regionalne
 - poziom 1 – obejmujący regiony,
 - poziom 2 – obejmujący województwa,
 - poziom 3 – obejmujący podregiony,
- b) poziomy lokalne
 - poziom 4 – obejmujący powiaty,
 - poziom 5 – obejmujący gminy.

W związku z tym w Polsce wyróżniono 6 regionów:

Region	Województwa
Centralny	łódzkie, mazowieckie
Południowy	małopolskie, śląskie
Wschodni	lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie
Północno-Zachodni	lubuskie, wielkopolskie, zachodniopomorskie
Południowo-Zachodni	dolnośląskie, opolskie
Północny	kujawsko-pomorskie, pomorskie, warmińsko-mazurskie

Tabela 1. Podział obszaru Polski na regiony. Na podstawie: NTS z 2007 r.

Województwo mazowieckie obejmowało 6 podregionów: ciechanowsko-płocki, ostrołęcko-siedlecki, radomski, m. st. Warszawa, warszawski wschodni i warszawski zachodni. Podregion ciechanowsko-płocki obejmował powiaty: ciechanowski, gostyniński, mławski, płocki, płoński, sierpecki, żuromiński i powiat miasto Płock²⁵.

²⁵ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 XI 2007 r. w sprawie wprowadzenia Nomenklatury Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NTS), Dziennik Ustaw Nr 214, poz. 1573, s. 15375-15379, 15383.

Modyfikacja przedstawionego podziału nastąpiła w 2013 r., kiedy to Sejmik Województwa Mazowieckiego przyjął uchwałę w sprawie stanowiska dotyczącego podziału obszaru województwa mazowieckiego na jednostki NTS 2 i NTS 3²⁶. Przyjmując stanowisko Sejmik Województwa Mazowieckiego podzielił województwo mazowieckie na następujące podregiony:

Podregion	Powiaty i miasta
ciechanowski	żuromiński, mławski, płoński, ciechanowski, pułtuski
płocki	płocki, sierpecki, gostyniński, m. Płock
ostrołęcki	przasnyski, ostrołęcki, makowski, wyszkowski, ostrowski, m. Ostrołęka
siedlecki	siedlecki, łosicki, węgrowski, sokołowski, m. Siedlce
radomski	białobrzesci, kozienicki, przysuski, szydłowiecki, zwoleniński, lipski, radomski, m. Radom
powiat miasto stołeczne Warszawa	
warszawski zachodni	warszawski zachodni, sochaczewski, żyrardowski, grodziski, pruszkowski, piaseczyński, grójecki
warszawski wschodni	nowodworski, legionowski, wołomiński, miński, otwocki, garwoliński

Tabela 2. Podział województwa mazowieckiego na podregiony.

Opracowano na podstawie: Stanowiska Nr 3/13 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 21 I 2013 r.²⁷

²⁶ Uchwała Nr 5/13 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 21 I 2013 r. w sprawie stanowiska Sejmiku Województwa Mazowieckiego dotyczące modyfikacji podziału obszaru Województwa Mazowieckiego na jednostki statystyczne NTS 2 i NTS 3 oraz pozyskiwania środków na rozwój województwa mazowieckiego po 2020 r.

²⁷ Stanowisko Nr 3/13 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 21 I 2013 r., Załącznik do uchwały Nr 5/13 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 21 I 2013 r.

Warto zauważyć, że w tekście Stanowiska pojęcie podregionu używane jest zamiennie z pojęciem subregionu. Trzeba także wspomnieć, że subregiony wskazane w tabeli 2 funkcjonowały w praktyce społecznej oraz w pracach naukowych już wcześniej²⁸.

Podział województwa mazowieckiego na wymienione wyżej podregiony, w tym wyodrębnienie podregionu płockiego znalazł swoje potwierdzenie w Rozporządzeniu Komisji Unii Europejskiej z grudnia 2013 r. Nakłada ono obowiązek przekazywania danych, uwzględniających ten podział do Urzędu Statystycznego Unii Europejskiej (Eurostat) od 1 stycznia 2015 r.²⁹

Powyższa uregulowania, dotyczące podregionu płockiego, który obejmuje powiaty płocki, gostyniński, sierpecki oraz Płock jako miasto na prawach powiatu sankcjonują funkcjonujący w życiu społecznym podział. Pojęcie subregionu płockiego w takim rozumieniu obecne było w praktyce naukowej i społecznej, np. w działaniach i dokumentach Samorządu Województwa Mazowieckiego, Mazowieckiego Biura Planowania Regionalnego, Mazowieckiej Jednostki Wdrażania Programów Unijnych³⁰, Mazowieckiego Centrum Polityki Społecznej³¹, Kuratorium

²⁸ Na przykład: Z. Strzelecki, *Subregion ciechanowski w perspektywie strategii rozwoju województwa mazowieckiego*, „Studia Mazowieckie” 2007, nr 1, s. 19-35; K. Tybuchowska-Hartlińska, *Wybory do samorządu terytorialnego w Polsce. Dwadzieścia lat doświadczeń w subregionie ciechanowskim*, Toruń 2012, s. 8.

²⁹ *Rozporządzenie Komisji (UE) Nr 1319/2013 z dnia 9 XII 2013 r. zmieniające załączniki do rozporządzenia (WE) nr 1059/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie ustalenia wspólnej klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS)*, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej 2013, seria L, nr 342/1.

³⁰ *Lista z podziałem na subregiony (2012-04-19)*, w: *Informacja w sprawie zatwierdzenia listy rankingowej wniosków ocenianych w ramach I Posiedzenia Komisji Oceny Projektów dla konkursu zamkniętego nr 1/POKL/7.2.2/2011 dla Priorytetu VII „Promocja integracji społecznej” Działania 7.2 „Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej” Poddziałania 7.2.2 „Wsparcie ekonomii społecznej – projekty konkursowe”, http://pokl.mazowia.eu/g2/oryginal/2012_04/f14cd2d3558bb31314b451cd952b88f3.pdf [dostęp: 18 II 2014 r.]; *Zielony potencjał subregionu płockiego szansą rozwoju rynku pracy w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet VI Rynek Pracy otwarty dla wszystkich, Działanie 6.1 Poprawa dostępu do zatrudnienia oraz wspieranie aktywności zawodowej w regionie, Poddziałanie 6.1.1 Wsparcie osób pozostających bez zatrudnienia na regionalnym rynku pracy realizowany w latach 2012-2015*.*

Oświaty i Wychowania w Płocku³², Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy³³. Określenie subregion płocki obecne jest także w opracowaniach i analizach³⁴, a także w prasie³⁵. Stosowano je także w projektach badawczych³⁶. Powstałe w wyniku reformy administracyjnej w 1999 r. powiaty płocki, sierpecki i gostyniński stanowią strefę oddziaływania Płocka³⁷.

Reasumując, subregion płocki położony jest w północno zachodniej części województwa mazowieckiego, na terenie Mazowsza Płockiego³⁸. Obejmuje powiaty: płocki, sierpecki i gostyniński oraz

³¹ *Plan rozwoju ekonomii społecznej na Mazowszu na lata 2013-2020*, Warszawa 2013, s. 39, 40.

³² <http://www.kuratorium.waw.pl/pl/site/485/p%C5%82ock.html> [dostęp: 18 II 2014 r.]

³³ *Dam pracę – analiza ofert pracy na Mazowszu*, „Biuletyn Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy” 2014, nr 2, s. 8.

³⁴ Np.: *Analiza perspektyw rozwoju kształcenia ustawicznego na rynku pracy Subregionu Płockiego*, Płock 2007.

³⁵ *W czym tkwi siła subregionu płockiego? – nowa strategia rozwoju województwa*, <http://www.gostynintv.pl/index.php/archiwum/18-wydarzenia-polityka/1036-w-czym-tkwi-sia-subregionu-pockiego-nowa-strategia-rozwoju-wojewodztwa> [dostęp: 18 II 2014 r.]

³⁶ J. Godlewska, *Projekt badawczy „Pracodawca-Pracownik inwestycja w kapitał ludzki”*, Warszawa 2008, s. 3; *Analiza zapotrzebowania na zawody związane z zieloną gospodarką w subregionie płockim*, Płock 2012, s. 22-28; *Ocena współzależności ekologicznych, społecznych, ekonomicznych w kontekście zielonej gospodarki w odniesieniu do wskaźników mikro i makro ekonomicznych – wyniki badań ilościowych. Raport końcowy zrealizowany w ramach projektu Zielony potencjał subregionu płockiego szansą rozwoju rynku pracy*, Płock 2012, s. 7.

³⁷ D. Świątek, *Infrastruktura techniczna a rozwój pozarolniczej działalności gospodarczej w regionie Płocka*, Warszawa 2010, s. 10, 170. Autor wyznaczył strefę oddziaływania Płocka, stosując model grawitacyjny przy wykorzystaniu trzech cech: liczby ludności, ruchu budowlanego oraz działalności gospodarczej.

³⁸ Jest ono rozumiane jako obszar północno-zachodniej części Niziny Mazowieckiej i Pojezierza Kujawskiego, w skład którego wchodzi miasta: Płock, Sierpc, Raciąż, Rypin, Żuromin, Mława, Przasnysz, Ciechanów, Płońsk, Wyszogród, Pułtusk i Gostynin. W ten sposób wyznaczony obszar pokrywa się w znacznym stopniu z obszarem diecezji płockiej, w granicach wyznaczonych w 1925 r. na podstawie bulli *Vixdum Poloniae* papieża Piusa XI. Wyjaśnienie terminu Mazowsze Płockie i jego koncepcje Zob.: D. Kasprzyk, *Regionalizm płocki w II Rzeczypospolitej*, Płock 2008, s. 20-32; A. Kansy, *Na marginesie swobody. „Notatki Płockie” (1956-2011) – historia i polityka*, Warszawa 2012, s. 10.

miasto Płock na prawach powiatu. Zajmuje powierzchnię 3356 km², co stanowi 9,4% powierzchni województwa mazowieckiego³⁹. Obszar subregionu płockiego przedstawia mapa 1.

Mapa 1. Subregion płocki. Źródło: Opracowanie Mazowieckiego Biura Planowania Regionalnego⁴⁰

³⁹ Kształtowanie ponadregionalnych i regionalnych ośrodków rozwoju oraz policentrycznej sieci osadniczej w subregionie płockim, „Mazowsze. Analizy i Studia” 2009, nr 1, s. 8.

⁴⁰ Kształtowanie ponadregionalnych i regionalnych ośrodków rozwoju oraz policentrycznej sieci osadniczej, „Mazowsze. Studia i Analizy” 2009, nr 1, s. 9.

Powiat plocki obejmuje historyczne ziemie: plocką, wyszogrodzką, gostynińską i dobrzyńską. Ziemię plocką wyznaczał prawy brzeg rzeki Wisły, rzeka Wkra na wschodzie, rzeka Skrwa na północy, a granice ziemi wyszogrodzkiej na południu. Po inkorporowaniu ziemi plockiej oraz ziemi zawkrzeńskiej do Korony w 1495 r. weszły one w skład województwa plockiego. Ziemia plocka obejmowała powiaty plocki, bielski, płoński, raciański i sierpski, natomiast ziemia zawkrzeńska powiaty mławski, niedzborski i szreński. Ziemia wyszogrodzka położona była w środkowym biegu rzeki Wisły, na prawym jej brzegu, na tym charakterystycznym odcinku, gdzie płynie ona ze wschodu na zachód. Stanowiła część księstwa plockiego do 1495 r., a później księstwa mazowieckiego. Obejmowała jeden powiat – wyszogrodzki. Ziemia gostynińska położona była na lewym brzegu, środkowej Wisły. Od południowego-wschodu graniczyła z ziemią sochaczewską. Do Korony została inkorporowana w 1462 r. Ziemia dobrzyńska położona była pomiędzy rzekami Wisłą, Drwęcą, Brynicą i Skrwą. Odłączona od Mazowsza i przyłączona do Kujaw w czasie rozbitcia dzielnicowego. Pod koniec XIII w. na jej terytorium utworzono księstwo dobrzyńskie. Różnice kulturowe pomiędzy poszczególnymi ziemiami dostrzegane współcześnie mają uwarunkowania w przynależności administracyjnej, politycznej, wydarzeniach historycznych i czynnikach gospodarczych⁴¹.

Badania archeologiczne wykazały, że na terytorium późniejszej ziemi plockiej istniały liczne osady i grodziska, z których najstarsze sięgają VI wieku (osada w Proboszczewicach). W średniowieczu na ziemiach tych rozwijało się rolnictwo, a także handel, czemu sprzyjały lądowe i wodne szlaki komunikacyjne. Dlatego też szybko wykształciła się tu gęsta sieć osadnicza. W 1075 r. została erygowana diecezja plocka, podporządkowana Metropolii Gnieźnieńskiej, a od 1818 r. Metropolii Warszawskiej. Jan Długosz podaje, że legendarnymi biskupami plockimi byli: Angelotus, Marcjalis, Albin i Paschalis. Jednakże pierwszym biskupem plockim był Marek, który posługę pełnił w latach 1075-1088. W okresach późniejszych najbardziej zasłużonymi biskupami byli: Aleksander z Malonne (1129-1156), Jakub

⁴¹ M. Barbasiewicz, *Tradycja Mazowsza. Powiat plocki. Przewodnik subiektywny*, Warszawa 2009, s. 13.

z Kurdwanowa (1396-1425)⁴², Paweł Giżycki (1439-1463), Erazm Ciołek (1504-1522), Andrzej Krzycki (1527-1535), Andrzej Noskowski (1546-1567), Piotr Wolski-Dunin (1577-1590), Adam Michał Prażmowski (1817-1836), Wincenty Teofil Chościak-Popiel (1863-1875), Michał Nowodworski (1889-1896), bł. Antoni Julian Nowowiejski (1908-1941), Bogdan Sikorski (1964-1984), Stanisław Wielgus (1999-2006)⁴³.

Powiat płocki utworzony został w wyniku reformy administracyjnej w 1999 r. Jego siedzibą jest miasto Płock. W skład powiatu płockiego wchodzi 12 gmin wiejskich: Bielsk, Bodzanów, Brudzeń Duży, Bulkowo, Łąck, Mała Wieś, Nowy Duninów, Radzanowo, Słubice, Słupno, Stara Biała, Staroźreby i 3 miejsko-wiejskie: Drobin, Gąbin, Wyszogród. Powiat położony jest w środkowej części Polski, na Nizinie Mazowieckiej, po obu stronach rzeki Wisły, w zachodniej części województwa mazowieckiego. Powierzchnia powiatu wynosi blisko 1796 km², zamieszkują ją 111003 osoby. Na terenie powiatu przeważają mieszkańcy wsi, stanowią oni około 90% ogółu mieszkańców. W powiecie płockim nie zamieszkują mniejszości narodowe.

Powiat płocki jest obszarem o dużym znaczeniu przyrodniczym. Istnieją tutaj 2 parki krajobrazowe: Gostynińsko-Włocławski Park Krajobrazowy i Brudzeński Park Krajobrazowy; 3 obszary chronionego krajobrazu: Nadwiślański, Gostynińsko-Gąbiński i fragment Równiny Raciąskiej; 13 rezerwatów przyrody; 8 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych; użytki ekologiczne; około 100 zabytkowych parków podworskich; 178 pomników przyrody. Na terenie wymienionych obszarów występują rzadkie gatunki zwierząt, np. bobry, kormorany czarne, mewy czarnogłowe, ostrygojady, żurawie, bociany czarne. Ze względu na bogactwo przyrodnicze i kulturowe powiat płocki dysponuje bogatą ofertą turystyczną.

⁴² W dawniejszej literaturze znany jako Jakub z Korzkwi. Według najnowszych ustaleń pochodził z Kurdwanowa, nosił herb Syrokomla. Szerzej na ten temat: L. Zygmunt, *Początki kariery kościelnej Jakuba z Kurdwanowa herbu Syrokomla*, w: *Duchowieństwo kapitulne w Polsce średniowiecznej i wczesnonowożytnej*, red. A. Radziwiński, Toruń 2000, s. 197-214.

⁴³ W. Jakubowski, M. Solarczyk, *Organizacja Kościoła rzymskokatolickiego na ziemiach polskich od X do XXI wieku*, Warszawa-Olsztyn 2011, s. 147-152.

Na terenie powiatu plockiego znajdują się liczne zabytki architektoniczne. Do najstarszych należą ślady grodzisk. W Szaligach odnaleziono pozostałości po grodzisku z VI-VII w. (tzw. Góra Zamkowa), m.in. resztki wału, majdanu i fosy⁴⁴. Poszukiwania archeologiczne ujawniły istnienie grodziska słowiańskiego z X w. w Nowych Proboszczewicach. Ślady grodzisk wczesnośredniowiecznych odnaleziono w Mokrzku oraz w Dźwierznie⁴⁵.

Do najstarszych kościołów należą: murowany kościół pw. św. Małgorzaty w Rokiciu z 1310 r., kościół pw. św. Katarzyny w Łęgu Probostwie z 1409 r. z ołtarzem z drewna lipowego, kościół pw. Najświętszej Marii Panny w Bodzanowie z XIV-XV w., gotycki kościół pw. św. Stanisława Biskupa Męczennika w Drobinie z 1447 r., szesnastowieczne świątynie w Kobylnikach, Siecieniu, Zakrzewie Kościelnym i Rębowie. Do najcenniejszych zabytków powiatu plockiego należy też klasztor oo. Franciszkanów z 1408 r. w Wyszogrodzie oraz drewniany kościół pw. św. Andrzeja w Brwilnie z 1710 r. Znajdują się tutaj także malownicze dwory i zespoły pałacowo-dworskie, m.in. dwór w Goślicach z XVIII w., zespoły pałacowo-parkowe w Staroźrebach z XVII-XIX w., w Słubicach z XVIII-XIX w. i w Srebrnej z XIX w., zespoły pałacowo-dworskie w Borowicach, Felicjanowie, Miszewie Murowanym, Peplowie, Worowicach i Bulkowie, dziewiętnastowieczne zespoły dworskie w Kucharach, w Soczewce, Kosinie i Ciółkowie. Ponadto w Studzieńcu zachowały się ruiny pałacowe z końca XVIII w.

Na terenie powiatu plockiego dominuje produkcja rolnicza. Utrzymuje się z niej około 40% ludności. Zasadniczym kierunkiem produkcji jest hodowla trzody chlewnej. Największym przedsiębiorstwem przemysłowym powiatu jest Polski Koncern Naftowy Orlen S.A. z siedzibą w Płocku. Tutaj swoją siedzibę posiada także Przedsiębiorstwo Eksploatacji Rurociągów Naftowych „Przyjaźń” S.A., które w Miszewku Strzałkowskim prowadzi Bazę Surowcową.

⁴⁴ W. Szymański, *Szeligi pod Płockiem na początku wczesnego średniowiecza*, Wrocław 1967.

⁴⁵ W. Szymański, *Inwentaryzacja grodzisk w powiecie plockim*, „Notatki Płockie” 1958, nr 3, s. 6-9.

Do największych firm powiatu należą zakłady branży mięsnej Olewnik w Świerczynku koło Drobin i Peklimar w Umieninie.

W powiecie płockim funkcjonuje 77 szkół podstawowych, 23 gimnazja i 11 szkół ponadgimnazjalnych. Działa tutaj także 9 domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic. Gromadzeniem książek i prasy oraz upowszechnianiem czytelnictwa zajmują się 33 biblioteki. W powiecie prowadzą działalność 34 zespoły artystyczne zrzeszające 464 osoby⁴⁶. Istotną rolę społeczną pełni 5 orkiestr dętych Ochotniczej Straży Pożarnej w gminach: Bielsk, Drobin, Gąbin, Staroźreby i Wyszogród. Działalność z zakresu kultury i turystyki prowadzą też organizacje pozarządowe, np.: Stowarzyszenie Popierania Galerii „Koszelówka”, Stowarzyszenie Gmin Turystycznych Pojezierza Gostynińskiego, Stowarzyszenie Ekologiczno-Kulturalne „Ziarno” w Grzybowie, Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Drobińskiej, Towarzystwo Miłośników Ziemi Gąbińskiej.

Na terenie powiatu płockiego organizowane są, budujące tożsamość mieszkańców, imprezy, podczas których ma miejsce prezentowanie i upamiętnianie miejscowego dziedzictwa kulturowego. W maju każdego roku organizowane są Dni Gąbina, na przełomie maja i czerwca odbywa się Jarmark Norbertański w Bodzanowie, w czerwcu Dni Wisły oraz obchody rocznicy bitwy nad Bzurą w Wyszogrodzie. Miejscowy folklor prezentowany jest podczas festiwali zespołów ludowych: Powiatowego przeglądu Zespołów i Kapel Ludowych w Nowej Górze oraz Festiwal Folkloru Ziemi Kujawskiej i Mazowieckiej „Od kujawiaka do oberka” w Łącku⁴⁷.

Powiat płocki posiada herb autorstwa Andrzeja Heidricha według koncepcji Stefana K. Kuczyńskiego. Herb przedstawia dwudzielnego orła „mazowiecko-płockiego”, nawiązującego do herbu książęcego Mazowsza Płockiego (półorzeł srebrny, czyli biały) oraz do herbu Województwa Płockiego (półorzeł czarny) ze złotą literą P na piersi⁴⁸.

⁴⁶ Bank Danych Lokalnych GUS,

http://www.stat.gov.pl/bdl/app/strona.html?p_name=indeks [dostęp: 8 III 2014 r.]

⁴⁷ M. Barbasiewicz, *dz. cyt.*, s. 147-153.

⁴⁸ Uchwała Nr 59/VII/99 Rady Powiatu w Płocku z dnia 10 maja 1999 roku w sprawie ustanowienia herbu Powiatu Płockiego.

Zadania związane z wykonywaniem administracji publicznej w powiecie płockim sprawują organy powiatowego samorządu terytorialnego. Organem stanowiącym i kontrolnym jest Rada Powiatu w Płocku. Organem wykonawczym Rady stanowi Zarząd Powiatu, który wykonuje zadania powiatu przy pomocy Starostwa Powiatowego, jednostek organizacyjnych powiatu oraz kierowników powiatowych służb, inspekcji i straży. Starosta Płocki pełni jednocześnie funkcję przewodniczącego Zarządu Powiatu. Do zadań Starosty należy organizowanie pracy Starostwa, kierowanie bieżącymi sprawami powiatu oraz reprezentowanie go na zewnątrz. Starosta wydaje decyzje administracyjne w indywidualnych sprawach z zakresu administracji publicznej. Jest on kierownikiem Starostwa Powiatowego oraz zwierzchnikiem służbowym pracowników i kierowników jednostek organizacyjnych powiatu oraz zwierzchnikiem powiatowych służb, inspekcji i straży. Starostwo Powiatowe od 1999 r. wydaje kwartalnik „Biuletyn Samorządowy Powiat Płocki”.

Mapa 2. Powiat płocki⁴⁹

⁴⁹ Strategia powiatu płockiego do 2015 roku, Płock 2001, s. 12.

Infrastrukturę drogową powiatu płockiego stanowią m.in. drogi krajowe nr 60 Ciechanów-Płock-Kutno, nr 62 Włocławek-Płock-Warszawa, nr 10 Szczecin-Sierpc-Drobin-Płońsk. Jedną z przyczyn ograniczonych możliwości rozwoju powiatu jest brak połączeń autostradami i drogami ekspresowymi.

Największym miastem podregionu płockiego jest Płock, miasto na prawach powiatu. Jest to też najważniejszy ośrodek wszechstronnego oddziaływania. Strefa oddziaływania ekonomicznego miasta obejmuje powiaty płocki, sierpecki i gostyniński⁵⁰. Badania archeologiczne potwierdziły, że na terenie dzisiejszego Płocka w IX i X w. istniał ośrodek kultu pogańskiego. W X w. miasto znalazło się w granicach Państwa Polskiego jako główny ośrodek Mazowsza. Istniał w Płocku warowny książęcy gród, wokół którego rozwinęła się osada. Przez krótki okres, w latach 1037-1047, miasto było stolicą państwa Masława, a następnie zostało przyłączone ponownie do państwa Piastów przez Kazimierza II Odnowiciela. Dzięki ufundowaniu opactwa benedyktyńskiego w drugiej poł. XI w. w mieście nastąpił rozwój nauki i sztuki. Jednym z najważniejszych wydarzeń w historii miasta było założenie biskupstwa w 1075 r. W okresie panowania Władysława I Hermana i Bolesława III Krzywoustego, czyli w latach 1079-1138, w Płocku znajdowała się faktyczna stolica Polski. W czasie rozbicia dzielnicowego Płock stał się stolicą Mazowsza. W pierwszej połowie XII w. wybudowano w mieście katedrę. Na 1180 r. datuje się założenie szkoły przy kolegiacie św. Michała, która istnieje w tym samym miejscu do dzisiaj, obecnie jako Liceum Ogólnokształcące im. Marszałka Stanisława Małachowskiego. Poważne straty poniosło miasto w czasie najazdów Prusów, Pomorzan, Jaćwingów, Litwinów i Rusinów w XII i XIII w. Przywilej lokacyjny Płock otrzymał od księcia Konrada Mazowieckiego w 1237 r. W latach 1329-1356 miasto znajdowało się pod panowaniem czeskim. Po odzyskaniu Mazowsza przez Kazimierza Wielkiego w Płocku nastąpił znaczny rozwój. Po śmierci ostatniego z płockich książąt, Janusza II, w 1495 r. księstwo płockie włączono do Korony Królestwa Polskiego jako stolicę województwa płockiego,

⁵⁰ D. Świątek, *dz. cyt.*, s. 21, 170.

które istniało do drugiego rozbioru Polski w 1793 r. W okresie odrodzenia w Płocku miał miejsce znaczny rozwój, co wiązało się z licznymi przywilejami książęcymi i królewskimi. Pod koniec XV w. miasto było ważnym ośrodkiem rzemiosła i handlu, a także kultury. W połowie XVII w. w wyniku najazdu Szwedów miasto zostało w znacznym stopniu zniszczone i zrabowane. Po drugim rozbiorze Polski w Płocku usytuowano siedzibę kamery pruskiej⁵¹.

Na mocy Konstytucji Księstwa Warszawskiego z 1807 r. Płock został stolicą departamentu płockiego, który obejmował 6 powiatów: lipiński, mławski, ostrołęcki, pułtuski, przasnyski i wyszogrodzki. W związku z utworzeniem departamentu płockiego doszło do powstania pierwszego płockiego czasopisma, jakim był „Dziennik Departamentowy Płocki”. Jego pierwszy numer ukazał się w 1810 r. Wydarzenie to zapoczątkowało dwustuletni okres wydawania w Płocku prasy⁵². W latach 1811-1812 założono w Płocku teatr, który przetrwał do czasów obecnych⁵³. Po kongresie wiedeńskim rozpoczął się stuletni okres rosyjskiego panowania w mieście.

W okresie Królestwa Polskiego w latach 1815-1816 istniał nadal departament płocki, który obejmował dotychczasowe powiaty. Od 1816 do 1837 r. funkcjonowało województwo płockie, składające się z sześciu obwodów i sześciu powiatów: obwód lipnowski i powiat lipnowski, obwód mławski i powiat mławski, obwód ostrołęcki i powiat ostrołęcki, obwód płocki i powiat płocki, obwód pułtuski i powiat pułtuski, obwód przasnyski i powiat przasnyski⁵⁴. Podczas powstania listopadowego, w 1831 r., w płockim ratuszu odbyła się ostatnia sesja sejmiku Królestwa Polskiego. W latach 1836-1839 wybudowano most łyżwowy przez Wisłę, co poprawiło skomunikowanie Płocka. Na mocy ukazującego cara Mikołaja I z 1837 r. województwo płockie przemianowano na gubernię płocką w granicach dawnego województwa, a Płock stał się stolicą guberni. W związku z nowym podziałem administracyjnym w 1845 r.

⁵¹ *Dzieje Płocka*, pod red. A. Gieysztor, Płock 1973, 637 ss.

⁵² W.A. Koński, *Dwa wieki prasy płockiej*. T. 1, 1810-1945, s. 12-14.

⁵³ Zob.: B. Konarska-Pabiniak, *Teatr w Płocku 1812-2012*, Płock 2012, 174 ss.

⁵⁴ *Historia państwa i prawa Polski, Tom III, Od rozbiorów do uwłaszczenia*, pod red. J. Bardacha i M. Senkowskiej-Gluck, Warszawa 1981, s. 354.

Płock pozostał stolicą guberni, składającej się z 6 powiatów: lipnowskiego, mławskiego, ostrołęckiego, płockiego, pułtuskiego i przasnyskiego. W tym czasie uruchomiono żeglugę parową na Wiśle. Miasto było areną walk powstania styczniowego, w 1863 r. rozstrzelano tu generała Zygmunta Padlewskiego, naczelnika powstania w guberni płockiej⁵⁵. W 1867 r. z obszaru guberni augustowskiej i płockiej utworzono trzy gubernie: płocką, suwalską i łomżyńską. Płocka gubernia w nowych granicach obejmowała wówczas powiaty: ciechanowski, lipnowski, mławski, płocki, płoński, przasnyski, rypiński, sierpecki. W latach 1893-1912 gubernia płocka obejmowała powiaty: ciechanowski, lipnowski, mławski, płocki, przasnyski, rypiński, sierpecki. Pod koniec XIX w. uruchomiono w Płocku zakłady naprawy maszyn rolniczych. Wkrótce też zaczęto je produkować. W okresie rewolucji 1905 r. w mieście doszło do demonstracji oraz strajków szkolnych i robotniczych⁵⁶. W czasie I wojny światowej miasto znalazło się pod okupacją niemiecką w latach 1915-1918. Doszło wówczas do zaniku życia gospodarczego, co stało się przyczyną wysokiego bezrobocia. 11 listopada 1918 r. władzę w mieście przejęli Polacy⁵⁷. Podczas najazdu bolszewickiego w 1920 r. Płock był miejscem ciężkich walk. Za bohaterską obronę miasto zostało udekorowane Krzyżem Walecznych w 1921 r.⁵⁸ Pod względem gospodarczym w Płocku panowała stagnacja. Brak przemysłu, wysokie bezrobocie, panująca nędza i choroby pogrążyły miasto w depresji trwającej do wybuchu II wojny światowej⁵⁹. Płock w czasie II wojny światowej przyłączono do Rzeszy, w rejencji ciechanowskiej Prus Wschodnich, i przemianowano na Schröttersburg. Miasto poniosło znaczne straty osobowe, zginęło bowiem około 11500 osób, w tym około 8000 Żydów. Po wyzwoleniu w Płocku nastąpił znaczny rozwój przemysłu. Powstałe

⁵⁵ *Dzieje Płocka*, pod red. A. Gieysztor, wyd. II popr. i uzup., Płock 1978, s. 332.

⁵⁶ Zob.: M. Chudzyński, *Płock w okresie walk o wyzwolenie narodowe (1794-1918)*, w: *Dzieje Płocka. Historia miasta w latach 1793-1945*, t. 2, pod red. M. Krajewskiego, s. 15-135.

⁵⁷ Zob.: J. Szczepański, *Życie polityczne Płocka w okresie międzywojennym*, w: *Dzieje Płocka. Historia miasta w latach 1793-1945*, dz. cyt., s. 455-506.

⁵⁸ Zob. G. Gołębiowski, *Płock w okresie najazdu bolszewickiego w 1920 r.*, w: *Dzieje Płocka. Historia miasta w latach 1793-1945*, dz. cyt., s. 507-581.

⁵⁹ M. Sokolnicki, *Gospodarka międzywojennego Płocka*, Płock 2014, 184 ss.

tu Mazowieckie Zakłady Rafineryjne i Petrochemiczne oraz Przedsiębiorstwo Eksploatacji Rurociągu Naftowego „Przyjaźń” doprowadziły do wszechstronnego rozwoju miasta, obejmującego m.in. mieszkalnictwo, szkolnictwo zawodowe i wyższe oraz kulturę⁶⁰. W latach 1975-1998 miasto było stolicą województwa płockiego. Po transformacji ustrojowej w 1989 r. w Płocku nastąpił dalszy rozwój gospodarczy. Swoją siedzibę mają tutaj m.in. wspomniane PERN „Przyjaźń”, PKN Orlen, Płocka Stocznia Rzeczna, Mostostal Płock, CNH Industrial Polska. Wzrasta rola Płockiego Parku Przemysłowo Technologicznego. Płock XXI wieku to także ważny ośrodek kultury. Działa tu najstarsze z istniejących towarzystw naukowych w Polsce, Towarzystwo Naukowe Płockie (1820 r.), Muzeum Mazowieckie w Płocku, Książnica Płocka im. W. Broniewskiego, Harcerski Zespół Pieśni i Tańca „Dzieci Płocka”, Płocka Orkiestra Symfoniczna, Teatr Dramatyczny. W mieście funkcjonują cztery wyższe uczelnie: Wyższe Seminarium Duchowne, Szkoła Wyższa im. Pawła Włodkowica, filia Politechniki Warszawskiej i Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa⁶¹. Płocczanie dumni są z klubu sportowego Wisła Płock, a zwłaszcza z jego sekcji piłki ręcznej, która odnosi sukcesy w Lidze Mistrzów.

W skład subregionu płockiego wchodzi powiat gostyniński. Leży on w zachodniej części województwa mazowieckiego. Rozpościera się na powierzchni 615 km². W jego skład wchodzi 5 gmin – jedna gmina miejska, Gostynin, i cztery gminy wiejskie: Gostynin, Pacyna, Sanniki, Szczawin Kościelny. W Gostyninie znajduje się siedziba starostwa powiatowego. Powiat gostyniński zamieszkuje 46529 osób⁶².

Obecny powiat gostyniński zajmuje część dawnej ziemi gostynińskiej, wchodzącej w skład Mazowsza. Ziemia gostynińska od czasów średniowiecza związana była z Płockiem jako najważniejszym miastem zachodniego Mazowsza. W 1313 r. powstała kasztelania gostynińska. Od 1351 r. ziemia gostynińska wchodziła w skład odrębnej dzielnicy wraz z ziemią rawską i sochaczewską, a od 1380 r. w skład

⁶⁰ J. Chojnacki, *Petrochemia a rozwój Płocka*, Warszawa 1976, 205 ss.

⁶¹ Zob. *Szkolnictwo wyższe w Płocku na tle tendencji rozwojowych współczesnej edukacji akademickiej*, pod red. Z.P. Kruszewskiego i J. Pólturzyckiego, Płock 2006, 280 ss.

⁶² Bank Danych Lokalnych GUS, III kwartał 2013.

Księstwa Rawskiego, następnie województwa rawskiego. W 1462 r. ziemia gostynińska wraz z ziemią rawską została przyłączona do Korony Królestwa Polskiego w ramach województwa rawskiego. Ziemia gostynińska obejmowała wówczas powiaty: gostyniński i gąbiński. Po II rozbiórce Polski znalazły się one pod panowaniem pruskim. Wkrótce doszło do połączenia powiatów gostynińskiego i gąbińskiego oraz do utworzenia powiatu gostynińskiego, który wszedł w skład departamentu piotrkowskiego. W wyniku trzeciego rozbioru Polski w 1795 r. powiat gostyniński dołączony został do rejencji płockiej w departamencie warszawskim. W jego granicach pozostał w okresie Księstwa Warszawskiego. Po ustanowieniu Królestwa Polskiego w 1816 r. powiat gostyniński znalazł się w województwie mazowieckim, w obwodzie gostynińskim z siedzibą w Kutnie. W 1837 r. województwo mazowieckie przemianowano na gubernię mazowiecką, a od 1845 r. warszawską. W okresach powstań narodowych w 1830 i 1863 r. społeczeństwo powiatu aktywnie uczestniczyło w walkach narodowo-wyzwoleńczych. Rewolucja 1905 r. dotarła także do powiatu gostynińskiego, gdzie dochodziło wówczas do strajków robotniczych. W 1915 r. powiat gostyniński z siedzibą w Gostyninie wraz z gubernią warszawską wszedł w skład Generalnego Gubernatorstwa Warszawskiego. Po odzyskaniu niepodległości Gostynin stał się siedzibą powiatu gostynińskiego. W okresie II wojny światowej jego tereny zostały wcielone do Okręgu Rzeszy Kraj Warty. Podlegały rejencji inowrocławskiej. Po wyzwoleniu powiat gostyniński wszedł w skład województwa warszawskiego. W wyniku wprowadzenia nowego podziału administracyjnego w 1975 r. zlikwidowano powiat gostyniński, a jego tereny dołączono do województwa płockiego. W 1999 r., po zniesieniu województwa płockiego, odtworzono powiat gostyniński z siedzibą w Gostyninie w granicach województwa mazowieckiego⁶³. Obecnie obszar powiatu gostynińskiego należy do trzech diecezji: płockiej, włocławskiej i łowickiej.

⁶³ Na podstawie: *Dzieje Gostynina i ziemi gostynińskiej*, pod. red. M. Chudzyńskiego, Warszawa 1990, 718 ss.; *Dzieje Gostynina od XI do XXI w.*, pod red. B. Konarskiej-Pabiniak, Gostynin 2010, 880 ss.; B. Konarska-Pabiniak, *Powiat gostyniński*, Warszawa 2013, 164 ss.

Na terenie powiatu działają zespoły ludowe: Zespół Pieśni i Tańca „Sanniki”, Ludowy Zespół Pieśni i Tańca w Szczawinie Kościelnym, dziecięcy zespół pieśni i tańca „Solec”, „Promyki Lucienia”, „Białki”. Do najbardziej znanych i zasłużonych ludzi, jacy urodzili się na ziemi gostynińskiej należą m.in.: Jakub z Gostynina (1454-1506), filozof i teolog, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie; pisarka Maria Kownacka (1894-1982); Andrzej Małkowski (1888-1919), jeden z inicjatorów skautingu w Polsce.

Do najważniejszych zabytków położonych w powiecie gostynińskim należą: modrzewiowy kościół z pierwszej połowy XVI w. w Sokołowie, kościół murowany z XVI w. w Luszyńcu, klasztor z XVII w. w Szczawinie Kościelnym, dwór w Solcu z XVIII w., klasycystyczne kościoły w Osmolinie, Szczawinie Kościelnym, Suserzu i w Trębkach, pałac wraz z założeniem parkowym z XIX w. w Skrzyszewach, dwór murowany z XIX w. we wsi Słup⁶⁴.

Stolica powiatu, Gostynin, to obecnie miasto liczące prawie 20 tysięcy mieszkańców, pozbawione wielkich zakładów przemysłowych, z rozwiniętym budownictwem mieszkaniowym. W mieście znajdują się obiekty sportowe i edukacyjne. Na początku XXI w. zrekonstruowano wzgórze zamkowe wraz z zamkiem, w którym w latach 1611-1612 więziony był car Rosji Wasyl Szujski⁶⁵.

Najbardziej na północ wysuniętym powiatem subregionu płockiego jest powiat sierpecki. Obejmuje miasto Sierpc oraz 6 gmin wiejskich: Gozdowo, Mochowo, Rościszewo, Sierpc, Szczutowo oraz Zawidz. Położony w zachodniej części województwa mazowieckiego obszar 853 km² zamieszkuje 53000 osób.

Dominującą pozycję na terenie ziemi sierpeckiej posiadał Sierpc. Początki miasta datuje się na X-XI w., kiedy istniał tu gród piastowski. Po śmierci Mieszka I Sierpc wraz z okolicami znalazł się w państwie Miećława, którego stolica znajdowała się w Płocku. Następnie tereny te zostały przyłączone do państwa Piastów Kazimierza Odnowiciela.

⁶⁴ B. Konarska-Pabiniak, *Powiat gostyniński, dz. cyt.*

⁶⁵ Zob.: M. Chudzyński, *Prawda i legenda o zamku gostynińskim. Car Wasyl Szujski więzieniem gostynińskiego zamku (1611-1612)*, Płock-Gostynin 2007, 113 ss.

Pierwsza wzmianka o mieście pochodzi z tzw. falsyfikatu mogileńskiego z XII w. (Seprch). Wraz z utworzeniem diecezji płockiej w jej granicach znalazło się miasto i jego okolica. Na początku XIII w. miasto otrzymało przywilej lokacyjny na prawie średzkim. Po zniszczeniu miasta w pożarze Król Kazimierz Wielki nadał Sierpcowi prawo magdeburskie w 1356 r. W XIV w. założono w mieście okręg sądowo-administracyjny - kasztelanię sierpską. Po śmierci księcia Janusza II przyłączono Sierpc do Korony i nadano status stolicy powiatu sierpeckiego w nowoutworzonym województwie płockim. Po drugim rozbiórce Polski w 1793 r. zlikwidowano powiat sierpecki, a jego terytorium znalazło się w powiecie mławskim departamentu płockiego w zaborze pruskim. W okresie Księstwa Warszawskiego ziemia sierpecka pozostawała w powiecie mławskim. Po ustanowieniu Królestwa Polskiego Sierpeckie weszło w skład obwodu mławskiego w województwie płockim, a następnie powiatu mławskiego w guberni płockiej. Powiat sierpecki został ponownie utworzony w 1867 r. Obejmował wówczas gminy: Białyszewo, Biezuń, Borkowo, Gradzanowo, Gutkowo, Koziebrody, Kosemin, Lisewo, Raciąż, Rościszewo, Stawiszyn, Żuromin i miasto Sierpc. W czasie I wojny światowej powiat sierpecki wszedł w skład powiatu płockiego utworzonego Generalnego Gubernatorstwa Warszawskiego. Po odrodzeniu się państwa polskiego ustanowiono w 1919 r. powiaty m.in.: płocki, sierpecki, gostyniński, które weszły w skład województwa warszawskiego. Sytuacja taka trwała do września 1939 r., kiedy to powiat sierpecki i płocki włączono do rejencji ciechanowskiej Rzeszy Niemieckiej, do okręgu Prusy Wschodnie. Po wyzwoleniu powiat sierpecki ponownie znalazł się w województwie warszawskim. W 1955 r. odłączono od niego gminy Biezuń i Żuromin i utworzono z nich powiat żuromiński. Po ustanowieniu województwa płockiego w 1975 r. powiat sierpecki znalazł się w jego granicach. Powiat ten obejmował wówczas gminy: Gozdowo, Mochowo, Rościszewo, Szczutowo, Zawidz i miasto Sierpc. Wraz ze zlikwidowaniem województwa płockiego przestał istnieć powiat sierpecki. Przywrócono go w wyniku reformy administracyjnej w 1999 r. Sierpc wraz z okolicznymi parafiami należał do diecezji płockiej; początkowo

znajdował się w dekanacie plockim, następnie sierpeckim, a od 1693 r. w raciąskim i sierpeckim⁶⁶.

Do najważniejszych zabytków powiatu sierpeckiego należą: zespół klasztorny w Sierpcu z XVIII w., gdzie znajduje się rzeźba sierpeckiej Madonny z XIV w., neogotyckie kościoły w Gozdowie, Ligowie, Kurowie, Słupi i w Gójsku. Zachowały się murowane dwory w Rościszewie, w Majkach, Kwaśnie, Miłobędzynie oraz drewniane w Lelicach, Łukomiu i Mochowie⁶⁷.

Siedziba starostwa powiatowego i urzędu miejskiego znajduje się w największym mieście powiatu, w Sierpcu. Powiat sierpecki posiada dogodne połączenia komunikacyjne, zarówno drogowe, jak i kolejowe z Płockiem, Warszawą, Toruniem, Bydgoszczą i Gdańskiem. W powiecie dominuje rolnictwo, uprawia się przede wszystkim zboża i ziemniaki oraz hoduje trzodę chlewną i bydło. Obecny jest także przemysł rolno-spożywczy, drzewny, metalowy i odzieżowy. Największym przedsiębiorstwem powiatu jest Kasztelan Browar Sierpc S.A. w Sierpcu, należący do koncernu Carlsberg⁶⁸. Do najważniejszych firm należą ponadto producent pasz Cargill Polska S.A., Zakłady Przetwórstwa Mięsa „Olewnik” i Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska, producent serów. Dorobek kulturowy ziemi sierpeckiej pomnażają: Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu, Centrum Kultury i Sztuki w Sierpcu, Miejska Biblioteka Publiczna oraz Pracownia Dokumentacji Dziejów Miasta. W Sierpcu mają siedziby prężnie działające organizacje pozarządowe, m.in. Towarzystwo Miłośników Ziemi Sierpeckiej oraz oddział Towarzystwa Naukowego Płockiego. Imprezą cykliczną o międzynarodowym znaczeniu jest Międzynarodowy Festiwal Folklorystyczny „Kasztelania”. Z ziemi sierpeckiej pochodziło wiele znanych postaci, m.in. Bartosz Paprocki (1543-1614), historyk i poeta polski oraz czeski, biskup Czesław Kaczmarek (1895-1963), profesor Andrzej Woszczyk (1935-2011), astronom.

⁶⁶ *Dzieje Sierpca i ziemi sierpeckiej*, pod red. M. Chudzyńskiego, Sierpc 2003, s. 11-13.

⁶⁷ Zob.: P.B. Gąsiorowski, *Powiat sierpecki*, Warszawa 2013, s. 28-32.

⁶⁸ Browar w Sierpcu wybudowano w latach 1967-1971, a pierwsze piwo „Kasztelańskie” uwarzono w 1972 r.

ROZDZIAŁ II

IDEA I PRZESTRZEŃ PRASY REGIONALISTYCZNEJ

Zasadniczym pojęciem dla rozważań na temat regionalizmu jest pojęcie regionu. Według Jerzego Damrosza, region stanowi obszar wyodrębniony na podstawie jednej lub kilku swoistych cech, które pozwalają na odróżnianie go od przyległych obszarów. Obszar regionu wyznaczać mogą granice linearne (administracyjne, państwowe) lub granice nielinearne (np. kulturowe). Określają one przybliżony rozmiar przestrzenny wyodrębnionego regionu⁶⁹.

Na pojęcie współczesnego regionalizmu składa się wiele różnorodnych ujęć⁷⁰. W koncepcjach pojmowania regionalizmu jako szeroko rozumianej różnorodności akcentowane są odrębności i wyjątkowości m.in. geograficzne, historyczne, kulturowe, społeczne, inne. Według innych koncepcji regionalizm jest definiowany w kontekście konkretnego obszaru, będącego przedmiotem więzi i stanowiącego tzw. „małą ojczyznę”, czy „dom”. Istnieją także ujęcia, według których regionalizm łączy się ze sferą uczuciową człowieka. Należą do tej grupy koncepcje ujmujące regionalizm jako więź, wynikającą ze świadomości przynależności do konkretnego obszaru. Kolejna grupa koncepcji obejmuje ujęcia regionalizmu, łączące się z tradycyjną kulturą ludową jako reliktem przeszłości. Elementem spajającym jeszcze inną grupę koncepcji regionalizmu jest aktywność. Sam zaś regionalizm pojmowany jest jako ruch społeczny, mający na celu podtrzymywanie i propagowanie tradycji i kultury oraz podkreślanie własnej odrębności⁷¹.

⁶⁹ J. Damrosz, *Region i regionalizm (studium interdyscyplinarne)*, Warszawa 1987, s. 22. Szerzej na temat różnorodnych ujęć regionu i regionalizmu: *Region, regionalizm – pojęcia i rzeczywistość. Zbiór studiów*, pod red. Kwiryny Handke, Warszawa 1993, 331 ss.

⁷⁰ R. Kowalczyk, *Interdyscyplinarne i społeczne ujęcia regionalizmu*, „Przegląd Wielkopolski” 2014, nr 2, s. 18-29.

⁷¹ H. Skorowski, *Współczesne ujęcie regionalizmu*, w: *Regionalizm idea – tradycje – perspektywy rozwoju w muzealnictwie*, Płock 2007, s. 11-17. Na temat różnych ujęć regionalizmu: K. Wiśniewski, *Elementy teorii regionalizmu*, w: *Region, regionalizm ...*, dz. cyt., s. 75-78.

Henryk Skorowski definiuje regionalizm jako „z jednej strony zespół obiektywnych i subiektywnych elementów stanowiących o tożsamości regionalnej, z drugiej zaś strony jest to szeroko rozumiana działalność na rzecz ich kultywowania i zachowania oraz na rzecz ich ciągłego ożywiania, a nawet ubogacania nimi szeroko rozumianego życia większej społeczności”⁷². Autor wyróżnia dwa wymiary regionalizmu: przedmiotowy i podmiotowy. Regionalizm w wymiarze przedmiotowym stanowi zespół elementów obiektywnych i subiektywnych tworzących pojęcie tożsamości regionalnej, w znaczeniu geograficzno-społeczno-kulturowej tożsamości jakiegoś regionu. Do elementów obiektywnych należą kultura, wspólnota i terytorium, natomiast do elementów subiektywnych poczucie tożsamości, samoświadomość i identyfikacja. Regionalizm w wymiarze podmiotowym to działalność na rzecz kultywowania, zachowania i ożywiania życia większej społeczności⁷³.

Według Jerzego Damrosza regionalizm jest realizowaniem idei wynikającej „z potrzeby zachowania, kultywowania i rozwijania swoistych cech kultury (wartości, stylu życia in.) na obszarze o zauważalnych cechach odrębności regionalnych lub etnicznych, a więc zmierzające do utrwalania i pogłębiania tożsamości społeczno-kulturowej i etnicznej”⁷⁴.

Roman Szul do cech regionalizmu zalicza jego zróżnicowanie ze względu na intensywność i formę występowania, podając przykłady krajów, w których regionalizm jest zjawiskiem ważnym (Hiszpania, Belgia, Wielka Brytania) oraz takich, w których nie odgrywa istotnej roli (Portugalia, Irlandia, Węgry). Ze względu na instrumenty, jakimi dysponują, regionalizmy mogą przybierać postać ruchów regionalnych - skupiających społeczników realizujących swoją pasję - lub regionalnych partii politycznych, rządzących w regionach o znacznej autonomiczności (Katalonia, Kraj Basków). Regionalizm jest zjawiskiem

⁷² H. Skorowski, *Współczesne ujęcie regionalizmu ...*, s. 28.

⁷³ H. Skorowski, *Europa regionu. Regionalizm jako kategoria aksjologiczna*, Warszawa 1989/1999, s. 42-71.

⁷⁴ J. Damrosz, *Ojczyzna i jej regiony (region, regionalizm, edukacja lokalno-regionalna i etniczna)*, Płock-Warszawa 2007, s. 44.

dynamicznym, które może cechować się długą tradycją, ale też może zanikać po okresie aktywności⁷⁵. Przykładem może być, założone w 1820 r., Towarzystwo Naukowe Płockie, którego aktywność regionalistyczna zanikła po dekadzie, aby z nową siłą pojawić się po 87. latach⁷⁶.

Dla wystąpienia ruchu regionalistycznego niezbędna jest tożsamość regionalna jego mieszkańców, czyli ich utożsamianie się z regionem⁷⁷.

Korzeni polskiego regionalizmu można upatrywać w pierwszych organizacjach służących swoją aktywnością społecznościom lokalnym i regionalnym. Jerzy Damrosz przywołuje w tym kontekście krakowskie Bractwo Kurkowe założone w XIII w. oraz towarzystwa powstałe w XV w. Jednakże początki idei polskiego regionalizmu związane są z utworzeniem w 1800 r. Towarzystwa Królewskiego Warszawskiego Przyjaciół Nauk w Warszawie⁷⁸. Jak pisze Zbigniew Kruszewski, „Szczególne potrzeby polityczne, gospodarcze i naukowo-kulturalne polskiego społeczeństwa w okresie zaborów stały się pozytywnym klimatem do ożywienia działalności polskiego ruchu naukowego, również w innych zaborach”⁷⁹. Dlatego też wkrótce zaczęły powstawać kolejne towarzystwa naukowe: Towarzystwo Naukowe Krakowskie (1815), Towarzystwo Naukowe Płockie (1820), Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk (1857), Towarzystwo Naukowe w Toruniu (1875). Były to instytucje podtrzymujące polskość w warunkach nieistnienia polskiego państwa poprzez pielęgnowanie tradycji i kultury regionalnej.

Na początku XX w. ruch regionalny uzyskał teoretyczne podstawy za sprawą dzieł wybitnych postaci, jak np. Franciszek Bujak (1875-1953) – historyk, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwer-

⁷⁵ R. Szul, *dz. cyt.*, s. 109-110.

⁷⁶ Zob.: Z. Kruszewski, *Towarzystwo Naukowe Płockie podmiot życia publicznego*, Warszawa 2011.

⁷⁷ J. Szul, *dz. cyt.*, s. 120.

⁷⁸ J. Damrosz, *Ojczyzna i jej regiony...*, s. 311-312.

⁷⁹ Z. Kruszewski, *Towarzystwo Naukowe Płockie ...*, s. 55.

sytetu Warszawskiego i Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie czy Aleksander Patkowski (1890-1942) – pedagog, społecznik i krajoznawca, twórca wielu dzieł o tematyce regionalistycznej.

Idea regionalizmu w Polsce w latach 1945-1989 nie należała do sztandarowych, m.in. ze względu na dużą nieufność władz państwowych i partyjnych do ruchów społecznych. Przeciwnie, starano się raczej skierować społeczne działania regionalne w stronę folkloryzmu. Symptomy odradzania się regionalizmu zaczęły się pojawiać na początku lat 80. XX w. W 1981 r. powołano Radę Krajową Regionalnych Towarzystw Kultury jako reprezentację 600 działających wówczas stowarzyszeń regionalistycznych. Ważnym wzmocnieniem ruchu regionalistycznego było utworzenie w 1983 r. Krajowego Ośrodka Dokumentacji Regionalnych Towarzystw Kultury w Ciechanowie⁸⁰. Nowe otwarcie dla regionalizmu polskiego nastąpiło po 1989 r. Istniejące dotychczas stowarzyszenia regionalistyczne zintensyfikowały działalność. Powstało także wiele nowych organizacji, mających na celu utrwalanie i przekazywanie dziedzictwa kulturowego „małych ojczyzn” następnym pokoleniom. Efektem naukowych zainteresowań regionalizmem stały się książki: *Regiony kulturowe a nowa regionalizacja kraju* pod redakcją Jerzego Damrosza i Marka Konopki; *Regionalizm Polski u progu XXI wieku: Kongres Regionalnych Towarzystw Kultury, Wrocław 23-25 IX 1994*, pod redakcją Stefana Bednarka; *Polskie regiony: podstawy kulturowe regionalizacji Polski* pod redakcją Elżbiety Wysockiej i Marka Konopki⁸¹.

W 1994 r., podczas V Kongresu Regionalnych Towarzystw Kultury we Wrocławiu uchwalono Kartę regionalizmu polskiego, w której zawarto istotę i znaczenie regionalizmu. Uznano też,

⁸⁰ A.J. Omelaniuk, *Ruch Regionalistyczny w III Rzeczypospolitej*, „Przegląd Pruszkowski” 2010, s. 83, 85. Krajowy Ośrodek Dokumentacji Regionalnych Towarzystw Kultury w Ciechanowie zlikwidowano decyzją pochodzącego z Wyszogrodu na Mazowszu ministra kultury Andrzeja Celińskiego w 2002 r.

⁸¹ *Regiony kulturowe a nowa regionalizacja kraju* pod red. J. Damrosza i M. Konopki, Ciechanów 1994, 251 ss.; *Regionalizm Polski u progu XXI wieku: Kongres Regionalnych Towarzystw Kultury, Wrocław 23-25 IX 1994*, pod red. S. Bednarka, Ciechanów 1994, 167 ss.; *Polskie regiony: podstawy kulturowe regionalizacji Polski*, pod red. E. Wysockiej i M. Konopki, Ciechanów 1997, 238 ss.

że w programach szkół wszystkich szczebli powinny się znaleźć tematy regionalne⁸². Postulat ten podjęło Ministerstwo Edukacji Narodowej w 1995 r. ustalając podstawę programową Dziedzictwo kulturowe w regionie. Celem przedsięwzięcia było ukształtowanie w uczniach poczucia własnej tożsamości regionalnej. W 1999 r. została wprowadzona do szkół międzyprzedmiotowa ścieżka edukacyjna pt. *Edukacja regionalna – dziedzictwo kulturowe w regionie*. Od 2009 r., zgodnie z nową podstawą programową, edukacja regionalna zniknęła jako ścieżka międzyprzedmiotowa i została włączona w programy poszczególnych przedmiotów. Z obserwacji wynika, że jeśli w ogóle jest realizowana, to w bardzo niewielkim wymiarze.

Aktywności obywateli w zakresie działalności w ruchach regionalnych sprzyjał wprowadzony w 1999 r. podział terytorialny kraju⁸³.

Ważnym dokumentem ruchu regionalistycznego była *Deklaracja programowa regionalistów polskich* uchwalona w 2006 r. Stanowiła ona podstawę ideową regionalistów zrzeszonych w Ruchu Stowarzyszeń Regionalnych RP. Odwołano się w niej do ponad 200-letniej tradycji stowarzyszeń o charakterze regionalistycznym. Jako prekursorów idei regionalizmu wskazano: Stanisława Staszica, Władysława Reymonta, Joachima Lelewela, Stanisława Witkiewicza, Juliana Ursyna Niemcewicza, Jana Stanisława Bystronia, Wincentego Pola, Ludwika Krzywickiego, Edwarda hr. Raczyńskiego, Jana Karłowicza, Bronisława Chlebowskiego, Kazimierza Nitscha, Oskara Kolberga, Franciszka Bujaka, Zygmunta Glogera, Eugeniusza Romera, Aleksandra Świętochowskiego, Wacława Nałkowskiego, Kazimierza Przerwę-Tetmajera, Aleksandra Janowskiego, Stefana Żeromskiego, Władysława Orkana i Aleksandra Patkowskiego. Zauważono, że po 1989 r. ruch regionalistyczny pozbawiony został państwowego wsparcia, a jego potencjał nie był dostrzegany przez samorządy. W dokumencie zaproponowano polski model i wzorzec regionalizmu, który cechuje się

⁸² Karta regionalizmu polskiego uchwalona 25 września 1994 roku na V Kongresie Regionalnych Towarzystw Kultury we Wrocławiu, p. 6.

⁸³ R. Szul, *dz. cyt.*, s. 128.

m.in.: narodowymi i patriotycznymi motywacjami, jednością narodową, unitarnością polityczną i integralnością terytorialną Rzeczypospolitej, postawą służby obywatelskiej i pracą na rzecz dobra wspólnego, więzią z tradycją kultury chrześcijańskiej oraz z jej hierarchią wartości, pracą kulturotwórczą i współtworzeniem kolorytu kulturowego regionów i wspólnot lokalnych, realnymi i emocjonalnymi związkami z ziemią rodzinną i bogactwem krajobrazów małych ojczyzn, pluralizmem i tolerancją, czynnym i autonomicznym udziałem w życiu publicznym i politycznym tak w wymiarze lokalnym, jak i ogólnokrajowym. Zjednoczona Europa jawi się w świetle deklaracji jako koalicja narodów i suwerennych państw z historycznie utrwaloną strukturą regionów⁸⁴.

O sile ruchu regionalistycznego w Polsce świadczy liczba organizacji i działających w nich członków. Jak podaje Anatol Omelaniuk, na początku XXI w. działało w Polsce ponad 2500 stowarzyszeń regionalistycznych, które zrzeszały około 700000 członków⁸⁵. Zdaniem Jerzego Damrosza regionalizm będzie odgrywał istotną rolę jako stymulator rozwoju kraju i ważny element duchowej suwerenności. Będzie wpływał na konkurencyjność polskiej gospodarki oraz pozycję państwa na arenie międzynarodowej⁸⁶.

⁸⁴ Deklaracja programowa regionalistów polskich, 2006.

⁸⁵ A.J. Omelaniuk, *Ruch regionalistyczny w Polsce. Geneza, funkcje i współczesne zadania*, w: *Regionalizm. Idea – tradycje – perspektywy rozwoju w muzealnictwie*, Płock 2007, s. 64. W 2010 r. A.J. Omelaniuk odnotował istnienie w Polsce 2500 stowarzyszeń regionalnych. A.J. Omelaniuk, *Ruch Regionalistyczny w III Rzeczypospolitej*, dz. cyt., s. 88.

⁸⁶ J. Damrosz, *Czy regionalizm polski ma przyszłość?*, „Notatki Płockie” 2007, nr 2, s. 55.

ROZDZIAŁ III

DZIEDZICTWO PRZESZŁOŚCI A SPECYFIKA ROZWOJOWA PRASY REGIONALISTYCZNEJ W POLSCE

Współczesne polskie czasopiśmiennictwo regionalistyczne zakorzenione jest w tradycji prasy prowincjonalnej XIX i pierwszych dekad XX w. Jak pisze Andrzej Notkowski, prasa prowincjonalna II Rzeczypospolitej osiągnęła szczyt swoich możliwości w 1919 r. Ilościowy rozwój prasy prowincjonalnej wiązał się z odrodzeniem niepodległego państwa i zniesieniem ograniczeń zaborców. Do rozwoju przyczyniły się także ujawnienie partii politycznych i walka polityczna o zdobycie władzy, istnienie kilku lokalnych ośrodków władzy na przełomie 1918 i 1919 r. oraz stan nieograniczonej wolności prasy w byłym zaborze rosyjskim trwający do lutego 1919 r. W latach 1920-1922 nastąpiło załamanie prasy prowincjonalnej spowodowane szeregiem przyczyn politycznych i ekonomicznych⁸⁷. Z prasy prowincjonalnej, wokół której skupiła się miejscowa inteligencja, wyłoniły się tytuły prasy regionalnej o charakterze regionalistycznym, np. „Zaranie Śląskie” (1907), „Gryf” (1908), „Gazeta Podhalańska” (1913). Pisma te umożliwiły rozwój regionalizmu na Śląsku, Kaszubach i Podhalu⁸⁸.

Działacze rozwijającego się ruchu regionalnego dwudziestolecia międzywojennego z Aleksandrem Patkowskim na czele stawiali przed prasą regionalną ważne zadanie, a mianowicie: „odzwierciedlać wszechstronnie życie własnego środowiska, budzić przywiązanie i zainteresowanie do wszystkiego, co się w najbliższym otoczeniu dzieje, niecić energię oraz inicjatywę, stać na straży umiejętności wypełniania swych zadań przez każdego obywatela”⁸⁹. W jednej z późniejszych wypowiedzi A. Patkowski stwierdził, że aby uznać tytuł prasowy za regionalny lub regionalistyczny powinien on realizować ideowy program regionalny, kształtować i odtwarzać całokształt życia

⁸⁷ A. Notkowski, *Polska prasa prowincjonalna w Drugiej Rzeczypospolitej (1918-1919)*, Warszawa-Łódź 1982, s. 587-588.

⁸⁸ E. Chudziński, *Regionalizm idea-ludzie-instytucje*, Warszawa 2013, s. 132-133.

⁸⁹ *Program regionalizmu polskiego*, „Polska Oświata Pozaszkolna” 1926, nr 4-5, s. 221-223.

środowiska z uwzględnieniem jego zmienności na określonym terenie objętym zasięgiem jego oddziaływania⁹⁰.

Pod koniec lat 30. XX w. Franciszek Bujak podał model czasopisma regionalnego. Według niego powinno ono wyrażać swoiste właściwości i wartości regionu, a celem jego działania powinien być rozwój życia kulturalnego, społecznego i gospodarczego. Nie można tego osiągnąć bez poznania „właściwości przyrodzonych i etnicznych” regionu, także jego dziejów. Dlatego też prasa regionalna powinna ten proces rozbudzać i wspomagać. Czasopismo powinno skupiać najbardziej aktywnych i twórczych ludzi o dużym dorobku, jak i początkujących. Powinno bazować raczej na autorach lokalnych, a w sposób umiarkowany korzystać z uznanych autorów zewnętrznych. F. Bujak wskazuje, że czasopismo powinno czerpać duchowe i materialne „soki żywotne” z regionu, a miarą jego żywotności jest zdolność do nawiązywania z odbiorcami duchowych związków oraz oddziaływanie na nich⁹¹.

Do przykładów prasy regionalistycznej dwudziestolecia można zaliczyć: „Ziemie Kowelską”, „Ziemie Lidzką”, „Ziemie Nowogródzką”, „Ziemie Pińską”, „Ziemie Gostyńską”, „Ziemie Kujawską”, „Ziemie Michałowską”, „Ziemie Sandomierską”, „Ziemie Tarnowską”, „Ziemie Podhalańską”, „Ziemie Sokalską”, „Ziemie Leszczyńską”, „Ziemie Czerwieńską”, „Ziemie Przemyską”, „Przegląd Wileński”, „Radostową”, „Gronie”, „Niemen”, „Wilno”, Zaranie Śląskie”, „Wiadomości Turczańskie”, „Region Lubelski”, „Rocznik Podolski”, „Życie Krzemienieckie”, „Przegląd Bydgoski”, „Przegląd Wielkopolski”, „Kronikę Powiatu Rohatyńskiego”, „Głos Podola”, „Zew Rzeszowa”, „Echo Ziemi Opatowskiej”, „Watrę Podhala”, „Tekę Zamoyską”, „Tekę Pomorską”, „Pamiętnik Lubelski”, „Rocznik Gdański”, „Pokucie i Huculszczyznę”, czy „Wiadomości Ziem Górskich”⁹².

Do płockich czasopism regionalistycznych II Rzeczypospolitej zaliczyć należy dwa miesięczniki: „Mazowsze Płockie i Kujawy” (1926-

⁹⁰ A. Patkowski, *Program i zadania czasopism regionalnych*, „Polska Oświata Pozaszkolna” 1932, nr 1. Podaję za: E. Chudziński, *dz. cyt.*, s. 27

⁹¹ F. Bujak, *Czym winny się stać „Gronie”?*, „Gronie” 1938, nr 3, s. 101-104.

⁹² E. Chudziński, *dz. cyt.*, s. 138.

1930) i „Życie Mazowsza” (1935-1939). Pierwsze z nich, jak wskazuje tytuł, zasięgiem oddziaływania obejmowało Mazowsze Płockie i Kujawy. Redaktorem naczelnym pisma był Konstanty Bolesta-Modliński. Nakład wynosił od 1500 do 2000 egzemplarzy. „Życie Mazowsza” powstało z inicjatywy działaczy Towarzystwa Naukowego Płockiego, Aleksandra Macieszy, Franciszka Wybulta i Kazimierza Mayznera. Redaktorem naczelnym był Edward Szydłowski, a następnie K. Bolesta-Modliński. Nakład czasopisma nie był wysoki, bo wynosił tylko 300 egzemplarzy⁹³.

W latach II wojny światowej i okupacji polskie czasopisma regionalne i regionalistyczne nie mogły się ukazywać. Po 1945 r. idea regionalizmu nie znajdowała warunków do rozwoju, dlatego też tylko nieliczne czasopisma o charakterze regionalistycznym wznowiły działalność. Jednakże po 1956 r., dzięki zmianie polityki kulturalnej państwa, regionalne towarzystwa kultury podjęły kontynuację idei polskiego regionalizmu⁹⁴. Przykładowo w Płocku w 1956 r. Towarzystwo Naukowe Płockie zaczęło wydawać czasopismo „Notatki Płockie” o cechach regionalistycznych⁹⁵. Było to jedno z pism powstałych na fali październikowej odwilży⁹⁶. Transformacja ustrojowa 1989 r. przyniosła znaczny rozwój prasy lokalnej, co wiązało się z wydawaniem przez organy i jednostki samorządu terytorialnego różnego rodzaju czasopism⁹⁷. Ponadto rozbitcie monopolu RSW Prasa, Książka, Ruch oraz liberalizacja prawa prasowego, w tym zniesienie cenzury w 1990 r., przyczyniły się do rozwoju lokalnych inicjatyw prasowych⁹⁸.

⁹³ D. Kasprzyk, *Regionalizm płocki w II Rzeczypospolitej*, s. 164-167; W.A. Koński, *dz. cyt.*, s. 107-110, 119.

⁹⁴ E. Chudziński, *dz. cyt.*, s. 141.

⁹⁵ Szerzej na ten temat: A. Kansy, *Na marginesie swobody. „Notatki Płockie” (1956-2011) – historia i polityka*, Warszawa 2012.

⁹⁶ Zob. R. Kowalczyk, *Prasa lokalna w Polsce*, Poznań 2000, s. 93-96.

⁹⁷ R. Kowalczyk, *Prasa lokalna samorządów terytorialnych elementem systemu komunikacji na szczeblu lokalnym*, w: *Samorząd gminny w Polsce. Doświadczenia i perspektywy*, pod red. B. Nawrota i J. Pokładowego, Poznań 1999, s. 231-252.

⁹⁸ R. Kowalczyk, *Prasa lokalna w systemie komunikowania społecznego*, Poznań 2003, s. 90-91.

Udział w rozwoju lokalnej prasy miał także ruch regionalistyczny. Wiele organizacji wydawało własne pisma, w których opisywały „małe ojczyzny”. Jednakże nowa rzeczywistość rynkowa znacznie utrudniła działalność regionalnych towarzystw kultury i regionalnych towarzystw naukowych, które utraciły państwowe wsparcie. Odbiło się to na ich działalności wydawniczej obejmującej także wydawanie czasopism⁹⁹. Wiele wartościowych tytułów przestało się ukazywać. Charakterystycznym przykładem może być tutaj zaprzestanie wydawania cenionego naukowego czasopisma o charakterze regionalistycznym „Białostoczczyzna”, wydawanego w latach 1986-2002 przez Białostockie Towarzystwo Naukowe, między innymi ze względów finansowych oraz z powodu braku sponsorów¹⁰⁰. Nic nie wskazuje jednak na to, że prasa regionalistyczna przestanie istnieć. Ukazują się bowiem nowe tytuły, np. „Małopolska” (od 1999 r. w Krakowie), „Rocznik Gostyniński” (od 2007 r. w Gostyninie), „Nasze Korzenie” (od 2011 r. w Płocku). Ponadto, wraz z rozwojem nowych technologii teleinformatycznych, prasa regionalistyczna znalazła też swoje miejsce w Internecie w postaci portali realizujących ideę regionalizmu.

Tradycje prasy regionalistycznej sięgają początku XX w., co wiąże się z rozwojem ruchu regionalistycznego. Jednakże wyodrębnienie tego typu prasy może przysparzać kłopotów, zważywszy na wymienne używanie pojęć „prasa regionalna” i „prasa regionalistyczna”¹⁰¹. Pierwsze z nich odnosi się do zasięgu, czyli do terytorium rozpowszechniania, drugie zaś do idei regionalizmu.

O czasopismach regionalistycznych pisze Edward Chudziński. Według tego Autora zaliczają się do nich periodyki w sposób świadomy realizujące cele i zadania ruchu regionalistycznego¹⁰². Władysław Marek

⁹⁹ E. Chudziński, *dz. cyt.*, s. 141.

¹⁰⁰ K. Hościło, „Białostoczczyzna” – regionalne czasopismo naukowe, w: *Prasa regionalna i lokalna na terenie województwa podlaskiego w latach 1989-2010*, pod red. J. Sadowskiej i K. Sawickiej-Mierzyńskiej, s. 167.

¹⁰¹ A. Patkowski, *Program i zadania czasopism regionalnych*; S. Dziki, W. Chorążki, *Media lokalne i regionalne*, w: *Dziennikarstwo i świat mediów*, pod red. Z. Bauera i E. Chudzińskiego, Kraków 2000, s. 125.

¹⁰² E. Chudziński, *dz. cyt.*, s. 135.

Kolasa do prasy regionalistycznej zalicza „wydawnictwa poświęcone kultywowaniu lokalnej kultury i historii”¹⁰³. Damian Kasprzyk dostrzega potrzebę odróżnienia prasy regionalistycznej, powstającej w kręgu regionalistów od wszelkiej pozostałej, a także wyróżnienia kategorii pośredniej, którą nazywa prasą regionalną. Według badacza, przynależność do tej grupy warunkuje stopień, w jakim dany tytuł pełni rolę „instytucji komunikowania regionalnego”. Prasa regionalna stanowi zatem źródło wiedzy o regionie, zwłaszcza o jego przeszłości, teraźniejszości i wizji przyszłości. Autor porównuje funkcje prasy regionalnej do funkcji biblioteki i archiwum¹⁰⁴.

Na potrzeby przeprowadzonych badań przyjęto, że prasa regionalistyczna to rodzaj prasowej produkcji wydawniczej, w której w sposób świadomy realizowany jest cel zachowania i pogłębiania tożsamości regionalnej oraz kultywowania i rozwijania swoistych cech kultury na obszarze, wyróżniającym się odrębnymi cechami regionalnymi lub etnicznymi.

Do badania prasy z lat 1918-1939 pod kątem zagadnień regionalnych Damian Kasprzyk proponuje ankietę, którą można stosować również podczas badania czasopism regionalistycznych. Kwestionariusz ankiety składa się z dwóch części. Pierwsza obejmuje następujące elementy i pytania: tytuł i podtytuł, częstotliwość ukazywania się, okres ukazywania się, Czy w bibliotekach dostępne są wszystkie numery pisma? charakter pisma (np. informacyjne, rozrywkowe, kulturalne), przeznaczenie (ogólne, grupa zawodowa, określone środowisko, np. katolickie, robotnicze, chłopskie, nauczycielskie), adres redakcji, wydawca, miejsce druku, winieta, układ zawartości, objętość gazety, problematyka, profil polityczny pisma¹⁰⁵. Druga część ankiety zawiera zagadnienia szczegółowe, które wymagają formy opisowej: „1) Zasięg pisma. Czy pojawiają się korespondencje

¹⁰³ W.M. Kolasa, *Katalog małopolskich mediów lokalnych i regionalnych 2005*, Kraków 2005, s. 2.

¹⁰⁴ D. Kasprzyk, *Rola prasy prowincjonalnej w krzewieniu idei regionalizmu w II Rzeczypospolitej (na przykładzie gazet i czasopism płockich)*, w: *Komunikowanie i komunikacja w dwudziestolecie międzywojennym*, pod red. K. Stępnika, M. Rajewskiego, Lublin 2010, s. 41.

¹⁰⁵ D. Kasprzyk, *Rola prasy prowincjonalnej...*, s. 52.

„z terenu” (powiat, sąsiednie powiaty etc.)? Jakiego charakteru są to informacje? Jak często się pojawiają? 2) Czy istnieją artykuły opisujące (lub oceniające) działalność lokalnych stowarzyszeń społeczno-kulturalnych (naukowych, artystycznych, sportowych, turystyczno-krajoznawczych etc.). Jakiego rodzaju są to teksty? Jak często się pojawiają? 3) Czy istnieją artykuły opisujące (lub oceniające) działalność placówek upowszechniania kultury (bibliotek, teatrów, muzeów etc.). Jakiego rodzaju są to teksty? Jak często się pojawiają? 4) Czy istnieją artykuły opisujące (lub oceniające) wydarzenia społeczno-kulturalne (obchody rocznicowe, jubileusze, wizyty etc.)? Jakiego rodzaju są to teksty? Jak często się pojawiają? 5) Czy istnieją artykuły opisujące aktywność, osiągnięcia, dorobek żyjących lub nie, działaczy regionalnych (społeczników, badaczy, uczonych etc.)? Jakiego rodzaju są to teksty? Jak często się pojawiają? 6) Czy istnieją artykuły poświęcone wydarzeniom historycznym lub dziejom miejscowości, ziem, zabytków, rodów etc.. bohaterom narodowym pochodzącym z regionu, itp? Jak często się pojawiają? 7) Czy pojawiają się na łamach pisma wspomnienia? Jakich wydarzeń dotyczą? 8) Czy istnieją artykuły etnograficzne poświęcone kulturze ludowej (kulturze materialnej – strojom, narzędziom, rzemiosłom, etc., duchowej – obrzędom, zwyczajom, wierzeniom, muzyce, pieśni, poezji, etc., stosunkom społecznym na wsi)? Jak często się pojawiają? 9) Czy istnieją artykuły poświęcone specyfice i lokalnemu znaczeniu; rzek, jezior, wzgórz, bagien, utworów geologicznych etc? Jak często się pojawiają? 10) Czy na łamach pisma promuje się (i w jaki sposób) miejscowych twórców: plastyków, muzyków, literatów etc. oraz ich dzieła? 11) Czy jest podejmowana problematyka rozwoju gospodarczego miejscowości i okolicy – analiza potencjału ekonomicznego (zagadnienia bezrobocia, miejscowych zasobów naturalnych, infrastruktury, handlu, turystyki etc.)? Jak często się pojawia? 12) Czy pojawia się w piśmie termin region, regionalizm (jak często?, w jakim kontekście?, kiedy po raz pierwszy?). 13) Najczęściej pojawiający się autorzy tekstów o tematyce lokalnej (jeżeli inicjały albo pseudonimu – czyje?)”¹⁰⁶.

¹⁰⁶ D. Kasprzyk, *Rola prasy prowincjonalnej...*, s. 52-53.

Zaproponowana przez Mariana Gierulę klasyfikacja prasowej produkcji wydawniczej zawiera podział według trzynastu kryteriów:

1. Status organizacyjno-instytucjonalny
 - a) prasa partii i stronnictw politycznych,
 - b) prasa organizacji społecznych, kulturalnych, gospodarczych,
 - c) prasa instytucji rządowych,
 - d) prasa związków zawodowych,
 - e) prasa związków wyznaniowych,
 - f) prasa niezależna (niezwiązana z wymienionymi wyżej organizacjami).
2. Spełniane funkcje
 - a) prasa informacyjna,
 - b) prasa opinii,
 - c) prasa hobbystyczno-rozrywkowa,
3. Tematyka
 - a) prasa treści ogólnej,
 - b) prasa tematycznie ukierunkowana (np. polityczna, kulturalna),
4. Odbiorcy
 - a) prasa uniwersalna,
 - b) prasa kierowana do konkretnej kategorii osób zróżnicowanych społecznie, demograficznie, kulturowo, zawodowo, wyznaniowo, hobbystycznie.
5. Zasięg geograficzny
 - a) prasa lokalna,
 - b) prasa regionalna,
 - c) ponadregionalna,
 - d) ogólnokrajowa,
 - e) ponadogólnokrajowa.
6. Częstotliwość
 - a) dzienniki (gazety – ukazujące się 2-7 razy w tygodniu),
 - b) tygodniki,

- c) dekadówki,
 - d) dwutygodniki,
 - e) miesięczniki,
 - f) dwumiesięczniki,
 - g) kwartalniki,
 - h) półroczniki,
 - i) roczniki.
7. Nakład
- a) niskonakładowe,
 - b) średnionakładowe,
 - c) wysokonakładowe.
8. Status prawny
- a) prasa oficjalnego obiegu,
 - b) prasa nielegalna.
9. Status ekonomiczny
- a) prasa płatna,
 - b) prasa bezpłatna.
10. Język wydania
- a) prasa w języku narodowym,
 - b) prasa wielojęzyczna.
11. Format i objętość
12. Technika druku i obecność wypowiedzi obrazowych.
13. Cena¹⁰⁷.

Zasadnicze znaczenie dla klasyfikacji prasy lokalnej mają kryteria: zasięgu przestrzennego i treści. Pozwalają one na wyodrębnienie jednorodnej pod względem typologicznym grupy pism. Jest to jednak podział pierwotny, a wydzielona w jego wyniku grupa pism jest stosunkowo duża. Dlatego też w celu wyodrębnienia prasy lokalnej

¹⁰⁷ M. Gierula, *Polska prasa lokalna 1989-2000. Typologia i społeczne funkcjonowanie*, Katowice 2005, s. 97-99.

należy zastosować dodatkowe trzy kryteria: statusu instytucjonalno-prawnego, założonego odbiorcy, celowego przeznaczenia pisma¹⁰⁸.

Będącą przedmiotem badań prasę regionalistyczną należy usytuować w systemie prasy lokalnej. Ryszard Kowalczyk omawiany typ prasy określa pojęciem czasopiśmiennictwa regionalistycznego¹⁰⁹. Zdaniem Autora termin czasopiśmiennictwo jest w tym przypadku odpowiedni, zważywszy na częstotliwość opisywanego typu produkcji prasowej. Wydawnictwa regionalistyczne na ogół nie ukazują się częściej niż raz w tygodniu i nie rzadziej niż raz w roku, co sytuuje je w grupie czasopism¹¹⁰. Opowiadając się za przyjęciem do opisu prasowych wydawnictw regionalistycznych pojęcia czasopiśmiennictwa regionalistycznego, R. Kowalczyk wymienia następujące ich cechy, które uzasadniają użycie pojęcia „czasopisma”, a nie „prasa”:

Cecha	Przykład
zawężona tematyka	historia, tradycja, kultura, folklor, przyroda, turystyka, krajoznawstwo, oświata i edukacja regionalna
ograniczona periodyczność	miesięczniki, dwumiesięczniki, kwartalniki, półroczniki, roczniki (raczej nie dzienniki, tygodniki, ani dwutygodniki)
szczególne funkcje	poznawcze, edukacyjne, patriotyczne, kulturowe, integracyjne, prognostyczne
skład zespołu redakcyjnego	niezawodowi dziennikarze, pasjonaci regionalizmu, bibliotekarze, nauczyciele, naukowcy, lekarze, urzędnicy zafascynowani „małą ojczyzną”
czynniki organizacyjno-ekonomiczne, które często ograniczają możliwości wydawnicze	niestabilność źródeł finansowania, praca wolontariuszy

Tabela 3. Cechy czasopism regionalistycznych¹¹¹

¹⁰⁸ Tamże, s. 100-101.

¹⁰⁹ R. Kowalczyk, *Zarys czasopiśmiennictwa regionalistycznego w Wielkopolsce ...*, s. 17.

¹¹⁰ *Słownik terminologii medialnej*, pod red. W. Pisarka, Kraków 2006, s. 223-224.

¹¹¹ Opracowano na podstawie: R. Kowalczyk, *Czasopiśmiennictwo regionalistyczne w Polsce*, s. 41.

Na potrzeby badań przyjęto jednak, że przedmiotem pracy będzie prasa regionalistyczna, gdyż jest to pojęcie szersze, obejmuje m.in. publikatory rozpowszechniane w Internecie, które również mogą być przedmiotem refleksji badawczej. Zgodnie z ustawą z dnia 26 stycznia 1984 r. Prawo prasowe do prasy zalicza się:

„[...] publikacje periodyczne, które nie tworzą zamkniętej, jednorodnej całości, ukazujące się nie rzadziej niż raz do roku, opatrzone stałym tytułem albo nazwą, numerem bieżącym i datą, a w szczególności: dzienniki i czasopisma, serwisy agencyjne, stałe przekazy teleksowe, biuletyny, programy radiowe i telewizyjne oraz kroniki filmowe; wszelkie istniejące i powstające w wyniku postępu technicznego środki masowego przekazywania, w tym także rozgłośnie oraz tele- i radiowęzły zakładowe, upowszechniające publikacje periodyczne za pomocą druku, wizji, fonii lub innej techniki rozpowszechniania; prasa obejmuje również zespoły ludzi i poszczególne osoby zajmujące się działalnością dziennikarską”¹¹².

Wraz z rozwojem nowych technologii teleinformatycznych, prasa regionalistyczna znalazła też swoje miejsce w Internecie w postaci portali niosących ideę regionalizmu. Coraz większa powszechność tego nośnika sprawia, że w sieci tworzone są portale regionalistyczne. Prowadzą je instytucje, organizacje pozarządowe, ale także prywatne osoby, zwłaszcza młodsze, które posiadają wyższe kompetencje w zakresie nowych technologii. Przykładem indywidualnej inicjatywy jest witryna internetowa *Kraina Wędrujących Wysp* założona na platformie blogowej przez Sławomira Gajewskiego, społecznika wydającego także prasę drukowaną¹¹³. Podtytuł *Wisła jest moim zwierciadłem* wskazuje na szczególne zainteresowanie autora rzeką Wisłą. Innym przykładem aktywności w Internecie jest *Firtel Bydgoski*, którego pierwotnym celem było ratowanie gwary bydgoskiej, ale później przekształcił się on w portal dokumentujący i upowszechniający

¹¹² Ustawa z dnia 26 I 1984 r. Prawo prasowe, art. 7, ust. 2; J. Skrzypczak, *Dziennikarz, utwór, prasa, w; Księga jubileuszowa z okazji pięćdziesięciolecia pracy naukowej prof. dr. hab. Bogdana Michalskiego*, pod red. T. Kononiuka, Warszawa 2014, s. 303-314.

¹¹³ <http://krainawedrujacychwysp.blogspot.com/> Sławek Gajewski

dziedzictwo kulturowe Bydgoszczy¹¹⁴. Portale regionalistyczne zyskują też coraz większe znaczenie ze względu na niższe koszty niż prasa drukowana, ale także ze względu na możliwość wzajemnej wymiany informacji między administratorami stron i ich użytkownikami, na przykład poprzez fora, czy czaty. Nie bez znaczenia pozostaje możliwość częstej aktualizacji zamieszczanych informacji. Coraz większa dostępność do technologii mobilnych, smartfonów i tabletów umożliwia wręcz transmitowanie, czy relacjonowanie. Nowe możliwości dla niesienia idei regionalizmu otwierają też serwisy społecznościowe, mogące łączyć grupy bliższych lub dalszych znajomych wokół konkretnego regionalistycznego tematu, instytucji, czy organizacji. Można przypuszczać, że z powyższych względów przyszłość prasy regionalistycznej będzie rozgrywała się w Internecie.

Według kryterium zasięgu rozpowszechniania prasę regionalistyczną można podzielić na następujące grupy produkcyjno-wydawniczej:

Grupy prasowej produkcji wydawniczej	Zasięg rozpowszechniania
prasa sublokalna	obszar mniejszy od gminy
prasa lokalna	obszar nie większy niż powiat, np. czasopisma gminne i powiatowe
prasa mikroregionalna	obszar większy od powiatu, lecz nie większy od podregionu
prasa subregionalna	obszar podregionu, czyli obejmujący kilka powiatów
prasa regionalna	obszar kulturowo-etnograficzny lub geograficzny region, a także województwo

Tabela 4. Grupy prasowej produkcji wydawniczej według zasięgu rozpowszechniania¹¹⁵

Zgodnie z kryterium tematycznym, cechą charakterystyczną omawianego rodzaju prasowej produkcji wydawniczej jest obecność idei regionalistycznej, która ujawnia się m.in. poprzez cele prasy,

¹¹⁴ <http://firtelbydgoski.blogspot.com/>

¹¹⁵ Opracowano na podstawie: R. Kowalczyk, *Współczesna prasa lokalna w Wielkopolsce*, Opole 2012, s. 102; R. Kowalczyk, *Czasopiśmiennictwo regionalistyczne w Polsce*, s. 14.

realizowane zadania, specyficzną tematykę wypowiedzi oraz swoistą narrację. Ryszard Kowalczyk do wyodrębniania i charakteryzowania czasopism regionalistycznych proponuje termin „cecha regionalistyczna”. Jako zasadnicze obszary tematyczne prasy regionalistycznej badacz wskazuje regionalizm, miejscową historię i tradycję, podania i legendy, folklor, kulturę i walory turystyczno-krajoznawcze regionu. Oprócz tego w prasie tego typu poruszana jest tematyka życia społecznego i kulturalnego mieszkańców, aktywność różnych organizacji oraz instytucji lokalnych i regionalnych. Prasa regionalistyczna charakteryzują się także swoistym sposobem narracji. Obejmuje ona elementy wyrażające uczucia wobec „małej ojczyzny”, często nasycone sentymentalizmem, nostalgią i emocjami. Jest wyrazem patriotyzmu lokalnego, świadczy o więzi autorów wypowiedzi z miejscem. Język prasy regionalistycznej zawiera odwołania do tradycji językowej i literackiej regionu¹¹⁶.

Do istotnych cech prasy regionalistycznej należy ponadto odwoływanie się do tożsamości regionalnej rozumianej jako identyfikacja z regionem, jego historią, tradycją i kulturą oraz zbiorowościami. Andrzej Chodubski, badając czynniki kształtujące tożsamość kulturową społeczności Gdyni, uznaje, że tożsamość z punktu widzenia instytucji życia społeczno-politycznego może być pojmowana jako sfera świadomościowa, która wyraża się identyfikacją z daną z przestrzenią, z zamieszkującymi ją ludźmi, z dziejami kulturowo-cywilizacyjnymi, ze specyfiką rozwoju gospodarczego, ze znakami i wartościami życia kulturalnego¹¹⁷. Z punktu widzenia etnologii tożsamość regionalną egzemplifikują takie elementy jak np. zwyczaje, strój, dziedzictwo kulturowe, symbolika¹¹⁸. W perspektywie

¹¹⁶ R. Kowalczyk, *Czasopiśmiennictwo regionalistyczne w Polsce*, s. 20-31.

¹¹⁷ A. Chodubski, *Czynniki kształtujące tożsamość kulturową społeczności lokalnych na przykładzie Gdyni*, w: „Zeszyty Gdyńskie” 2007, nr 2, *Tożsamość kulturowo-cywilizacyjna Gdyni. Gdynia w warunkach współczesnej unifikacji i dywersyfikacji kulturowo-cywilizacyjnej*, pod red. H. Głogowskiej i M. Gawrona, s. 13.

¹¹⁸ J. Damrosz, *Symbolika a tożsamość kulturowa regionu*, w: *Tożsamość kulturowa regionu w warunkach integracji europejskiej – przykład Mazowsza*, pod red. nauk. A. Koseskiego i A. Stawarza, Warszawa 2003, s. 35-45; T. Baraniuk, *Folklor mazowiecki a tożsamość kulturowa, tamże*, s. 75-80.

językoznawczej są to np. język, gwara, dialekt, literatura¹¹⁹. Z punktu widzenia historii na tożsamość regionalną składa się identyfikowanie z dziejami regionu, wybitnymi przedstawicielami, instytucjami o dużym znaczeniu. Badając tożsamość Mazowsza Północnego i Północno-Wschodniego w latach 1866-1914 Adam Dobroński koncentruje się na następujących jej elementach: obszar, uwarunkowania geograficzne, komunikacja, ludność, wojsko, zróżnicowanie społeczne¹²⁰.

Wyróżnikiem czasopism regionalistycznych jest ponadto ich cel działania identyfikowany jako przekazywanie dziedzictwa kulturowego regionu następnym pokoleniom. Nie mniej istotnym celem działania czasopism regionalistycznych jest budowanie pozytywnego wizerunku regionu w świadomości odbiorców¹²¹.

Do najważniejszych zadań czasopism regionalistycznych zaliczyć można:

- a) kształtowanie świadomości i więzi regionalistycznej oraz postaw regionalistycznych;
- b) przekazywanie dorobku kulturowego regionu oraz między-pokoleniowego doświadczenia kulturowego;
- c) integrację regionu, aktywizację kulturalną mieszkańców, kształtowanie kapitału kulturowego oraz budowanie spójności społecznej;
- d) badanie, utrwalanie i upowszechnianie historii regionu oraz wiedzy o regionie;
- e) umacnianie tożsamości regionu i związanej z nim symboliki;
- f) werbalizację regionu i promocję ruchu regionalistycznego;
- g) wpływanie na partycypację obywatelską i rozwój regionu;
- h) podtrzymywanie zainteresowania wielokulturowością i szerzenie tolerancji kulturowo-etnicznej;

¹¹⁹ B. Falińska, *Gwary mazowieckie jako wyróżnik regionu – szanse na przetrwanie w kontekście integracji europejskiej*, w: *Tożsamość kulturowa regionu ...*, s. 69-74.

¹²⁰ A. Dobroński, *O tożsamości Mazowsza Północnego i Północno-Wschodniego (1866-1914)*, w: *Mazowsze Północne. W poszukiwaniu tożsamości narodowej, społecznej i religijnej*, pod redakcją J. Gołoty i M. Truszczyńskiego, Ostrołęka 2012, s. 19-34.

¹²¹ R. Kowalczyk, *Czasopiśmiennictwo regionalistyczne w Polsce*, s. 32-38.

i) kształtowanie kultury dialogu publicznego¹²².

Do funkcji czasopism regionalistycznych należą:

- a) poznawcza, polegającą na dostarczaniu wiedzy;
- b) dokumentacyjna, polegająca na utrwalaniu przejawów życia społecznego, kulturalnego, politycznego, ekonomicznego i religijnego;
- c) edukacyjno-socjalizacyjno-kulturowa, polegająca na edukowaniu i wychowywaniu, socjalizowaniu oraz przekazywaniu tradycji kulturowej regionu;
- d) integracyjna, polegająca na poznaniu się lokalnej społeczności oraz wzmocnieniu więzi lokalnych i regionalnych;
- e) perswazyjna, której istota tkwi w kształtowaniu opinii publicznej oraz wpływaniu na postawy i zachowania czytelników;
- f) mobilizacyjna, polegająca na perswazyjnym i apelatywnym oddziaływaniu na odbiorców w celu wywołania pożądanych reakcji społecznych,
- g) informacyjno-kontrolna, łącząca kontrolowanie otoczenia i informowanie o jego wynikach,
- h) promocyjno-kreacyjna, związana z promowaniem walorów regionu,
- i) rozrywkowa, polegająca na włączaniu czytelników w zabawę z wykorzystaniem elementów regionalnych¹²³.

Prasę regionalistyczną można podzielić według kryteriów adresata, ukształtowania oraz sposób przekazywania treści. Według kryterium adresata można wyróżnić m.in. prasę regionalistyczną uniwersalną, prasę regionalistyczną zawodową i prasę regionalistyczną hobbystyczną. Ze względu na ukształtowanie treści wyróżnić można regionalistyczną prasę naukową, regionalistyczną prasę popularno-naukową i regionalistyczną prasę popularną. Prasę regionalistyczną ze względu na sposób przekazywania treści można podzielić na przekazującą treści w sposób bezkrytyczny, obiektywny i krytyczny.

¹²² *Tamże*, s. 223-263.

¹²³ *Tamże*, s. 282-315.

Podczas typizacji prasy regionalistycznych należy wziąć pod uwagę następujące kryteria: podmiot wydawniczy, tematykę, miejsce wydawania i obszar rozpowszechniania, częstotliwość wydawania oraz nakład. Podmiotami wydawniczymi omawianej grupy czasopism mogą być na przykład osoby fizyczne, organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego oraz jego jednostki organizacyjne, związki międzygminne, samorządy gospodarcze, państwowe jednostki organizacyjne, związki wyznaniowe, czy podmioty prowadzące działalność gospodarczą. Ze względu na tematykę czasopisma o charakterze regionalistycznym podzielić można na historyczne, społeczne, ekologiczne, turystyczno-krajoznawcze, gospodarcze, hobbystyczne i inne. Z uwagi na obszar rozpowszechniania wyróżniamy czasopisma sublokalne, ukazujące się na obszarze mniejszym od gminy; lokalne, o zasięgu obejmującym gminę, miasto lub powiat; mikroregionalne, rozpowszechniane na terenie kilku sąsiednich powiatów; subregionalne, o zasięgu subregionu; regionalne, rozpowszechniane na terenie regionu, jako obszaru cechującego się własną specyfiką historyczną i kulturową, pozwalająca na jego wyraźne wyodrębnienie. Obszarem wydawania czasopism o charakterze wyznaniowym są jednostki terytorialno-organizacyjne poszczególnych kościołów. W przypadku Kościoła Rzymskokatolickiego są to czasopisma: parafialne, diecezjalne i archidiecezjalne. Według częstotliwości wydawania czasopisma regionalistyczne można podzielić na: miesięczniki, dwumiesięczniki, kwartalniki, półroczniki i roczniki. Czasopisma należące do dwóch ostatnich grup zwykle mają charakter naukowy. Nakłady czasopism regionalistycznych zwykle nie przekraczają tysiąca egzemplarzy¹²⁴.

¹²⁴ Tamże, s. 273-281.

ROZDZIAŁ IV RZECZYWISTOŚĆ PRASY REGIONALISTYCZNEJ

TRADYCJE

Ważnym ośrodkiem myśli regionalistycznej w dwudziestoleciu międzywojennym był Płock. Szczególną rolę odgrywała tutaj grupa działaczy społecznych związanych m.in. z Towarzystwem Naukowym Płockim, Klubem Artystycznym Płocczan, płockim oddziałem Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, Związkiem Popierania Turystyki Płocku, Płockim Powiatowym Komitetem Regionalnym, Miejskim Komitetem Regionalnym, Płockim Towarzystwem Wioślarskim. Do wyróżniających się animatorów należeli Aleksander Maciesza, bp Antoni Julian Nowowiejski, Franciszek Wybult, ks. Władysław Skierkowski, ks. Władysław Mąkowski, Kazimierz Mayzner, Konstanty Bolesta-Modliński¹²⁵.

Istotnym środkiem promocji regionalizmu była prasa. W latach 1918-1939 w Płocku wydawano 101 czasopism¹²⁶. Dwa spośród nich wyróżniały się w krzewieniu i rozwijaniu idei regionalizmu. Pierwsze z nich, endecki miesięcznik społeczno-literacki „Mazowsze Płockie i Kujawy”, obejmował swoim zasięgiem Mazowsze Płockie i Kujawy. Jednym z celów pisma było dokumentowanie i analizowanie dorobku kulturowego tego obszaru. Redaktorem naczelnym miesięcznika był Konstanty Bolesta-Modliński. W ukazującym się w latach 1926-1930 w nakładzie 1500-2000 egz. piśmie dominowała tematyka dotycząca dziejów miast Mazowsza Płockiego i Kujaw, działających tam organizacji społecznych i postaci¹²⁷. Drugim czasopismem regionalistycznym było „Życie Mazowsza”, wydawane w latach 1935-1939 w nakładzie 300 egz. Redakcja w swoich założeniach odwołała się do Programu Regionalizmu Polskiego. Wskazano ponadto, że czasopismo będzie podejmowało tematykę lokalną i rozbudzało zainteresowanie nią. Wśród osób związanych z pismem było wielu działaczy Towarzystwa

¹²⁵ D. Kasprzyk, *Regionalizm płocki w II Rzeczypospolitej*, s. 127-153.

¹²⁶ W.A. Koński, *dz. cyt.*, s. 118.

¹²⁷ *Tamże*, s. 109.

Naukowego Płockiego, zainteresowanych regionalizmem. Inicjatorami pisma byli Aleksander Maciesza, Franciszek Wybult i Kazimierz Mayzner. Na początku funkcję redaktora naczelnego pisma pełnił Edward Szydłowski, a następnie Konstanty Bolesta-Modliński. Tematyka zamieszczanych materiałów dotyczyła historii miast i ich kulturowego dorobku, zamieszczano archiwalia, utwory literackie i dzieła graficzne¹²⁸. Założenia regionalizmu i wynikająca z niego tematyka obecne były także na łamach płockich gazet codziennych, np. „Kuriera Płockiego”, „Przeglądu Płockiego”, „Dziennika Płockiego”, „Głosu Ziemi Płockiej”, „Kuriera Mazowieckiego”, „Głosu Mazowieckiego”.

Ośrodkiem wydawniczym w okresie międzywojennym był także Sierpc. Wydawano tu m.in. „Głos Sierpecki” i „Kronikę Sierpecką”. Ukazywały się one efemerycznie. Od stycznia do października 1929 r. wydawano „Życie Sierpeckie”, początkowo jako miesięcznik, a następnie jako dwumiesięcznik. Jego wydawcą i redaktorem był Władysław Olszewski. Do zadań pisma należało informowanie o życiu powiatu, a także aktywizowanie jego mieszkańców. W szóstym numerze szeroko informowano o wystawie regionalnej, która odbyła się w 1929 r. w Płocku. Zamieszczono też informacje o dorobku powiatu sierpeckiego i okolicznych powiatów. W tym też numerze zainicjowano przedstawianie historii Sierpca¹²⁹.

W latach 1932-1934 wydawano „Echo Powiatu Sierpeckiego. Miesięcznik Społeczno-Oświatowy i Regionalny”. Jego wydawcą był powiatowy oddział w Sierpcu Związku Nauczycielstwa Polskiego, a funkcję redaktora naczelnego pełnił Franciszek Midura. Początkowo pismo wydawano jako miesięcznik, a następnie jako dwutygodnik. Celem „Echa” było integrowanie lokalnej społeczności oraz dostarczanie praktycznych informacji. Na łamach pisma ukazywały się, choć niezbyt często, artykuły o tematyce etnograficznej, m.in. na temat lokalnych obyczajów¹³⁰.

¹²⁸ D. Kasprzyk, *Regionalizm płocki w II Rzeczypospolitej*, s. 166-167.

¹²⁹ G. Radomski, *Prasa sierpecka okresu międzywojennego (1918-1939)*, „Sierpeckie Rozmaitości” 2001, nr 5, s. 8-10.

¹³⁰ *Tamże*.

W latach 1935-1939 ukazywał się w Sierpcu, związany z obozem sanacji, tygodnik „Ziemia Mazowiecka”. Poświęcony był tematyce związanej z powiatami: sierpeckim, płockim, płońskim, lipnowskim, mławskim i rypińskim. Funkcję redaktora naczelnego pisma pełnił Ludwik Bomert. Obok bieżących informacji zamieszczano wypowiedzi na tematy polityczne i społeczne, zamieszczano teksty o charakterze kulturalnym oraz edukacyjnym, najczęściej w zakresie rolnictwa. Czasopismo pełniło ponadto rolę integracyjną. Odniesienia do idei regionalistycznej nie były w piśmie liczne¹³¹.

Istotne miejsce w tradycji regionalistycznej Mazowsza Płockiego po 1945 r. zajmuje, wspomniane już, czasopismo Towarzystwo Naukowego Płockiego pt. „Notatki Płockie”. Do trwałego dorobku wydawanego w Płocku pisma należy pobudzanie do aktywności przedstawicieli miejscowej elity intelektualnej, podejmowanie badań nad Mazowszem Płockim oraz upowszechnianie ich wyników. Dzięki temu „Notatki Płockie” miały istotny udział w tworzeniu dorobku społecznego oraz w przekazywaniu go następnym pokoleniom. W wyniku rozpowszechniania treści zawartych w czasopiśmie następowało rozbudzanie zainteresowania dziejami Płocka i regionu. Artykuły zawarte w piśmie w znacznej mierze wzbogaciły wiedzę na temat Mazowsza Płockiego. Nie jest możliwe napisanie monografii większych miast regionu bez odwołania się do treści zawartych w „Notatkach Płockich”. Wyniki badań publikowanych w piśmie były szeroko wykorzystywane w monografiach miast mazowieckich.

ROZWÓJ

Rozwój prasy lokalnej i sublokalnej po transformacji ustrojowej w 1989 r. należy uznać za zjawisko bardzo pozytywne. Zniesienie cenzury w 1990 r. oraz likwidacja monopolu PZPR na wydawanie prasy wpłynęły na powstanie nowych tytułów prasowych. Wzbogaciły one ofertę dotychczas wydawanych czasopism.

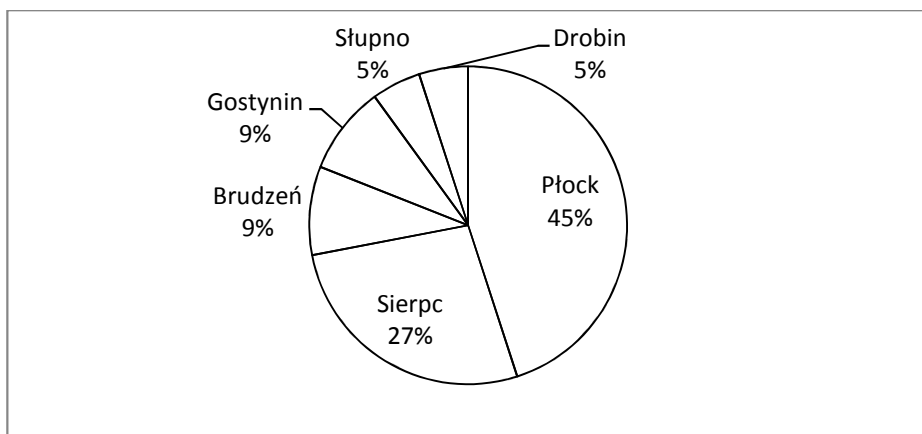
¹³¹ Tamże.

Szczególne miejsce w społecznościach lokalnych zajmuje prasa regionalistyczna jako przejaw nie tylko postaw obywatelskich, ale także jako element budowania tożsamości i więzi społecznych. Wyjątkowa pozycja tej kategorii prasy skłania do refleksji nad jej strukturą i systemem. Okazją do przemyśleń jest też 25 rocznica wolnych wyborów w Polsce.

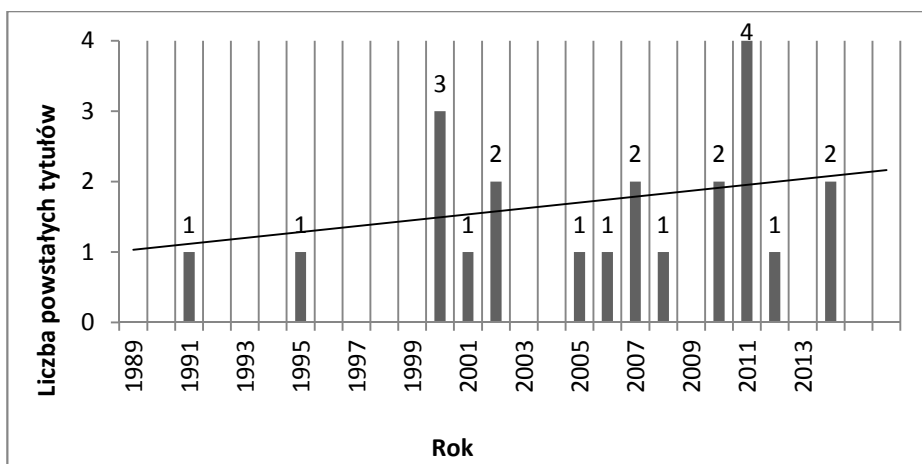
Mapa 3. Miejsca wydawania czasopism regionalistycznych w subregionie płockim
Źródło: Opracowanie własne

Przeprowadzone badania wykazały, że w latach 1989-2014 w subregionie płockim powstały 22 czasopisma regionalistyczne. Ponad połowę z nich, 14 czasopism, wydawano w powiecie płockim, z czego 10 czasopism wydawano w Płocku, 2 w Brudzeniu Dużym, po jednym w Drobinie i w Słupnie. W powiecie sierpeckim ukazywało się 6 czasopism, wszystkie w Sierpcu. W powiecie gostynińskim wydawano 2 czasopisma, oba w Gostyninie. Graficznie przedstawiono to na wykresie 1.

Wykres 1. Liczba czasopism regionalistycznych wydawanych w poszczególnych ośrodkach wyrażona w procentach. Źródło: opracowanie własne.

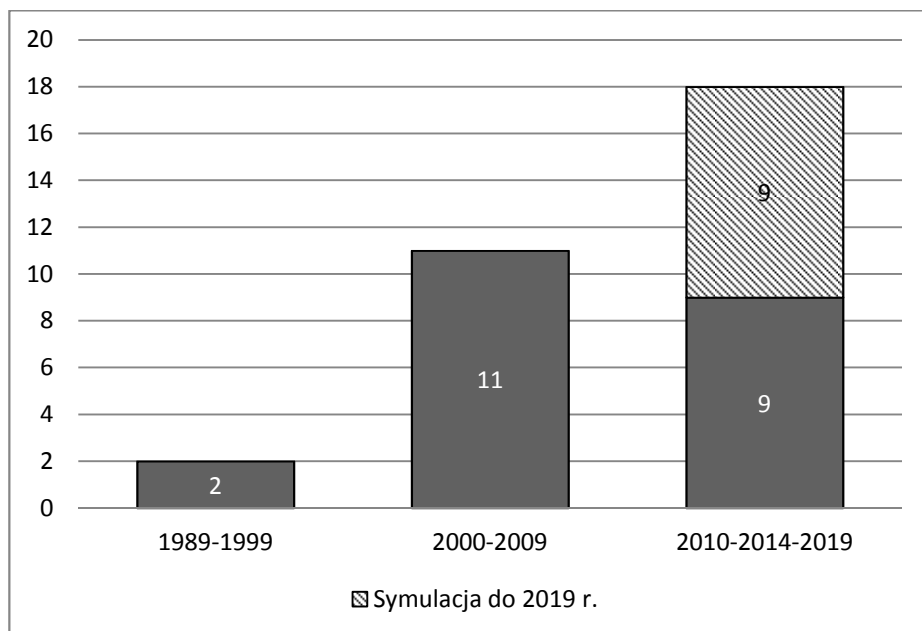
Zakładanie nowych czasopism regionalistycznych w poszczególnych latach wykazywało trend rosnący, co ilustruje wykres 2. Inaczej niż w przypadku prasy codziennej, która po 1989 r. znalazła się w stanie stagnacji¹³².

Wykres 2. Liczba tytułów prasy regionalistycznej założonych w poszczególnych latach wraz z linią trendu. Źródło: opracowanie własne.

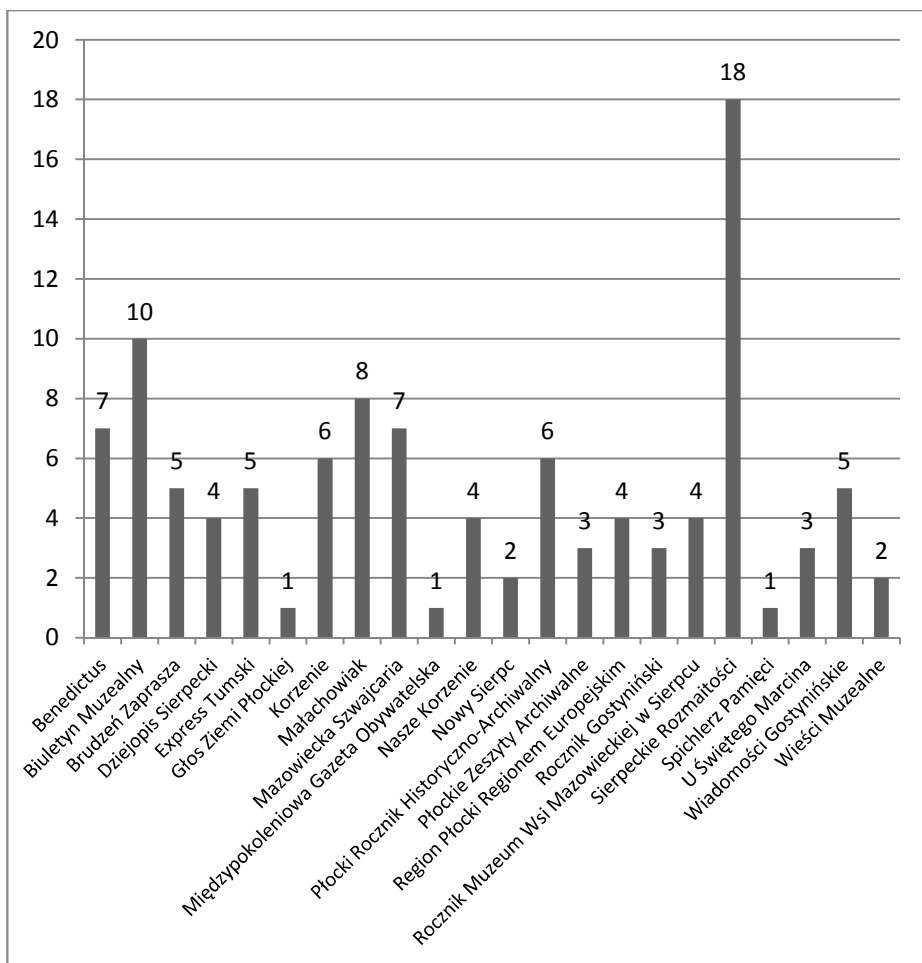
¹³² T. Mielczarek, *Monopol, pluralizm, koncentracja. Środki komunikowania masowego w Polsce w latach 1989-2006*, Warszawa 2007, s. 364.

W pierwszej dekadzie omawianego dwudziestopięciolecia powstały tylko 2 czasopisma regionalistyczne. Jednakże w drugiej utworzono ich aż 11. Biorąc pod uwagę tendencję rozwojową, można przypuszczać, że w trzeciej dekadzie powstanie 18 nowych czasopism. Do połowy tego okresu powstało ich 9. Liczbę tytułów powstałych w poszczególnych dekadach przedstawiono na wykresie 3.

Wykres 3. Liczba tytułów powstałych w poszczególnych dekadach.
Źródło: opracowanie własne.

Najdłuższym okresem wydawniczym spośród zbadanych czasopism regionalistycznych subregionu płockiego cechowało się czasopismo „Sierpeckie Rozmaitości” – 18 lat, zauważyć jednak należy, że w historii pisma wystąpił dłuższy okres, kiedy nie było ono wydawane (2004-2008). Następny pod względem okresu wydawania był „Biuletyn Muzealny”, którego okres wydawniczy wynosił 10 lat.

Wykres 4. Okres wydawania czasopism regionalistycznych w subregionie płockim wyrażony w latach. Źródło: opracowanie własne.

Najkrótszym okresem wydawniczym w omawianym 25-leciu cechowały się czasopisma: „Głos Ziemi Płockiej” (ukazały się 3 numery w 2000 r.), „Międzypokoleniowa Gazeta Obywatelska” (ukazał się 1 numer w 2014 r.), „Spichlerz Pamięci” (ukazał się 1 numer w 2014 r.). Okresy wydawnicze poszczególnych czasopism przedstawiono na wykresie 4.

Rozwój prasy regionalistycznej w subregionie płockim wiązał się z ogólnymi czynnikami, takimi jak np. wprowadzenie do szkół międzyprzedmiotowej ścieżki edukacyjnej pt. *Edukacja regionalna – dziedzictwo kulturowe w regionie* w 1999 r., przystosowywanie Polski do funkcjonowania w warunkach Unii Europejskiej, zakończone akcesją w 2004 r., czy uchwalenie *Deklaracji programowej regionalistów polskich* w 2006 r. Jednakże największe znaczenie miało wprowadzenie w 1999 r. trójstopniowego podziału administracyjnego, w wyniku którego zlikwidowano województwo płockie. W ramach utworzonego województwa mazowieckiego zaczęły funkcjonować m.in. powiaty płocki, liczący 15 gmin; sierpecki, liczący 7 gmin; gostyniński, liczący 5 gmin oraz miasto Płock na prawach powiatu. Zakładanie nowych czasopism było nie tylko realizacją społecznych potrzeb regionalistów, ale także wyznaczaniem oraz budowaniem nowych elementów tożsamości.

Przyczyny zakładania czasopism regionalistycznych w subregionie płockim związane były z potrzebami realizacji różnych celów. Pierwsze pismo regionalistyczne w subregionie płockim założono w Sierpcu w 1999 r., początkowo jako biuletyn reklamowy, a następnie czasopismo literackie, społeczne, kulturalne i historyczne. Nosiło ono tytuł „Rozmaitości Sierpeckie”. Jego twórcą był Marek Zgliński, pracownik Muzeum Okręgowego w Ciechanowie, prowadzący także własne wydawnictwo. Zdaniem inicjatora pisma, po zniesieniu cenzury wydawanie wolnej prasy stało się koniecznym czynnikiem integrowania lokalnej inteligencji i budowania tożsamości Sierpca. inicjatywa wydawnicza wynikała także z potrzeby wymiany poglądów i informacji oraz kontrolowania władz samorządowych¹³³.

Kolejne czasopismo regionalistyczne, „Płocki Rocznik Historyczno-Archiwalny”, powstało w 1995 r. w Płocku. Założyła je Anna Maria Stogowska, dyrektor Archiwum Państwowego w Płocku w celu zapewnienia luki w postaci braku profesjonalnego czasopisma

¹³³ Wystąpienie założyciela czasopisma „Sierpeckie Rozmaitości” – Marka Zglińskiego, „Sierpeckie Rozmaitości” 2001, nr 5, s. 13; M. Staniszevska, „Sierpeckie Rozmaitości” – okno na świat kulturalnego Sierpca: podsumowanie 20 lat na rynku prasy lokalnej, „Mazowsze. Studia Regionalne” 2012, nr 9, s. 167-172.

historycznego. W roczniku miały być publikowane prace badawcze historyków dotyczące Płocka.

W 2000 r. zainicjowano trzy czasopisma. Dwa z nich, „Głos Ziemi Płockiej” i „Korzenie” powstały jako organy stowarzyszeń ekologicznych i bioregionalistycznych. Czasopisma założono w Płocku w trosce o utrwalanie przyrodniczego i kulturowego dziedzictwa małych ojczyzn. Miały one propagować postawy proekologiczne oraz wzmacniać więzi między mieszkańcami Mazowsza Płockiego. Oba czasopisma łączyła osoba Sławomira Gajewskiego – ekologa i społecznika, który był ich założycielem. W 2000 r. zostały zainicjowane także „Wiadomości Gostynińskie”. Pismo powstało w Gostyninie jako organ Towarzystwa Promocji Ziemi Gostynińskiej do realizacji celów statutowych, m.in. promowania ziemi gostynińskiej. Zamierzeniem wydawcy było również informowanie o życiu lokalnej społeczności, funkcjonowaniu urzędów, przedsiębiorstw i organizacji oraz nawiązywanie do tradycji regionalizmu gostynińskiego. Pismo miało wyrażać przywiązanie do ziemi gostynińskiej¹³⁴.

Przyczyną wydawania od 2001 r. czasopisma „Brudzeń Zaprasza” była potrzeba przybliżania lokalnej społeczności historii, zabytków, kultury i przyrody gminy Brudzeń, a także archiwizowania informacji na temat gminy. Założenie pisma wynikało ponadto z potrzeby informowania o bieżących wydarzeniach w gminie Brudzeń oraz z chęci promowania inicjatyw sprzyjających rozwojowi gminy.

Parafialne czasopismo „Benedictus” powstało w Sierpcu w 2002 r. z inicjatywy ks. Jacka Dutkiewicza. Realizowało potrzebę wydawcy, polegającą na kształtowaniu postaw religijnych. Było narzędziem szerzenia idei Apostolstwa Katolickiego Świeckich. Wydawca zamierzał poprzez wydawanie pisma propagować wiedzę na temat Sierpeckiego Sanktuarium Maryjnego jako miejsca objawień Matki Bożej i trwającego nieustannie kultu maryjnego. Także w Sierpcu w 2002 r. grupa lokalnych działaczy społecznych, polityków i biznesmenów założyła pismo „Nowy Sierpc”. Jego powstanie wiązało się z potrzebą

¹³⁴ S. Składzińska, *Od redakcji, „Wiadomości Gostynińskie” 2000, nr 1, s. 1.*

kontrolowania władz samorządowych oraz informowania o lokalnej polityce, gospodarce i samorządzie oraz sprawach społecznych.

W 2005 r. Muzeum Mazowieckie w Płocku rozpoczęło wydawanie „Biuletynu Muzealnego”. Dla wydawcy stanowił on narzędzie informowania o działaniach Muzeum. W „Biuletynie” zamierzano publikować m.in. sprawozdania z wystaw i sesji naukowych, koncertów oraz innych imprez, a także informacje o nabytkach. Czasopismo miało na celu dokumentowanie działalności placówki.

Podobne zadanie stawiał przed założonym w 2006 r. pismem „Małachowiak” jego wydawca, czyli Towarzystwo Wychowanków, Wychowawców i Przyjaciół Gimnazjum i Liceum im. Marszałka Stanisława Małachowskiego w Płocku. Dokumentowanie działalności LO im. S. Małachowskiego, najstarszej szkoły w Polsce, oraz upowszechnianie wśród odbiorców informacji na temat liceum miało inicjować i utrzymywać więzi pomiędzy członkami szkolnej społeczności. Do istotnych celów należało także podtrzymywanie tradycji szkoły, działającej nieprzerwanie w tym samym miejscu od 1180 r.

W 2007 r. rozpoczęto wydawanie dwóch pism. Jedno z nich to, wydawany w Płocku, biuletyn pt. „Region Płocki Regionem Europejskim”. Został on zainicjowany w celu informowania o projekcie pod takim samym tytułem, realizowanym przez Związek Gmin Regionu Płockiego. Projekt miał na celu wyrównywanie poziomu świadomości i umiejętności pracowników administracji, zwiększanie aktywności organizacji pozarządowych oraz nawiązanie współpracy samorządów i organizacji pozarządowych dla rozwoju zrównoważonego. Do celów projektu należało też uwrażliwienie uczestników na problemy społeczne. Drugie z czasopism, wydawany w Gostyninie „Rocznik Gostyniński”, miało charakter naukowy. Wydawcą pisma było Gostynińskie Towarzystwo Kulturalno-Naukowe. Z wyjaśnień pierwszego redaktora naczelnego „Rocznika”, Jarosława Domagały, wynika, że zapoczątkowanie czasopisma związane było z pojawieniem się na przełomie XX i XXI w. zainteresowania członków społeczności gostynińskiej badaniami regionalnymi. Wydawca postanowił wyjść temu zapotrzebowaniu naprzeciw, inicjując „Rocznik Gostyniński”. Miał on na celu pogłębienie wiedzy o dziejach i kulturze ziemi

gostynińskiej. Czasopismo miało się stać ponadto pomocą dydaktyczną dla uczniów i nauczycieli lokalnych szkół¹³⁵. Do celów pisma należało także uzupełnianie monografii Gostynina oraz popularyzowanie jego historii¹³⁶.

Czasopismo pt. „Mazowiecka Szwajcaria” powstało w 2008 r. jako kontynuacja wydawanego w latach 2001-2005 pisma „Brudzeń Zaprasza”. Celem wydawcy, Towarzystwa Przyjaciół Gminy Brudzeń im. Pawła Włodkowica, było budowanie tożsamości społeczności lokalnej gminy Brudzeń Duży poprzez zamieszczanie wiadomości o jej zabytkach, historii, kulturze i przyrodzie. Zamierzeniem wydawcy było też informowanie o wydarzeniach kulturalnych, oświatowych i sportowych, które miały miejsce na terenie gminy. Ponadto pismo miało promować turystyczne walory gminy, do czego nawiązywał jego tytuł.

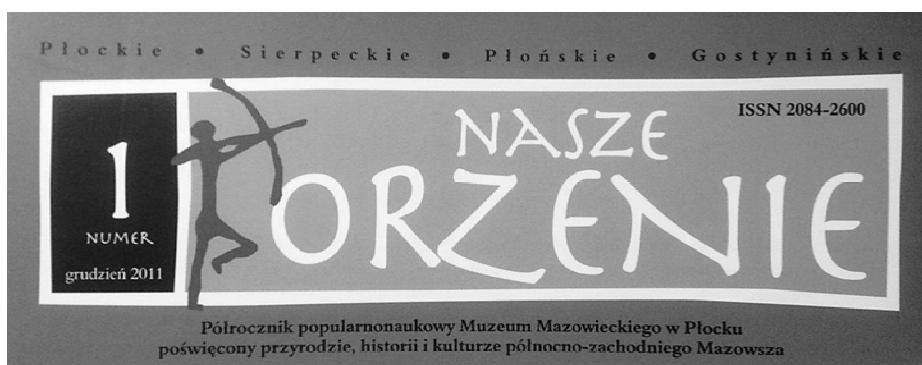
Ilustracja 1. Winieta czasopisma „Mazowiecka Szwajcaria”

¹³⁵ J. Domagała, *Słowo wstępne*, „Rocznik Gostyniński” 2007, t. 1, s. 7-8.

¹³⁶ B. Konarska-Pabiniak, *Słowo wstępne*, „Rocznik Gostyniński”, t. 3, s. 7.

Promocyjny charakter miał „Express Tumski”, gazeta wydawana od 2010 r. w Płocku w czasie trwania Jarmarku Tumskiego. Celem pisma było informowanie o imprezach Jarmarku oraz poszerzanie wiedzy odbiorców na temat historii Płocka. W 2010 r. zainicjowano też wydawanie „Płockich Zeszytów Archiwalnych”. Czasopismo wypełniało lukę powstałą po zaprzestaniu wydawania w 1999 r. „Płockiego Rocznika Historyczno-Archiwalnego”. Istniała bowiem potrzeba publikowania prac płockich badaczy regionalnych, a zwłaszcza osób rozpoczynających karierę naukową. Intencją wydawcy było też przybliżanie odbiorcom pracy archiwalnej poprzez zamieszczanie informacji na temat Archiwum Państwowego w Płocku i jego działalności.

W 2011 r. powstały w subregionie płockim 4 czasopisma regionalistyczne. Jednym z nich był wydawany w Sierpcu „Dziejopis Sierpecki”. Pismo miało za zadanie informowanie o działaniach wydawcy, Pracowni Dokumentowania Dziejów Miasta Sierpc, zamieszczanie informacji związanych z dziejami Sierpca i ziemi sierpeckiej. Drugim z czasopism założonych w 2011 r. były „Nasze Korzenie”, półrocznik popularnonaukowy poświęcony przyrodzie, historii i kulturze północno-zachodniego Mazowsza. Jego wydawcą było Muzeum Mazowieckie w Płocku. Geneza pisma związana jest z obchodami 190-lecia istnienia Muzeum Mazowieckiego. Zamierzeniem wydawcy było nawiązanie do tradycji zainteresowań regionalistycznych Muzeum sięgających 1821 r. Wówczas wśród twórców Muzeum Publicznego i Szkolnego Województwa Płockiego powstał pomysł opracowania monografii regionu. Idei tej nie udało się zrealizować, ale była ona obecna w umysłach i działaniach płockich działaczy regionalnych oraz pokoleń płockich muzealników. „Nasze Korzenie” sytuowały się w nurcie zainteresowań regionalnych, miały być ich kontynuacją i rozwinięciem. Zamierzeniem redakcji było zamieszczanie artykułów opisujących walory środowiska naturalnego północno-zachodniego Mazowsza, poświęconych ochronie przyrody, odkryciom archeologicznym, przeszłości i tradycji kulturowej.

Ilustracja 2. Winieta czasopisma „Nasze Korzenie”

Podobnie w środowisku lokalnych muzealników został zapoczątkowany „Rocznik Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu”. Celem pisma było publikowanie wyników badań naukowych prowadzonych przez pracowników Muzeum. Czasopismo miało także wspomagać proces kształtowania się tożsamości regionalnej oraz popularyzować wiedzę z zakresu historii i kultury regionu, etnologii, folkloru, archeologii i muzealnictwa¹³⁷. Czasopismo wypełniało istniejącą lukę w postaci braku na Mazowszu północno-zachodnim pisma naukowego adresowanego do pracowników jednostek muzealnych oraz naukowych, zajmujących się antropologią, etnologią i folklorystyką, jak również socjologią wsi, socjologią małych miast oraz historią regionu. Zakładano, że w „Roczniku” będą publikowane artykuły, materiały pokonferencyjne, materiały źródłowe, w tym zdjęciowe, recenzje książek i wystaw muzealnych, sprawozdania z działalności naukowej, oświatowej i kulturalnej Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu.

W 2011 r. założono ponadto pismo parafii św. Marcina w Słupnie pt. „U Świętego Marcina”. Pierwszy numer czasopisma ukazał się w ramach projektu Unii Europejskiej pt. *Integracja przez współdziałanie to otwarcie na niepełnosprawność*. Projekt realizowany był wspólnie z Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Słupnie. Celem projektu było współdziałanie osób niepełnosprawnych z dziećmi i młodzieżą

¹³⁷ A. Struzik, *Słowo wstępne*, „Rocznik Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu” 2011, t. 1, s. 7-8.

z terenu gminy Słupno, co miało zwiększyć tolerancję i integrację społeczną tych grup, a także przyczynić się do niwelowania stereotypów na temat osób niepełnosprawnych w świadomości członków społeczności lokalnej. W ramach projektu zorganizowano kurs obsługi komputera, podczas którego współtworzono czasopismo parafialne. Celem pisma było ukazywanie życia parafii oraz integrowanie parafian. Wydawca nie zamierzał ograniczać się do tematyki religijnej, ale chciał także podejmować tematy lokalnej historii i tradycji.

W 2012 r. Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu powołało czasopismo pt. „Wieści Muzealne”. Celem wydawcy było informowanie o inicjatywach podejmowanych przez Muzeum. Oprócz tego pismo miało przybliżyć odbiorcom zwyczaje i obrzędy mazowieckie, promować mazowieckie tradycje i folklor.

W ramach projektu finansowanego ze środków Polsko-Szwajcarskiego Programu Współpracy utworzono w 2014 r. „Międzypokoleniową Gazetę Obywatelską”. Czasopismo powstało w ramach projektu Międzypokoleniowe Centrum Aktywności Obywatelskiej w Drobinie realizowanego przez Stowarzyszenie Nasz Drobin. Projekt zakładał szereg działań zmierzających do aktywizacji mieszkańców gminy Drobin - młodzieży oraz osób 60+. Jednym z celów projektu było nauczenie młodzieży oraz osób starszych, jak tworzyć lokalne media. W tym celu zainicjowano wydawanie gazety. Pismo miało przedstawiać rzeczywistość lokalną oraz pełnić funkcję forum dyskusji na tematy lokalne.

Z okazji 95-lecia Archiwum Państwowego w Płocku w 2014 r. zainicjowano wydawanie czasopisma pt. „Spichlerz Pamięci”. Jego celem było spopularyzowanie dziejów Archiwum oraz zapoznanie odbiorców z jego ofertą.

Jedną z podstawowych przesłanek powstawania czasopism regionalistycznych w Płockiem po 1989 r. była istniejąca wolna przestrzeń. Istniejące wcześniej czasopisma realizujące regionalistyczne cele poświęcone małym ojczyznom były nieliczne. Zniesienie cenzury uwolniło potrzebę swobodniejszego wypowiedzania się w sprawach lokalnych. Pojawiła się potrzeba informowania o życiu lokalnej

społeczności. Ujawniła się także chęć kontrolowania władz lokalnych. Nowy podział terytorialny Polski wywołał potrzebę integrowania lokalnej społeczności i utrwalania więzi, a także wspomaganie procesu kształtowania się tożsamości lokalnej. Dlatego też do celów tworzonej prasy regionalistycznej należało upowszechnianie wiadomości na temat małych ojczyzn oraz utrwalanie ich dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego. Wiadomości te adresowane były do różnych grup i odpowiadało na różne potrzeby, co skutkowało charakterem tworzonych czasopism – od ogólnych do naukowych. W historii czasopism regionalistycznych zaznaczyła się akcesja Polski do Unii Europejskiej. Ujawniła się ona m.in. w realizowaniu programów unijnych, których celom służyły zakładane w ramach projektów pisma. Do celów tych należało aktywizowanie członków lokalnej społeczności i kształtowanie ich postaw. Czasopisma regionalistyczne powstawały także jako środki informowania o działalności wydawców i dokumentowania jej. Wśród celów wydawców znajdowało się również promowanie małych ojczyzn.

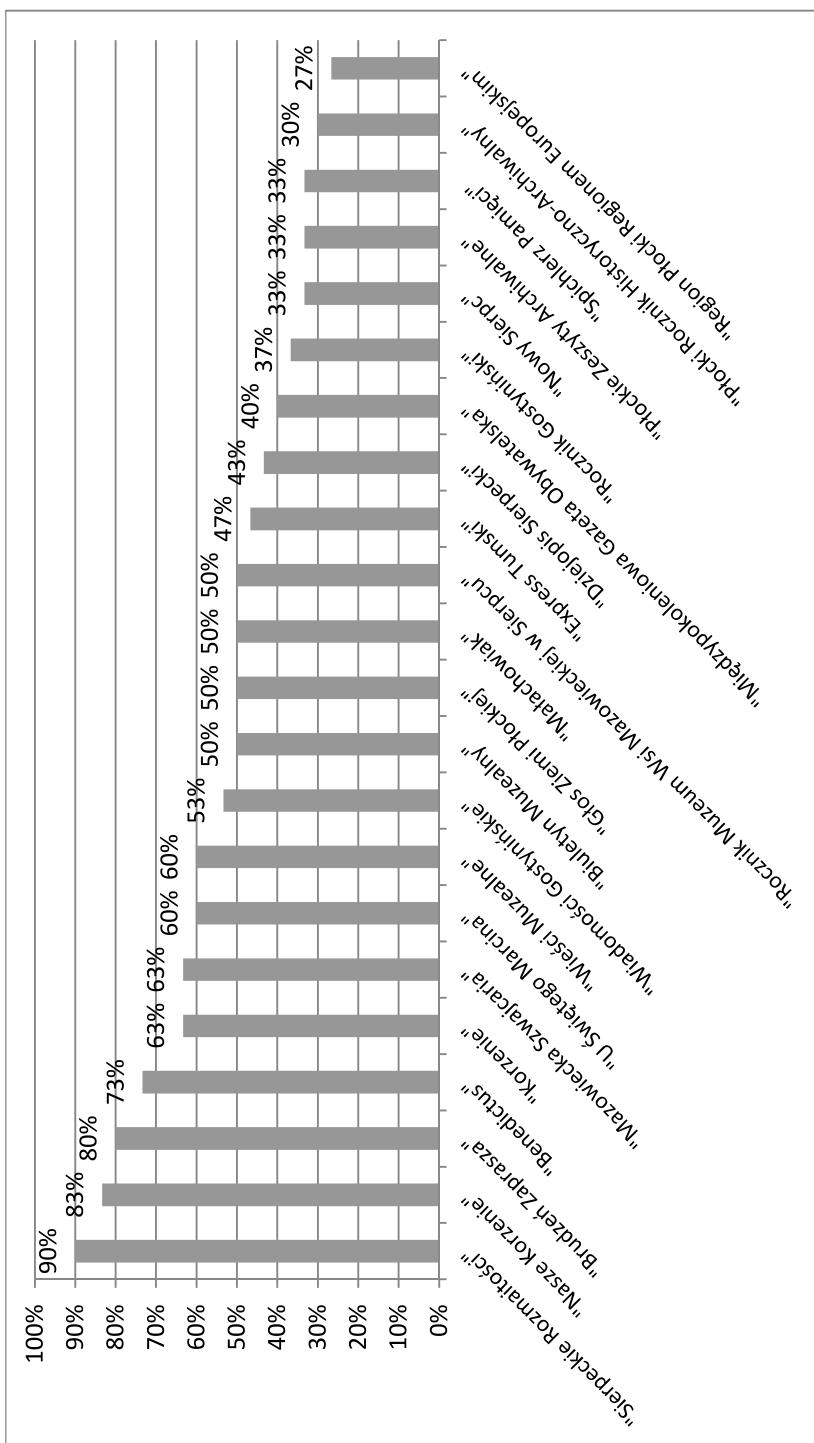
IDEA REGIONALISTYCZNA

W badanych czasopismach idea regionalistyczna uzewnętrzniała się m.in. poprzez: elementy tożsamości regionalnej, narrację regionalistyczną, cele oraz realizowane zadania. Na tożsamość regionalną składają się elementy takie jak: uwarunkowania geograficzne; historia; dziedzictwo kulturowe; tradycja religijna; regionalna tradycja literacka; podania i legendy; zwyczaje; folklor; symbolika; język, gwara, dialekt; krajoznawstwo i turystyka; ludność; życie społeczne i kulturalne; biografie; organizacje i instytucje; komunikacja; przyroda; gospodarka. Narracja regionalistyczna w czasopismach regionalistycznych przejawia się m.in. w wyrażaniu uczuć wobec małej ojczyzny. Do zasadniczych celów czasopism regionalistycznych należy przekazywanie miejscowego dziedzictwa kulturowego następnym pokoleniom oraz budowanie pozytywnego wizerunku małej ojczyzny. Głównymi zadaniami czasopism regionalistycznych są: przekazywanie miejscowego dziedzictwa

kulturowego następnym pokoleniom; kształtowanie świadomości i więzi lokalnych oraz postaw regionalistycznych; integracja i aktywizacja mieszkańców; badanie, utrwalanie i rozpowszechnianie miejscowej historii; umacnianie miejscowej tożsamości oraz symboliki; upowszechnianie miejscowych nazw; promowanie ruchu regionalistycznego; wzbudzanie zainteresowania wielokulturowością; kształtowanie kultury dialogu publicznego.

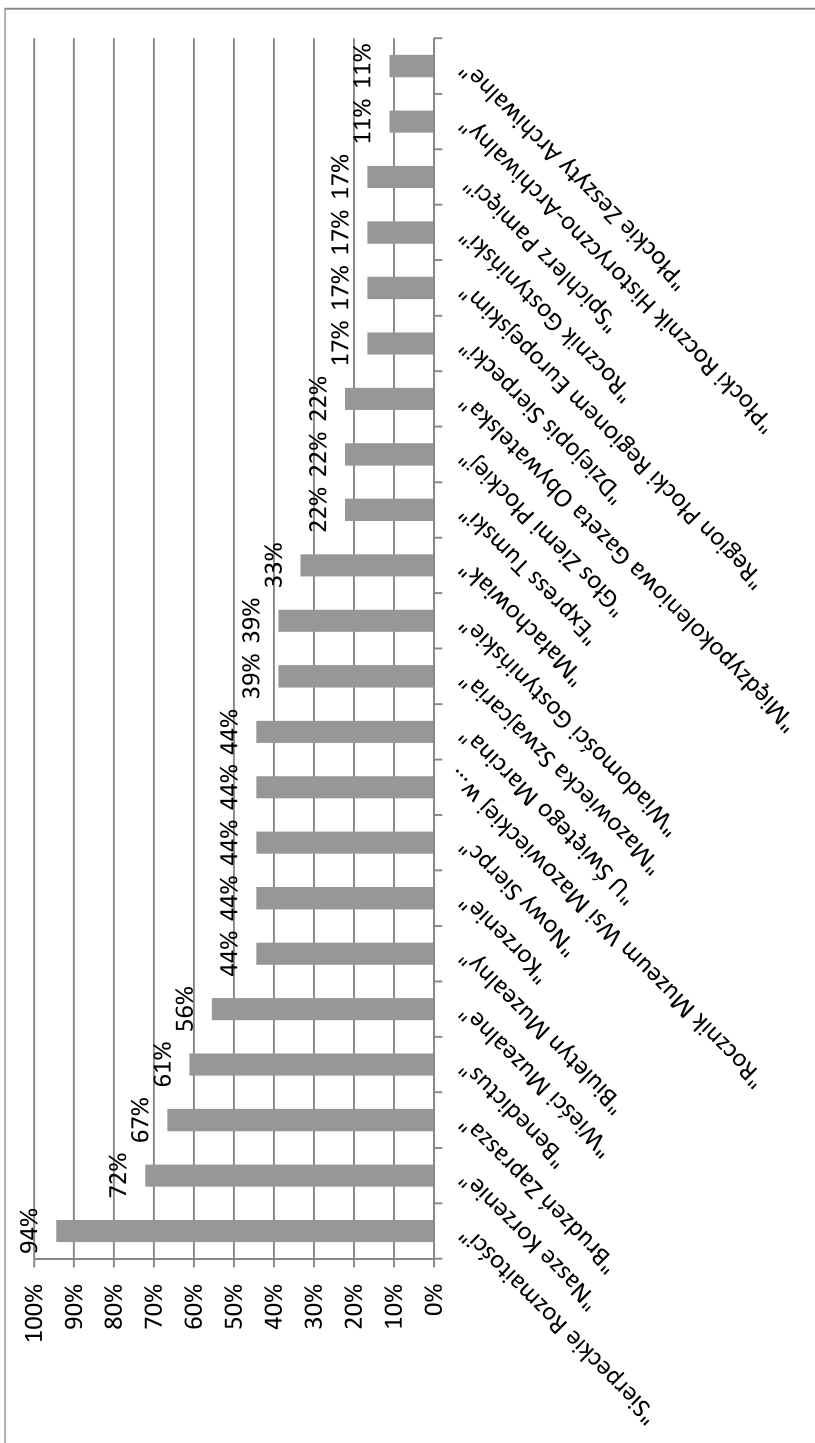
W każdym z badanych tytułów odnotowano występowanie składników idei regionalistycznej. Najliczniej występowały one w czasopiśmie „Sierpeckie Rozmaitości”, odnotowano 90% z nich. Na drugim miejscu pod względem obecności składników idei regionalistycznej znalazł się kwartalnik „Nasze Korzenie”, odnotowano ich 83%. Trzecie miejsce zajęło czasopismo „Brudzeń Zaprasza”. Odnotowano w nim 80% wymienionych składników idei regionalistycznej. Najmniej liczne ich występowanie stwierdzono w czasopismach: „Nowy Sierpc” „Płockie Zeszyty Archiwalne”, „Spichlerz Pamięci” po 33%, „Płocki Rocznik Historyczno-Archiwalny” 30%, „Region Płocki Regionem Europejskim” 27%. Obecność elementów idei regionalistycznej w poszczególnych czasopismach przedstawiono na wykresie 5.

W każdym z badanych czasopism regionalistycznych odnotowano obecność elementów tożsamości regionalnej. Należały do nich: uwarunkowania geograficzne, historia, dziedzictwo kulturowe, tradycja, regionalna tradycja literacka, podania i legendy, zwyczaje, folklor, symbolika, język, gwara, dialekt, krajoznawstwo i turystyka, ludność, życie społeczne i kulturalne, biografie, organizacje i instytucje, komunikacja, przyroda. Najwięcej elementów tożsamości regionalnych zawierały „Sierpeckie Rozmaitości” - 94%, „Nasze Korzenie” - 72% i „Brudzeń Zaprasza” - 67%. Najmniej elementów tożsamości regionalnej odnotowano w „Płockim Roczniku Historyczno-Archiwalnym” i „Płockich Zeszytach Archiwalnych” po 11%. Obecność elementów tożsamości regionalnej w poszczególnych czasopismach przedstawiono na wykresie 6.

Wykres 5. Obecność elementów idei regionalistycznej w czasopiśmie regionalistycznym subregionu plockiego.

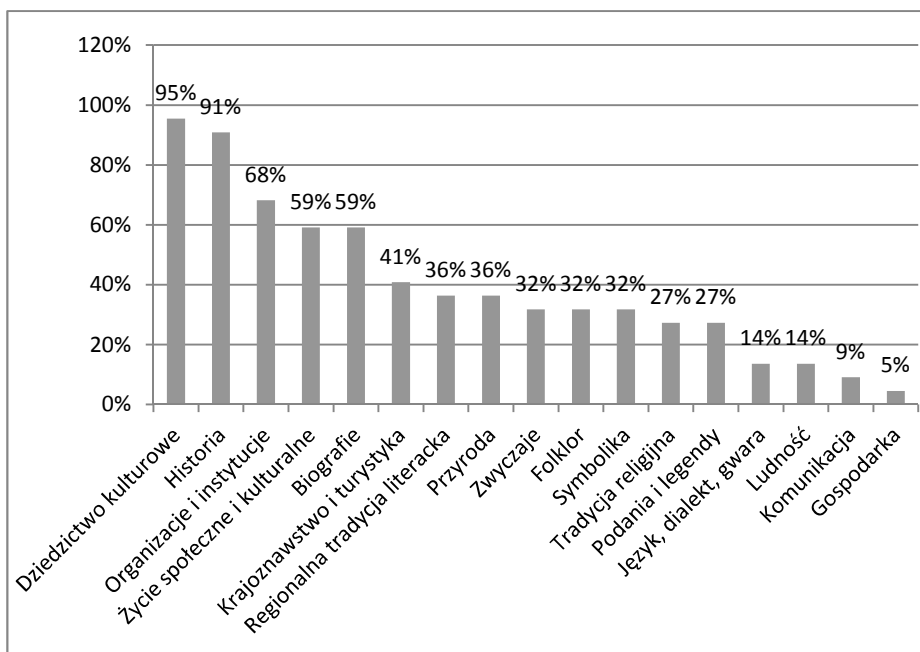
Źródło: opracowanie własne.

Wykres 6. Obecność elementów tożsamości regionalnej w czasopiśmie regionalistycznych subregionu plockiego wyrażona w procentach.

Źródło: opracowanie własne.

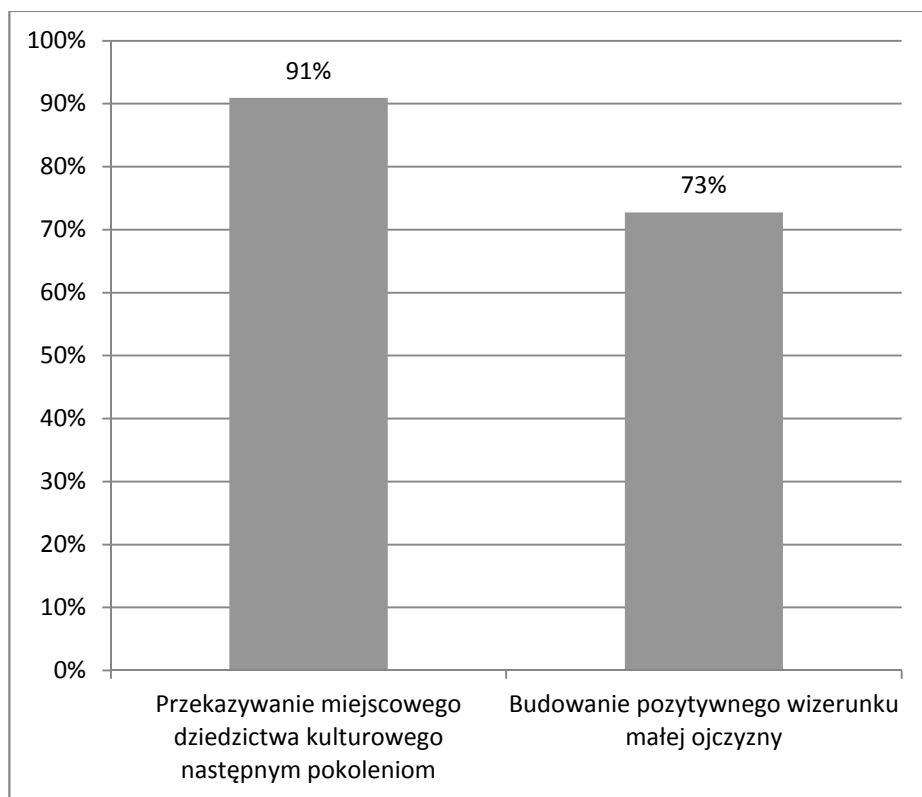
W 95% czasopism regionalistycznych subregionu płockiego obecne były elementy zawierające się w przestrzeni dziedzictwa kulturowego. Lokalna historia jako element tożsamości regionalnej występowała w 91% badanych czasopism. Opisy miejscowych organizacji i instytucji występowały w 68% czasopism. Miejsowe życie społeczne i kulturalne przedstawiano w 59% zbadanych czasopism. Tyle samo z nich zamieszczało biografie osób zasłużonych dla regionu. W 41% czasopism wystąpiły elementy z zakresu krajoznawstwa i turystyki, a w 32% z zakresu przyrody. W takiej samej liczbie czasopism odnotowano elementy regionalnej tradycji literackiej. Takie elementy tożsamości regionalnej jak zwyczaje, folklor i symbolika zawierały się w 32% badanych czasopism. Miejsowe podania i legendy oraz tradycja religijna zostały odnotowane w 27% czasopism. W 14% z nich występowały język, dialekt i gwara jako elementy tożsamości regionalnej. Podobnie w 14% czasopism regionalistycznych subregionu płockiego element tożsamości stanowiła miejscowa ludność. W 9% z nich występowała komunikacja, a w 5% gospodarka.

Wykres 7. Poszczególne elementy tożsamości regionalnej w czasopismach regionalistycznych subregionu płockiego. Źródło: opracowanie własne.

Komunikacja jako element tożsamości wystąpiła w 9% badanych czasopism. Najmniej, tylko 5%, czasopism jako element tożsamości traktowało elementy związane z gospodarką, jak np. w czasopiśmie „Sierpeckie Rozmaitości” lokalny browar występuje jako element regionalnej tożsamości. Obecność poszczególnych elementów tożsamości regionalnej w czasopismach regionalistycznych subregionu płockiego przedstawiono na wykresie 7.

Zdaniem Ryszarda Kowalczyka do elementów wyróżniających czasopisma regionalistyczne jest ich specyficzna narracja¹³⁸. Narracja regionalistyczna występowała w 32% badanych czasopism.

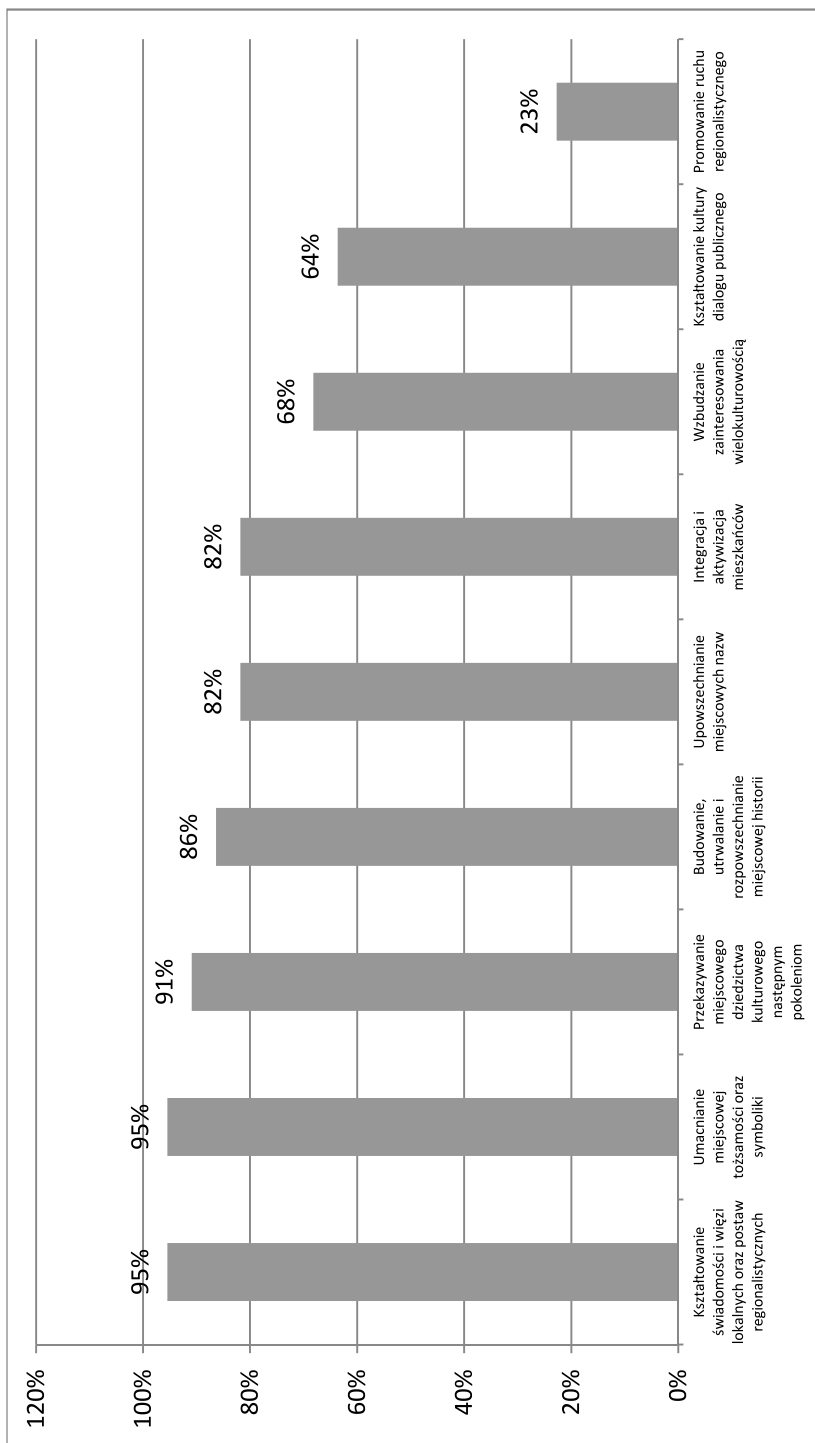
Wykres 8. Zasadnicze cele czasopism regionalistycznych subregionu płockiego.

Źródło: opracowanie własne.

¹³⁸ R. Kowalczyk, *Czasopiśmiennictwo regionalistyczne w Polsce*, s. 26-31.

Do zasadniczych celów czasopism regionalistycznych należą: przekazywanie miejscowego dziedzictwa kulturowego następnym pokoleniom oraz budowanie pozytywnego wizerunku małej ojczyzny. Pierwszy z nich realizowano w 91% badanych czasopism, drugi zaś 73%. W 64% czasopism realizowano oba cele. Zasadnicze cele czasopism regionalistycznych przedstawiono na wykresie 8.

Na podstawie przekazów zawartych w poszczególnych czasopismach ustalono, że najczęściej z nich realizowało zadania dotyczące kształtowania świadomości i więzi lokalnych oraz postaw regionalistycznych, a także umacniania miejscowej tożsamości oraz symboliki. Każde z tych zadań realizowało 95% badanych czasopism. Niewiele mniej, bo 91% zajmowało się przekazywaniem miejscowego dziedzictwa kulturowego następnym pokoleniom. Zadanie budowania, utrwalania i rozpowszechniania miejscowej historii wykonywało 86% czasopism poddanych badaniu. Po 82% z nich w zakres swojej działalności włączało upowszechnianie miejscowych nazw oraz integrację i aktywizację mieszkańców. Wzbudzanie zainteresowania wielokulturowością realizowało 68% badanych czasopism, a zadania związane z kształtowaniem kultury dialogu publicznego 64%. Zaskoczeniem może być niewielka liczba czasopism regionalistycznych, które zajmowały się promowaniem ruchu regionalistycznego, 23%. Główne zadania realizowane w czasopismach regionalistycznych subregionu płockiego przedstawiono na wykresie 9.

Wykres 9. Główne zadania realizowane w czasopiśmie regionalistycznych subregionu płockiego.

Źródło: opracowanie własne.

REDAKCJE I AUTORZY

Typowe dla powstającej po 1989 r. prasy lokalnej było to, że zespoły redakcyjne oraz grupy autorów tworzyli najczęściej nieprofesjonalni, nieposiadający przygotowania dziennikarskiego entuzjaści¹³⁹. Wśród redaktorów naczelnych badanych czasopism jedynie jedna osoba posiadała wykształcenie dziennikarskie, Natalia Bet, redaktor naczelna „Międzypokoleniowej Gazety Obywatelskiej”, dziennikarka „Rzeczpospolitej” i „Życia Warszawy”. Nie była ona jednak osobiście związana z Drobinem, gdzie wydawane było czasopismo, a została zatrudniona w ramach unijnego projektu. Najdłuższy staż w zawodzie dziennikarza posiadała Barbara Konarska-Pabiniak redaktor naczelna „Rocznika Gostynińskiego”. W latach 1995-2009 była redaktorem naczelnym „Głosu Gostynińskiego”, a od 2010 r. pełniła funkcję redaktora naczelnego biuletynu miejskiego pt. „Nasz Gostynin”.

W ośmiu badanych czasopismach nie wskazano redaktora naczelnego. Często wynikało to z niewyodrębnienia go z zespołu redakcyjnego. Natomiast w czternastu pismach w stopkach redakcyjnych zostali oni wymienieni z imienia i nazwiska. Redaktorami naczelnymi powstających pism zostawali najczęściej ich pomysłodawcy i założyciele. Jak wynika z analizy ich biografii oraz z prowadzonych obserwacji, byli oni lokalnymi liderami. Wspomniana Barbara Konarska-Pabiniak (ur. 1945) jest absolwentką Wydziału Filologii Polskiej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu i doktorem nauk humanistycznych Uniwersytetu Warszawskiego. Do 1999 r. była nauczycielką języka polskiego w Liceum Ogólnokształcącym w Gostyninie. W 1983 r. została zaproszona do współpracy przy redagowaniu kwartalnika TNP pt. „Notatki Płockie” przez redaktora naczelnego pisma Wiesława Końskiego. Pod jego kierunkiem, pełniąc obowiązki sekretarza redakcji, doskonaliła umiejętności przydatne w późniejszej działalności redakcyjnej. W latach 2007-2012 pełniła funkcję dziekana Wydziału Zamiejscowego w Gostyninie Wyższej

¹³⁹ Patrz: W. Sonczyk, „Wieści Podwarszawskie” – mazowiecki tygodnik regionalny: próba charakterystyki i oceny, „Rocznik Mazowiecki” 2005, nr 17, s. 156.

Szkoły Turystyki i Hotelarstwa w Łodzi. Związana z Towarzystwem Naukowym Płockim. Zainteresowania badawcze B. Konarskiej-Pabiniak związane są z regionalizmem. Jest autorką książek i licznych artykułów dotyczących m.in. życia kulturalnego Płocka, teatru płockiego, historii prasy lokalnej. Do jej osiągnięć należy redakcja monografii *Dzieje Gostynina od XI do XXI wieku* i *Szkoła gostynińska. Sto lat w służbie oświaty 1907-2007* oraz przewodnik pt. *Powiat gostyniński*. Jest prezesem Gostynińskiego Towarzystwa Kulturalno-Naukowego. Za swoje zasługi została uhonorowana m.in. Nagrodą Marszałka Województwa Mazowieckiego w 2012 r.

Ilustracja 3. Barbara Konarska-Pabiniak, redaktor naczelna „Rocznika Gostynińskiego”

Do lokalnych liderów społecznych należy założyciel dwóch pism regionalistycznych „Brudzeń Zaprasza” i „Mazowiecka Szwajcaria” - Andrzej Dwojnych (ur. 1976). Ukończył on politologię w Uniwersytecie Śląskim. Stopień naukowy doktora uzyskał na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Należał do współzałożycieli Towarzystwa Przyjaciół Gminy Brudzeń im. Pawła Włodkowica, a w latach 2001-2005 pełnił funkcję jego prezesa. Był radnym oraz przewodniczącym Rady Gminy Brudzeń Duży, a od 2010 jest wójtem tej gminy. Aktywnie działa w Towarzystwie Naukowym Płockim oraz

w Ochotniczej Straży Pożarnej w Bądkowie Kościelnym. Jest autorem książki pt. *Endecja na Mazowszu Północnym a Kościół katolicki 1898-1939*.

Przykładami czasopism, które powstały w oparciu o możliwości instytucji były „Płocki Rocznik Historyczno-Archiwalny” i „Nasze Korzenie”. Pierwszy z nich założyła, a następnie pełniła funkcję redaktora naczelnego Anna Maria Stogowska (ur. 1945), dyrektor Archiwum Państwowego w Płocku. Jako badaczka dziejów Płocka dostrzegała potrzebę powołania w Płocku historycznego czasopisma naukowego. Udało jej się skupić wokół siebie autorów oraz zgromadzić niezbędne środki finansowe na regularne wydawanie pisma. A.M. Stogowska należy do najaktywniejszych członków Towarzystwa Naukowego Płockiego.

Ilustracja 4. Anna M. Stogowska, redaktor naczelna „Płockiego Rocznika Historyczno-Archiwalnego”

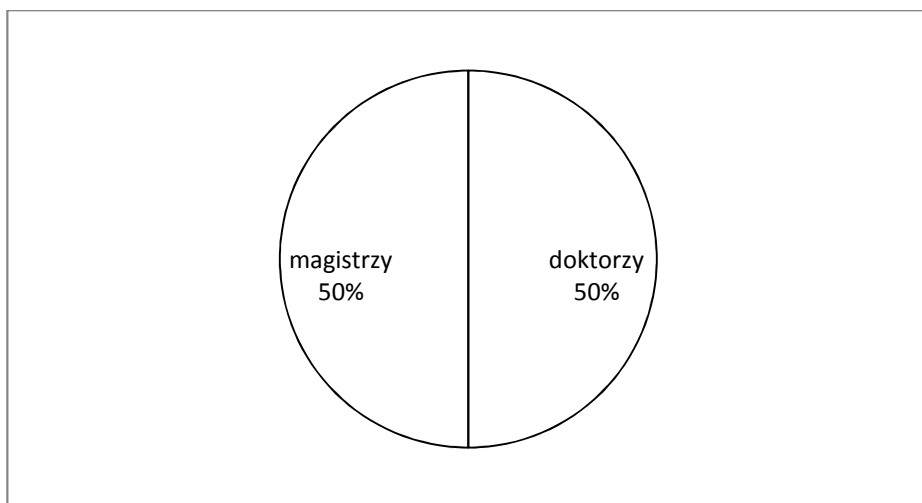
Ukończyła studia historyczne o specjalności archiwalnej na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. Na Wydziale Humanistycznym UMK uzyskała także stopień naukowy doktora,

a następnie doktora habilitowanego. Pracowała w Oddziale Terenowym w Płocku Archiwum Państwowego m. st. Warszawy, Muzeum Mazowieckim w Płocku, pełniła funkcję dyrektora Biblioteki im. Zielińskich Towarzystwa Naukowego Płockiego w Płocku. Była także zatrudniona na stanowisku profesora w Wyższej Szkole Humanistyczno-Ekonomicznej we Włocławku. Jest autorką 15 książek oraz ponad 150 artykułów naukowych o tematyce regionalnej¹⁴⁰.

Inicjatorem, a następnie redaktorem naczelnym drugiego z czasopism był Tomasz Kordala (ur. 1958), wicedyrektor Muzeum Mazowieckiego w Płocku i kierownik Działu Archeologii oraz sekretarz Rady Muzeum. Ukończył archeologię i teologię na Uniwersytecie Łódzkim, gdzie uzyskał stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie archeologii. Jest autorem blisko 80. publikacji naukowych. Pełni funkcję zastępcy redaktora naczelnego „Rocznika Muzeum Mazowieckiego w Płocku”. Prowadzi badania nad przemiałami osadniczymi i kulturowymi północnego Mazowsza w X-XIII w., ze szczególnym uwzględnieniem zagadnienia obrządku pogrzebowego. Dzięki przychylności macierzystej instytucji udało mu się zapewnić środki na druk pisma oraz niezbędną pomoc, np. w zakresie opracowania szaty graficznej. T. Kordala skupił wokół czasopisma grupę regionalistów, którzy dostarczają tekstów do kolejnych numerów.

Redaktorzy naczelni czasopism regionalistycznych byli przedstawicielami lokalnej inteligencji, należeli do różnych grup zawodowych. Reprezentowali m.in. takie grupy jak: urzędnicy, muzealnicy, archiwiści, nauczyciele i nauczyciele akademicy, dziennikarze, księża, bibliotekarze i przedsiębiorcy. Redaktorzy naczelni to osoby o wysokim poziomie wykształcenia, połowa z nich posiadała stopień naukowy doktora, co ilustruje wykres 10. Anna Maria Stogowska w późniejszym czasie uzyskała habilitację. Była profesorem nadzwyczajnym w Wyższej Szkole Humanistyczno-Ekonomicznej we Włocławku.

¹⁴⁰ TNP, dokumenty bieżące, Teczka członkowska A.M. Stogowskiej.

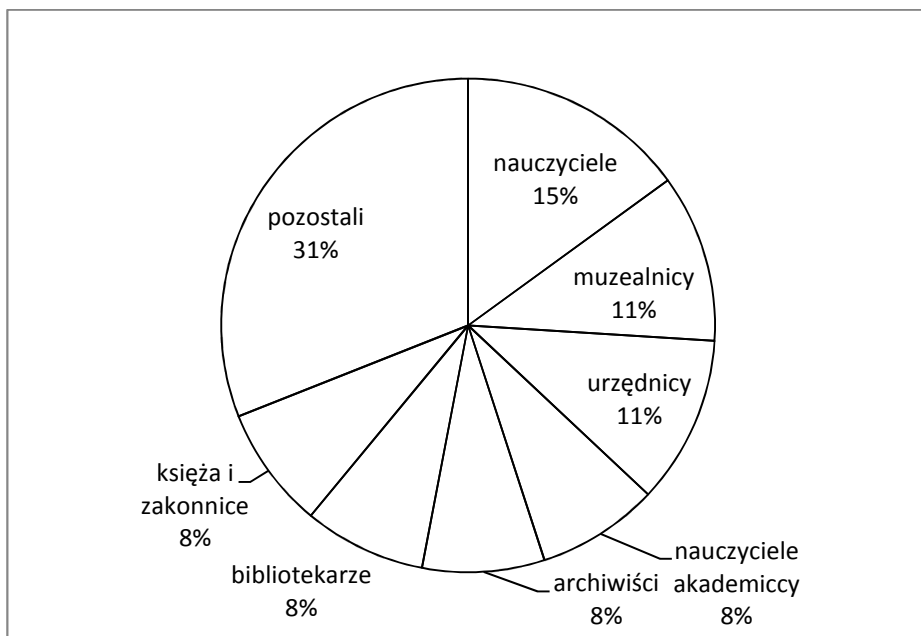
Wykres 10. Stopnie naukowe i tytuły zawodowe redaktorów naczelnych.

Źródło: opracowanie własne.

Swoje obowiązki redaktorzy naczelni wykonywali prawie wyłącznie w ramach pracy społecznej. Niektórzy z nich, jak np. Tomasz Kordala, czy Leonard Sobieraj, redaktor „Biuletynu Muzealnego” byli zatrudnieni przez wydawcę, ale z tytułu prowadzenia pisma nie otrzymywali dodatkowego wynagrodzenia. Nieliczni pełnili tę funkcję w ramach umowy o pracę, np. kolejni redaktorzy „Sierpeckich Rozmaitości”, czy Natalia Bet, redaktor naczelna „Międzypokoleniowej Gazety Obywatelskiej”.

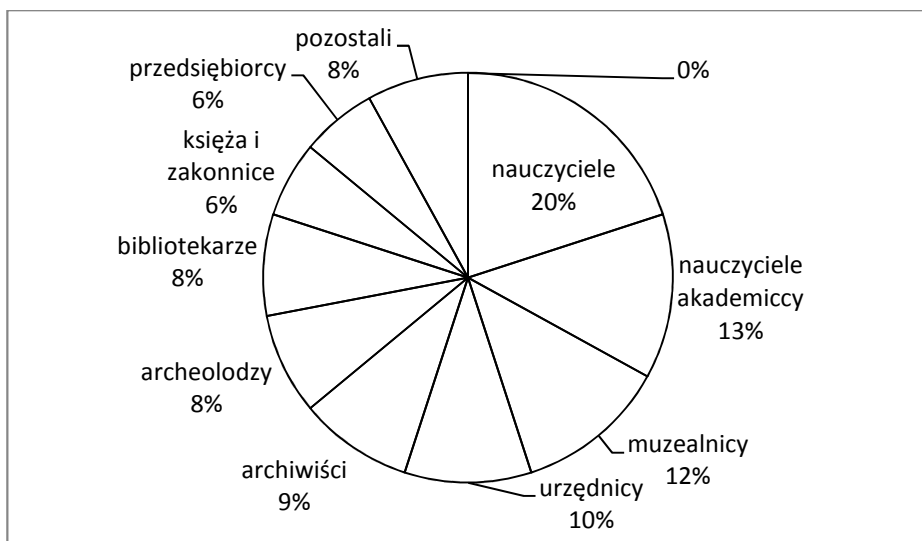
Najliczniej reprezentowaną grupą w redakcjach czasopism regionalistycznych stanowili nauczyciele szkół podstawowych, gimnazjów i szkół średnich. Stanowili oni 15% wszystkich członków redakcji. Grupy muzealników i urzędników liczyły po 11%, a grupy nauczycieli akademickich, archiwistów, bibliotekarzy oraz księży i zakonnic po 8%. Pozostałe grupy stanowiły łącznie 31%. Grupy zawodowe w redakcjach czasopism regionalistycznych przedstawiono na wykresie 11. Należeli do nich m.in.: przedsiębiorcy, rzemieślnicy, prawnicy, pracownicy socjalni, plastycy, studenci i uczniowie. Większość członków redakcji swoją pracę wykonywała społecznie. Nawet jeśli osoby zatrudnione były w instytucji wydawcy, to z tytułu

redagowania czasopisma nie otrzymywały dodatkowego wynagrodzenia. Wynagradzanie pobierali natomiast członkowie redakcji czasopism, ale jako koordynatorzy projektów Unii Europejskiej, w ramach których wydawano czasopisma – „Międzypokoleniową Gazetę Obywatelską” i „Region Płocki Regionem Europejskim”.

Wykres 11. Grupy zawodowe w redakcjach czasopism regionalistycznych subregionu płockiego. Źródło: opracowanie własne.

Największą grupą zawodową wśród autorów współpracujących z czasopismami regionalistycznymi byli nauczyciele. Stanowili oni 20% wszystkich autorów. Kolejną liczną grupą byli nauczyciele akademicy – 13%. Razem pracownicy edukacji i nauki tworzyli grupę 33%. Licznie reprezentowani byli muzealnicy, którzy stanowili 12%.

Wykres 12. Grupy zawodowe autorów współpracujących z czasopismami regionalistycznymi subregionu płockiego. Źródło: opracowanie własne.

Niewiele mniej, bo 10% było urzędników. Archiwiści stanowili 9%, a archeolodzy i bibliotekarze po 8%. Księża i zakonnice tworzyli grupę liczącą 6%. Tyle samo było przedsiębiorców. Pozostali stanowili 8%. Należeli do nich: studenci, uczniowie, emeryci, rzemieślnicy, lekarze i żołnierze. Grupy zawodowe autorów piszących do czasopism regionalistycznych przedstawiono na wykresie 12. Autorzy współpracujący z czasopismami regionalistycznymi nie otrzymywali za swoje teksty wynagrodzenia. Wyjątkiem były osoby zatrudnione w projektach finansowanych z Unii Europejskiej, które pisały teksty w ramach obowiązków wynikających z tych projektów.

FORMUŁY WYDAWNICZE

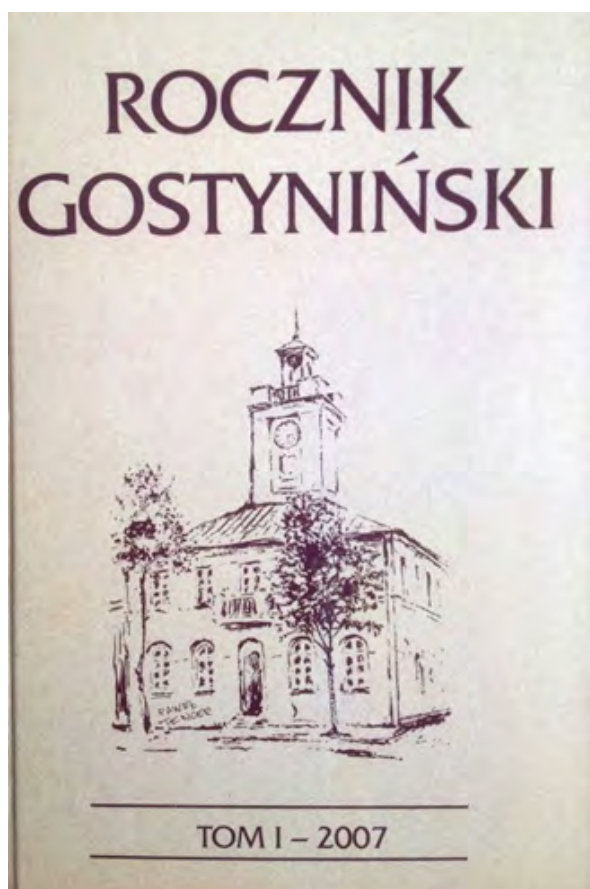
Na formuły wydawnicze badanych czasopism regionalistycznych składały się ich linie wydawnicze oraz warunki wydawnicze. Linie wynikały z realizowanych przez redakcje celów, misji oraz z charakterów tytułów. Linie czasopism regionalistycznych subregionu płockiego można pogrupować zgodnie z realizowanymi przez nie celami.

Do czasopism mających na celu publikowanie prac badawczych należą roczniki: „Płocki Rocznik Historyczno-Archiwalny”, „Płockie Zeszyty Archiwalne”, „Rocznik Gostyniński” i „Rocznik Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu”.

Pierwsze z czasopism powstało w 1995 r. w odpowiedzi na zapotrzebowanie lokalnego środowiska naukowego, którego przedstawiciele nie mieli gdzie drukować wyników swoich badań. Dostęp do prestiżowych pism wydawanych w ośrodkach uniwersyteckich był trudny, a i tematyka lokalna nie zawsze korespondowała z ich charakterem. Brakowało czasopisma, które zamieszczałoby wyniki badań lokalnych adresowanych przede wszystkim do lokalnego odbiorcy. Założeniem komitetu redakcyjnego „Płockiego Rocznika Historyczno-Archiwalnego”, którym kierowała Anna Maria Stogowska, było, aby każdy tom poświęcony był jednemu tematowi. Zamiarem redakcji było zamieszczanie studiów i materiałów, źródeł, kroniki wydarzeń oraz recenzji. Ponadto zamierzano przedstawiać sylwetki najbardziej znaczących płocczan. Czasopismo wychodziło regularnie do 1999 r. W 2014 r. wznowiono wydawanie „Płockiego Rocznika Historyczno-Archiwalnego”. Z wypowiedzi dyrektora Archiwum Państwowego w Płocku, Tomasza Piekarskiego, wynika, że czasopismo reaktywowano w związku z wnioskami przedstawicieli środowiska naukowego Płocka i okolic. Było to możliwe dzięki pozyskaniu środków od Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych. Zachowano linię i szatę graficzną pisma. Wznowiony numer poświęcono zagadnieniom I wojny światowej w Płocku i na Mazowszu Płockim. Planowane jest wydanie kolejnego numeru, który będzie poświęcony tematyce związanej z II wojną światową. Redakcja do zamierzeń zaliczyła także popularyzowanie wiedzy na temat Archiwum Państwowego w Płocku oraz jego 95-letniej historii. Autorzy wznowionego numeru wywodzili się spośród członków Towarzystwa Naukowego Płockiego oraz pracowników Archiwum.

W środowisku archiwistów związanych z Archiwum Państwowym w Płocku powstały też „Płockie Zeszyty Archiwalne”. Wydawane były od 2010 r. Zgodnie z założeniem redakcji „Płockie Zeszyty Archiwalne” były czasopismem przeznaczonym dla osób stojących na początku kariery naukowej. Wydawca zakładał, że publikowane w nim

będą materiały oparte na źródłach znajdujących się w zasobach Archiwum Państwowego w Płocku, źródła oraz recenzje publikacji opracowanych na podstawie płockich archiwaliów. Z artykułu wstępnego autorstwa Leszka Franciszkiewicza, dyrektora Archiwum w latach 2001-2013, wynika, że łamy czasopismo miały służyć lokalnym i regionalnym badaczom, w szczególności młodym, którzy posiadają niewielki dorobek naukowy i nie mają dostępu do bardziej prestiżowych wydawnictw regionalnych. Czasopismo miało ułatwić autorom rozwój naukowy. Intencją wydawcy było też przybliżanie odbiorcom pracy archiwalnej poprzez zamieszczanie informacji na temat Archiwum Państwowego w Płocku i jego działalności.

Ilustracja 5. Okładka pierwszego tomu „Rocznika Gostynińskiego”

Naukowy charakter posiadał „Rocznik Gostyniński” wydawany w latach 2007-2012. Redaktor naczelny i prezes wydawcy, Jarosław Domagała, w słowie wstępnym do tomu I wyjaśniał, że zapoczątkowanie „Rocznika” wiązało się z zainteresowaniami społeczności Gostynina badaniami regionalnymi oraz wydawnictwami zawierającymi ich wyniki.

Wydawca starał się na to zapotrzebowanie odpowiedzieć. Redaktor naczelny zadeklarował, że tematyka pisma będzie związana z historią, kulturą i sprawami społecznymi. Artykuły miały dotyczyć zagadnień historycznych i współczesnych ziemi gostynińskiej w jej historycznym kształcie. Zamierzeniem wydawcy było pogłębienie wiedzy o dziejach ziemi gostynińskiej. Autorami mieli być miejscowi badacze regionaliści oraz naukowcy z Warszawy, Krakowa i Torunia. Wydawca zapowiadał umieszczenie pisma w bibliotekach publicznych, aby mogło służyć jako pomoc dydaktyczna dla uczniów i nauczycieli. Adresowano je do szerokich kręgów odbiorców, m.in. do lokalnych działaczy społecznych, kulturalnych i politycznych¹⁴¹. Redaktor naczelna tomu II, Barbara Konarska-Pabiniak, zwracała uwagę na zamieszczanie treści o znaczeniu edukacyjnym w celu kształtowania postaw ideowych, społecznych i politycznych. Jako naukowe pismo regionalne „Rocznik Gostyniński” miał pełnić funkcję zasobu uzupełniającego wydane dotychczas monografie Gostynina, poszerzając ich zakres tematyczny. Zasób ten cechuje się bowiem większą szczegółowością i lepszym udokumentowaniem¹⁴². Do celów czasopisma należało także popularyzowanie historii, utrwalanie i dokumentowanie przeszłości Gostynina i ziemi gostynińskiej. Zarówno w wypowiedziach odredakcyjnych, jak i w treści znajdują się liczne odwołania do idei i tradycji regionalizmu.

Do naukowych czasopism regionalistycznych subregionu płockiego należy „Rocznik Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu” wydawany od 2011 r. Według założeń pismo adresowane było do wszystkich pracowników jednostek muzealnych oraz naukowych, zajmujących się antropologią, etnologią i folklorystyką, ze szczególnym

¹⁴¹ J. Domagała, *Słowo wstępne*, „Rocznik Gostyniński” 2007, t. 1, s. 7-8.

¹⁴² B. Konarska-Pabiniak, *Słowo wstępne*, „Rocznik Gostyniński” 2008, t. 2, s. 7-8.

uwzględnieniem Mazowsza północno-zachodniego, w tym problematyką skansenologiczną, jak również socjologią wsi, socjologią małych miast oraz historią regionu. Zakładano, że w „Roczniku” publikowane będą artykuły, materiały pokonferencyjne, materiały źródłowe, w tym zdjęciowe, recenzje książek i wystaw muzealnych, sprawozdania z działalności naukowej, oświatowej i kulturalnej Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu. Czasopismo miało umożliwiać publikowanie wyników badań prowadzonych przez pracowników Muzeum. Oni też wchodziłi w skład redakcji pisma. Wszystkie teksty, po wstępnej akceptacji przez redakcję rocznika, były poddawane ocenie recenzenta wytypowanego przez radę naukową czasopisma. Według założeń każdy tom miał odznaczać się jednakowym układem wewnętrznym, odpowiadającym działom wyznaczonym przez rodzaje planowanych publikacji. W słowie wstępnym marszałek województwa mazowieckiego Adam Struzik podkreślał rolę kultury ludowej jako skarbnicy wiedzy o przeszłości oraz o procesie kształtowania się tożsamości regionalnej. Rola „Rocznika Wsi Mazowieckiej w Sierpcu” polegała na popularyzowaniu wiedzy z zakresu historii i kultury regionu, etnologii, folkloru, archeologii i muzealnictwa.

Cel popularyzowania treści dotyczących małej ojczyzny realizowały cztery czasopisma: „Brudzeń Zaprasza”, jego kontynuacja „Mazowiecka Szwajcaria”, „Dziejopis Sierpecki” oraz „Nasze Korzenie”.

Do zadań pierwszego z nich, wydawanego w latach 2001-2005 czasopisma pt. „Brudzeń Zaprasza”, należało przybliżanie społeczności lokalnej gminy Brudzeń Duży poprzez zamieszczanie wiadomości o zabytkach, historii, kulturze i przyrodzie. Zamierzeniem wydawcy było też informowanie o wydarzeniach kulturalnych, oświatowych i sportowych, które miały miejsce na terenie gminy. Wydawca deklarował wspieranie wszelkich inicjatyw promujących rozwój gminy. Odbiorcami czasopisma byli mieszkańcy Brudzenia i okolic. Pragnąc pobudzić ich do aktywności, redakcja proponowała im współpracę przy tworzeniu pisma.

Ilustracja 6. Winieta czasopisma „Brudzeń Zaprasza”

Kontynuacją czasopisma „Brudzeń Zaprasza” była „Mazowiecka Szwajcaria”, która ukazywała się od 2008 r. Tytuł ten odwołuje się do nazwy Szwajcaria Kaszubska. Nazwę wymyślono w XIX w. dla pofałdowanych terenów Kaszub. Dolina Skrzy Prawej, centralna część gminy Brudzeń, nietypowym dla Mazowsza ukształtowaniem terenu przypomina krajobraz szwajcarski. Nazwa funkcjonuje od kilkudziesięciu lat. Rozpropagował ją działacz PTTK, autor przewodnika po Płocku, Tadeusz Kowalewski¹⁴³. Jak wynika z wypowiedzi Andrzeja Dwojnycha, twórcy pisma, użycie nazwy Mazowiecka Szwajcaria w tytule miało na celu rozpropagowanie walorów turystycznych gminy Brudzeń Duży. Mimo zmiany tytułu wznowione po trzech latach czasopismo zachowało linię poprzedniego. Do głównych celów „Mazowieckiej Szwajcarii” należało przybliżanie społeczności lokalnej przeszłości i współczesności gminy Brudzeń Duży. Osiągnięto to poprzez zamieszczanie informacji na temat lokalnej historii i przyrody. Informowano ponadto o bieżących wydarzeniach. Redakcja wykorzystywała w swoich działaniach aktywność mieszkańców, którzy dostarczali teksty do kolejnych numerów.

¹⁴³ T. Kowalewski, *Płock. Przewodnik*, Płock 1995, s. 82.

DZIEJOPIS SIERPECKI

Biuletyn Pracowni Dokumentacji Dziejów Miasta Sierpc

Nr 1/2011 r.

Ilustracja 7. Winieta „Dziejopisa Sierpeckiego”

Do najważniejszych zadań wydawanego od 2011 r. w Sierpcu „Dziejopisa Sierpeckiego” należało popularyzowanie treści dotyczące historii Sierpca i ziemi sierpeckiej. Redakcja realizowała cele wydawcy – Pracowni Dokumentowania Dziejów Miasta Sierpc, powołanej w 2007 r. Uchwałą Rady Miejskiej Sierpca. Zadaniem pracowni było gromadzenie i opracowywanie informacji na temat dziejów Sierpca i ziemi sierpeckiej, a ich publikowanie w czasopiśmie służyło popularyzacji tej tematyki. Równocześnie z wersją papierową ukazywała się wersja elektroniczna. Redakcja nie wyłoniła redaktora naczelnego, ale jego funkcję pełnił Tomasz Krukowski, dyrektor pracowni.

Cel popularyzowania wiadomości na temat przyrody, historii oraz tradycji kulturowych północno-zachodniego Mazowsza realizowało pismo „Nasze Korzenie”, wydawane od 2011 r. Celowi pisma podporządkowano jego ukształtowanie treści. Zgodnie z założeniami wydawcy, Muzeum Mazowieckiego w Płocku, pismo posiadało charakter popularnonaukowy. Idea pisma związana była z obchodami jubileuszu 190-lecia istnienia Muzeum, który obchodzono w 2011 r. Zamiarem wydawcy było nawiązanie do tradycji zainteresowań regionalistycznych Muzeum, sięgających 1821 r. Wówczas wśród twórców Muzeum Publicznego i Szkolnego Województwa Płockiego, założonego przez Towarzystwo Naukowe Płockie, powstał pomysł opracowania monografii regionu. Idei tej nie udało się zrealizować, ale była ona obecna w refleksjach i działaniach płockich działaczy regionalnych, m.in. Aleksandra

Macieszy. „Nasze Korzenie” sytuowały się w nurcie zainteresowań regionalnych, były ich kontynuacją i rozwinięciem. Zamierzeniem redakcji było zamieszczanie artykułów opisujących walory środowiska naturalnego północno-zachodniego Mazowsza, związanych z ochroną przyrody oraz odkryciami archeologicznymi, historią i tradycjami kulturowymi.

*Ilustracja 8. Promocja 6. numeru „Naszych Korzeni”.
Przy mikrofonie Tomasz Kordala, redaktor naczelny. 20 XI 2014 r.*

Oprócz tego na łamach czasopisma miały być zamieszczane informacje o wydarzeniach kulturalnych i naukowych odbywających się w regionie. Redakcja zapewniała, że łamy czasopisma będą otwarte nie tylko dla pracowników Muzeum Mazowieckiego, ale także dla innych badaczy, którzy zajmują się wymienioną tematyką. Tomasz Kordala, redaktor naczelny czasopisma, zachęcał do współpracy nauczycieli, przedstawicieli stowarzyszeń regionalnych oraz samorządów gminnych i powiatowych. Apelowal: „Razem poznawajmy korzenie regionu, w którym żyjemy”¹⁴⁴. W tekście od redakcji w numerze 5 przypomniano, że wydając pierwszy numer redakcja nie była pewna, czy znajdą się autorzy regionaliści, którzy zechcą

¹⁴⁴ *Od redakcji, „Nasze Korzenie” 2011, nr 1, s. 2.*

podjąć współpracę z pismem¹⁴⁵. Jednak nie było problemów z tekstami, nadsyłanymi licznie przez badaczy profesjonalnych i kompetentnych amatorów.

Nowa rzeczywistość polityczna, a zwłaszcza swoboda wypowiedzi sprzyjały powstawaniu czasopism o charakterze informacyjnym. Do tej grupy należały: „Nowy Sierpc”, „Sierpeckie Rozmaitości”, „Wiadomości Gostynińskie” i „Express Tumski”.

Gazetę „Nowy Sierpc” założyła w 2002 r. grupa lokalnych działaczy społecznych, polityków i przedsiębiorców. Początkowo miało to być pismo krytyczne wobec rzeczywistości Sierpca oraz władz samorządowych. Dlatego też dominowały w pierwszym okresie wydawania pisma aktualne tematy polityczne, społeczne i gospodarcze. Ważne miejsce w działaniach redakcji zajmowała problematyka regionalistyczna. Starano się przybliżyć odbiorcom zagadnienia związane z historią miasta oraz z symboliką miejską, omówiono np. herb miejski. Przedstawiano lokalne przedsiębiorstwa, które traktowano jako elementy tożsamości lokalnej, np. miejscowy browar. Wskazywano także postawy istotne dla regionalizmu. Zamieszczono na przykład wywiad na temat wychowania regionalnego z Anną Górczyńską, nauczycielką historii w Szkole Podstawowej w Ostrowach w powiecie sierpeckim. Nauczycielka regularnie organizowała w szkole wystawy na tematy regionalne, prowadziła warsztaty regionalne, a także współpracowała z Muzeum Mazowieckim w Płocku¹⁴⁶. Redakcja w tekstach odredakcyjnych starała się zaktywizować mieszkańców Sierpca i powiatu sierpeckiego do współpracy z pismem. Było ono wydawane do 2003 r.

Inne czasopismo, które ukazywało się w Sierpcu, „Sierpeckie Rozmaitości”, powstało w 1991 r. jako biuletyn reklamowy. Następnie ewoluowało w kierunku czasopisma literacko-społeczno-kulturalnego i historycznego. Marek Zgliński, założyciel pisma uważał, że po zniesieniu cenzury wydawanie wolnej prasy stało się koniecznością. Według niego do zadań czasopisma należało nie tylko dostarczanie

¹⁴⁵ T. Kordala, *Od redakcji*, „Nasze Korzenie” 2013, nr 5, s. 2.

¹⁴⁶ *Wywiad z Anną Górczyńską*, „Nowy Sierpc” 2002, nr 2, s. 18.

informacji, ale także aktywizowanie i integrowanie lokalnej inteligencji oraz budowanie tożsamość Sierpca¹⁴⁷. Redakcja zapowiadała zwracanie uwagi na historyczną ciągłość i świadomość dziedzictwa kulturowego w wymiarze lokalnym¹⁴⁸. Czasopismo miało stanowić forum wymiany poglądów i informacji.

Z perspektywy dziesięciu lat wydawania pisma M. Zgliński podtrzymywał opinię, że zadaniem prasy lokalnej jest kontrolowanie polityków, urzędników i działaczy samorządowych. Zdawał on sobie sprawę z tego, że dziennikarze prasy samorządowej nie mogą bez przykrych konsekwencji krytykować działań swoich przełożonych. Dlatego taka prasa taka jak „Sierpeckie Rozmaitości” powinna się rozwijać, a nawet otrzymywać wsparcie od samorządu. M. Zgliński wyraził przekonanie, że zamawianie reklamy w piśmie nie powinno mieć na celu zwiększenia obrotów, lecz powinno wynikać z filantropii, polegającej na wspieraniu środka komunikacji społecznej. Rolą wydawanego przez niego czasopisma było przedstawianie przykładów pozytywnych oraz ujawnianie nieprawidłowości, w tym nieuczciwych praktyk niektórych przedsiębiorców, co służyło lokalnej społeczności. Wydawca podkreślał, że aby stać na straży zasad, dziennikarze powinni cechować się wysokim poczuciem moralności¹⁴⁹. Według członka redakcji Pawła Bogdana Gąsiorowskiego czasopismo pełniło rolę kształtującą związek czytelników z Sierpcem, powiatem i regionem¹⁵⁰. W okresie poprzedzającym utworzenie powiatu sierpeckiego informacje dotyczące sąsiednich gmin zamieszczano na specjalnych stronach pt. „Gozdowskie Rozmaitości” i „Szczutowskie Rozmaitości” (1997). Od 1999 r. prezentowano materiały dotyczące innych gmin: Borkowo Kościelne, Goleszyn, Gozdowo, Rościszewo, Szczutowo, Biezuń, Raciąż, Rypin, Żuromin. Pismo było wydawane do 2013 r.

Od 2000 r. w Gostyninie wydawano „Wiadomości Gostynińskie”. Według deklaracji wydawcy czasopismo było lokalnym miesięcznikiem

¹⁴⁷ M. Zgliński, *Zamiast wstępu*, „Sierpeckie Rozmaitości” 1991, nr 1, s. 1.

¹⁴⁸ „Sierpeckie Rozmaitości” 1991, nr 1, s. 1.

¹⁴⁹ *Wystąpienie M. Zglińskiego*, „Sierpeckie Rozmaitości” 2001, nr 5, s. 13.

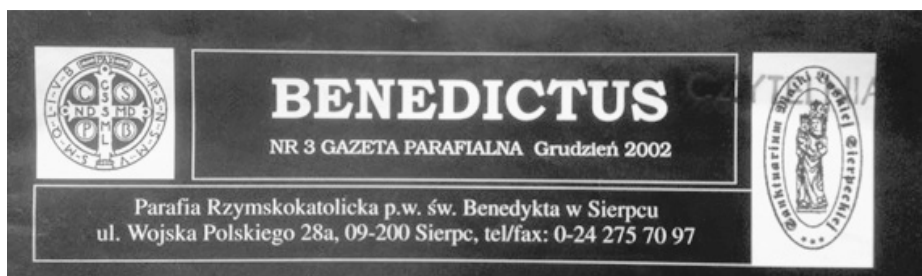
¹⁵⁰ P.B. Gąsiorowski, *10 lat „Sierpeckich Rozmaitości”*, „Sierpeckie Rozmaitości” 2001, nr 5, s. 11-12.

społeczno-kulturalnym. Zamierzeniem wydawcy było informowanie o życiu mieszkańców ziemi gostynińskiej, działalności urzędów, przedsiębiorstw, organizacji i instytucji powiatu gostynińskiego, miasta i gminy Gostynin. Celem pisma było promowanie ziemi gostynińskiej, jej przyrody, historii, mieszkańców. Wydawca wyrażał otwartość wobec osób, kierujących się wspólnym dobrem oraz wobec rzeczywistych ludzkich problemów i krzywd. Zachęcał do współpracy w zakresie informowania o problemach środowiskowych. W pierwszym numerze redakcja poinformowała, że w historii prasy gostynińskiej było już pismo pod tym samym tytułem w okresie międzywojennym oraz w 1993 r. Jednakże redaktor naczelna Stanisława Składzińska w tekście od redakcji zaznaczyła, że obecne pismo nie jest kontynuatorem linii programowej żadnego z nich. Zapowiedziała natomiast, że redakcja będzie nawiązywać do tradycji regionalizmu gostynińskiego. Zapewniła, że na łamach pisma będą mogli publikować wszyscy, „którzy czują się związani ze swoją małą ojczyzną i chcą to przywiązanie wyrazić poprzez promocję ziemi gostynińskiej”¹⁵¹. Czasopismo wychodziło do 2004 r.

„Express Tumski” był wydawany z okazji cyklicznego Jarmarku Tumskiego w Płocku. Powstanie pisma wynikało z potrzeby informowania o przedsięwzięciach realizowanych w ramach imprezy. Potrzeba ta pojawiła się podczas pierwszego Jarmarku, który odbył się w 2009 r. Jest ona realizowana od drugiego Jarmarku Tumskiego w 2010 r. Do celów pisma należało przede wszystkim informowanie o jarmarkowych atrakcjach, ale także przybliżanie historii Płocka i jego zabytków. Redakcja założyła współpracę z lokalnymi kolekcjonerami, którzy zamieszczali na łamach pisma teksty na temat swoich kolekcji.

Prasa parafialna stanowi przede wszystkim narzędzie ewangelizacyjne. Realizuje ona cele związane z kształtowaniem postaw religijnych. Jednakże niektóre tytuły wykazują także nacechowanie regionalistyczne. Należą do nich wydawane w subregionie płockim pisma „Benedictus” i „U Świętego Marcina”.

¹⁵¹ S. Składzińska, *Od redakcji*, „Wiadomości Gostynińskie” 2000, nr 1, s. 1.

Ilustracja 9. Winieta czasopisma „Benedictus”

Pierwszy numer „Benedictusa” ukazał się we wrześniu 2002 r. z inicjatywy ks. Jacka Dutkiewicza, proboszcza Parafii Rzymskokatolickiej p.w. św. Benedykta w Sierpcu. Kilka tygodni przed ukazaniem się pierwszego numeru pisma ukazywał się jednostronicowy Biuletyn Parafialny wydawany na każdą niedzielę. Celem czasopisma „Benedictus” było propagowanie informacji o Sierpeckim Sanktuarium Maryjnym jako miejsca objawień Matki Bożej i trwającego nieustannie Kultu Maryjnego, kształtowanie postaw religijnych, a także szerzenie idei Apostolstwa Katolickiego Świeckich. Do istotnych celów należało też przybliżanie historii wzgórza Loret w Sierpcu, dziejów Sierpca, biografii osób związanych z Sierpcem oraz jego zabytków. Według założeń redakcji pismo miało umożliwić debiuty młodym twórcom literatury, sztuk plastycznych oraz fotografii. Łamy pisma pozostawały otwarte na dyskusje o szkole, wychowaniu, rodzinie, dzieciach i młodzieży. W czasopiśmie mogli publikować mieszkańcy Sierpca, ale autorami mogły być także osoby spoza miasta. Tematyka pisma wykraczała poza sprawy związane z religią. Miały być w nim zamieszczane materiały publicystyczne, o tematyce społecznej, kulturalnej, informacje o bieżących wydarzeniach, recenzje lokalnych wydawnictw, zapowiedzi wydawnicze, a także wspomnienia dotyczące ważnych wydarzeń z historii Sierpca. „Benedictus” wydawany był do 2008.

W latach 2011-2013 na terenie parafii rzymskokatolickiej Świętego Marcina w Słupnie wydawane było czasopismo „U Świętego Marcina”. Jego pierwszy numer ukazał się w ramach projektu Unii Europejskiej pt. *Integracja przez współdziałanie to otwarcie na niepełnosprawność*. Projekt realizowany był wspólnie z Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej

w Słupnie. Celem projektu było zwiększenie tolerancji i integracji społecznej osób niepełnosprawnych z dziećmi i młodzieżą z terenu gminy Słupno w wyniku wspólnie podjętych działań. Projekt zakładał także niwelowanie stereotypów na temat osób niepełnosprawnych w świadomości społeczności lokalnej. Tym celom posłużyło zorganizowanie kursu obsługi komputera i utworzenie czasopisma parafialnego. Uczestnicy mieli możliwość zapoznania się z pracą redakcyjną, pisanem tekstów, przygotowywaniem fotografii oraz składem. W założeniach pismo miało pokazywać życie parafii, przedstawiać ciekawych ludzi, zapowiadać plany i informować o inicjatywach. Jego podstawowym celem było integrowanie parafian, a procesowi temu miało służyć wzbogacanie ich wiedzy na temat lokalnej historii i tradycji.

Cele ekologiczne wyznaczyły sobie dwa czasopisma regionalistyczne wydawane w subregionie płockim: „Głos Ziemi Płockiej” i „Korzenie”.

„Głos Ziemi Płockiej” wydawano w Płocku w 2000 r. Czasopismo poświęcone było ochronie przyrody i wartości kulturowych. Podejmowano w nim tematy związane z działalnością ruchów ekologicznych na terenie tzw. bioregionu Mazowsza Płockiego. Założeniem redakcji było podejmowanie tematów związanych z bioregionalizmem w odniesieniu do Mazowsza Płockiego¹⁵².

¹⁵² Bioregionalizm jest ruchem społeczno-kulturowym, u którego leży harmonijne współistnienie z przyrodą i ochrona bioregionów jako obszarów wyznaczonych przez naturalne formy przyrody. Bioregionalizm polega na zmianie perspektywy z antropocentrycznej na biocentryczną. Zasady bioregionalizmu zostały sformułowane przez Thomasa Berry'ego: 1. Uznajemy, że wszystkie gatunki na obszarze mają takie samo prawo do życia i korzystania z niego, jak my, zachowujemy ich środowisko naturalne i korytarze migracyjne; 2. Wzajemna opieka: oznacza to, że wzrost, rozwój, użycie środków są limitowane dobrem pozostałych uczestników wspólnoty życia na tym obszarze, nie możemy przekraczać granic, co spowoduje zajęcie życiowych obszarów innych gatunków; 3. Edukacja od bioregionu: na poziomie fizycznym, chemicznym, biologicznym i kulturowym bioregion dostarcza wzorów edukacyjnych, ważnym aspektem tej edukacji jest doświadczenie, a nie tylko przekaz informacji; 4. Samozarządzanie: każdy bioregion cechuje pewien wewnętrzny porządek, powstały w wyniku procesu ewolucji, naruszanie tego porządku odbija się na niszczeniu bioregionu i jego „zewnętrznych” związków, zarządzanie powinno odbywać się „oddolnie” i interesy każdego mieszkańca

Cele wyznaczone przez redakcję koncentrowały się wokół poszukiwań odpowiedzi na pytania: „Gdzie jestem? Jaki kształt terenu określa region, jaka flora, fauna, wody, gleby? Jakie są najbardziej charakterystyczne formy budownictwa, które by można nazwać tradycyjnymi, jakie materiały były w użyciu? Jakie miejsca kultu znajdowały się tutaj?”¹⁵³. Refleksją objęto także stan przyrody Mazowsza Płockiego, ślady dawnej kultury. Rozważania redakcji dotyczyły możliwości ich ocalenia. Ponadto redakcja zamierzała propagować język esperanto, co mocno odbiega od zasadniczych celów.

Drugie z czasopism, ukazujące się w Płocku w latach 2000-2005 „Korzenie”, także realizowało ideę bioregionu Mazowsza Płockiego. Wydawane było przez Grupę Nieformalną „Mazowsze Płockie”, a od 2002 r. przez Stowarzyszenie Ekologiczno-Historyczne „Mazowsze Płockie”. Zamierzeniem redakcji było podejmowanie tematyki związanej z ekologią głęboką, przyrodą, archeologią, historią i kulturą. Tytuł pisma redakcja wyjaśniała odwołując się do pojęcia małej ojczyzny. Redaktorzy i przedstawiciele wydawcy zakładali, że podczas wycieczek pieszych i rowerowych będą opisywać miejsca, dokumentować je za pomocą zdjęć, pozyskiwać od mieszkańców legendy i prezentować je na łamach pisma.

(nie tylko ludzi) powinny być reprezentowane; 5. Samouzdrawianie: każdy bioregion wyposażony jest w siły, które pozwalają mu na regenerację, nawet zniszczenie jakiegoś obszaru w ramach bioregionu może być „zagojone” dzięki tym potencjalnym możliwościom - odnoszą się one nie tylko do świata przyrody, ale także do człowieka; 6. Własna ekspresja i samowystarczalność: każdy bioregion jest do pewnego stopnia samowystarczalny i jego istota wyraża się w różnych formach przyrodniczych i kulturowych, to z nich właśnie pochodzi kulturowa różnorodność regionalna. J. Korbel, *Bioregionalizm..., czy istnieje?*, „Dziki Życie” 2002, nr 10 <http://pracownia.org.pl/dziki-zycie-numery-archiwalne,2100,article,2174> dostęp 19 XI 2014 r.

¹⁵³ „Głos Ziemi Płockiej” 2000, nr 1, s. 1.

*Ilustracja 10. Trzecia rocznica powstania „Korzeni”. 17 X 2003 r.
Na zdjęciu redakcja czasopisma. Od lewej: Tadeusz Żukowski, Grażyna Tryka,
Andrzej Tucholski, Grażyna Cieślik, Sławomir Gajewski, Ksawery Ostrowski,
Joanna Cieślik. Z archiwum S. Gajewskiego*

Zakładano dokumentowanie dziejów małej ojczyzny i mieszkających w niej ludzi. Szczególną refleksją redaktorzy objęli okres X-XIII w. jako czasem formowania się państwa polskiego. Zdawali sobie oni sprawę, że badacze opisali już ten okres, redakcja zamierzała jednak upowszechniać wyniki ich badań. Pismo skierowane było do osób zainteresowanych zagadnieniami małej ojczyzny. Celem pisma było skłanianie do przemyśleń i zadumy nad miejscem i rolą zamieszkujących Mazowsze Płockie ludzi, ich rodzin, odkrywanie i wzmacnianie więzi mieszkańców z miejscem zamieszkania. Redakcja prowadziła też działalność edukacyjną, polegającą na uświadamianiu odbiorcom ważności ekologii, miejsca człowieka w przyrodzie i współistnienia ze światem fauny i flory oraz propagowaniu życia zgodnego z naturą i ekologii głębokiej. Odwoływano się do tradycji przedchrześcijańskich, słowiańskich. Kwestionowano natomiast

przejmowanie obcych tradycji, np. walentynek¹⁵⁴. Redakcja nawiązała współpracę z lokalnymi organizacjami pozarządowymi, instytucjami i samorządami. Redaktorzy pisma deklarowali pomoc w realizowaniu zadań samorządowych w zakresie zgodnym z celami stowarzyszenia. Czasopisma „Głos Ziemi Płockiej” i „Korzenie” łączyła osoba Sławomira Gajewskiego, który był ich inspiratorem i głównym redaktorem.

Cele związane z informowaniem o działalności wydawcy stawiały sobie czasopisma: „Biuletyn Muzealny”, „Spichlerz Pamięci” i „Wieści Muzealne”.

Podstawowym celem „Biuletynu Muzealnego” wydawanego od 2005 r. było informowanie o działaniach Muzeum Mazowieckiego w Płocku. W zamierzeniu wydawcy biuletyn miał być kwartalnikiem dokumentującym bieżącą działalność placówki. Miał też informować o ofercie kulturalnej, o pozyskanych eksponatach oraz opisywać wystawy czasowe. Zamiarem wydawcy było zamieszczane w nim zapowiedzi i sprawozdań z sesji naukowych, koncertów i innych przedsięwzięć Muzeum. Funkcję redaktora naczelnego pełnił w nim Leonard Sobieraj, dyrektor Muzeum Mazowieckiego w Płocku.

Pierwszy, i jak dotąd jedyny, numer czasopisma „Spichlerz Pamięci” wydano z okazji jubileuszu 95-lecia Archiwum Państwowego w Płocku w 2014 r. Nie zawierał on tekstu wstępnego, nie sformułowano misji pisma. W numerze przedstawiono rys historyczny placówki oraz omówiono jej zadania. Na łamach pisma znalazła się informacja o zasobie archiwalnym, a także oferta edukacyjna. W celu ułatwienia poszukiwań zamieszczono wskazówki na temat poszukiwania dokumentacji osobowo- placowej.

O działaniach wydawcy informowało czasopismo „Wieści Muzealne”. Powołano je w celu informowania o inicjatywach podejmowanych przez Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu. Na łamach pisma zamieszczano informacje o bieżących i planowanych wydarzeniach, opisywano oraz wyjaśniano zwyczaje i obrzędy mazowieckie. Zajmowano się też wyjaśnianiem ludowej symboliki.

¹⁵⁴ „Korzenie” 2002, nr 1, wkładka.

Zamiarem redakcji było popularyzowanie mazowieckich tradycji, w tym kulinarnych oraz lokalnego folkloru i miejscowych tradycji religijnych. Czasopismo było wydawane w latach 2012-2013.

Cel aktywizacji członków lokalnej społeczności realizowało czasopismo „Międzypokoleniowa Gazeta Obywatelska”. Powstało ono w 2014 r. w ramach projektu Międzypokoleniowe Centrum Aktywności Obywatelskiej w Drobinie Stowarzyszenia Nasz Drobin. Projekt finansowany był ze środków Polsko-Szwajcarskiego Programu Współpracy. Zakładał szereg działań zmierzających do aktywizacji mieszkańców gminy Drobin - młodzieży oraz osób powyżej 60. roku życia. W ramach projektu prowadzone były m.in. zajęcia dziennikarskie i filmowe, w wyniku których utworzono portal internetowy i czasopismo drukowane pt. „Międzypokoleniowa Gazeta Obywatelska”. Jednym z celów projektu było nauczenie młodzieży oraz osób starszych tworzenia lokalnych mediów. Powstałe pismo koncentrowało się na przedstawianiu rzeczywistości lokalnej. Czasopismo zamierzało współpracować z przedstawicielami społeczności lokalnej, publikować nadsyłane teksty. Miało stanowić forum dyskusji na tematy lokalne. W charakterze redaktora naczelnego zatrudniono dziennikarkę z Warszawy, Natalię Bet. Jak wyjaśniano na łamach pisma, redaktorowi spoza lokalnej społeczności łatwiej podjąć trudniejsze tematy .

Biuletyn „Region Płocki Regionem Europejskim” wydawano w Płocku w latach 2007-2010 w celu informowania o projekcie pt. *Region płocki – regionem europejskim* realizowanym przez wydawcę, czyli Związek Gmin Regionu Płockiego. Organizacja została powołana w celu rozwiązywania problemów społeczności lokalnej o charakterze ponadgminnym i reprezentowania wspólnych interesów szesnastu gmin wchodzących w skład Związku. Projekt realizowano w oparciu o środki finansowe z Norweskiego Mechanizmu Finansowania. Celem projektu było wyrównywanie poziomu świadomości i umiejętności pracowników administracji, zwiększanie aktywności organizacji pozarządowych oraz nawiązanie współpracy samorządów i organizacji pozarządowych dla rozwoju zrównoważonego. Do celów projektu należało też zwrócenie uczestników na problemy społeczne, wdrożenie zasady równego traktowania kobiet i mężczyzn oraz aktywizacja

społeczeństwa. W ramach realizowanych działań przeprowadzono szkolenia, zorganizowano Centra Edukacji Społecznej, przygotowano gminy do wdrożenia systemu ISO 9001-2000 oraz wdrożono koncepcje e-Urzędów.

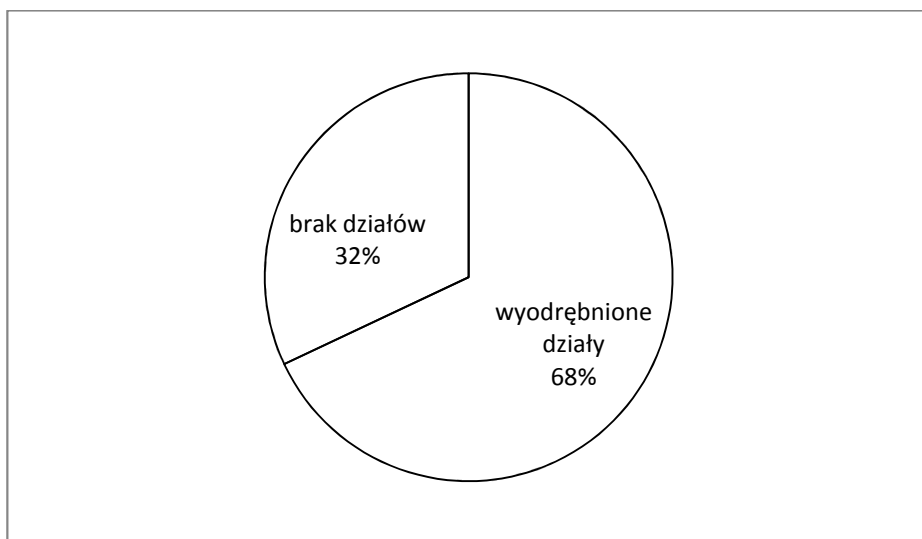

Ilustracja 11. Winieta „Małachowiaka”

Od 2006 r. wychodziło czasopismo „Małachowiak”. Jego wydawcą było Towarzystwo Wychowanków, Wychowawców i Przyjaciół Gimnazjum i Liceum im. Marszałka Stanisława Małachowskiego w Płocku. Ze względu na bogate tradycje szkoły, która działa nieprzerwanie w jednym miejscu od 1180 r., jej społeczność dużą wagę przywiązywała do podtrzymywania więzi między członkami społeczności szkolnej. Według słów Jacka Kaczyńskiego, Prezesa Zarządu Towarzystwa, naczelną ideą pisma była „troska o wspólnotę i więź pokoleń”¹⁵⁵. Pismo miało kontynuować XIX-wieczną tradycję w zakresie gromadzenia i upowszechniania wśród wychowanków Liceum i jego sympatyków informacji dotyczących szkoły. Miało realizować też cel dokumentowania działalności bieżącej szkoły i jej przeszłości oraz ochraniać przed zapomnieniem tradycji szkolnej.

¹⁵⁵ J. Kaczyński, tekst wstępny, „Małachowiak” 2006, nr 1, s. 5.

Do istotnych elementów struktury pisma należy dział. Działem nazywamy regularnie pojawiającą się część czasopisma wyznaczoną przez odrębność zawartego w niej materiału¹⁵⁶. Działy występowały w 68% badanych czasopism regionalistycznych subregionu płockiego. W pozostałych 32% czasopism działów nie wyodrębniono (wykres 13). W niektórych czasopismach stałe działy pojawiły się dopiero po ukazaniu się kilku numerów np. w przypadku czasopisma „Korzenie”, a niektóre, np. „Małachowiak” w pewnym momencie zrezygnowały z działów.

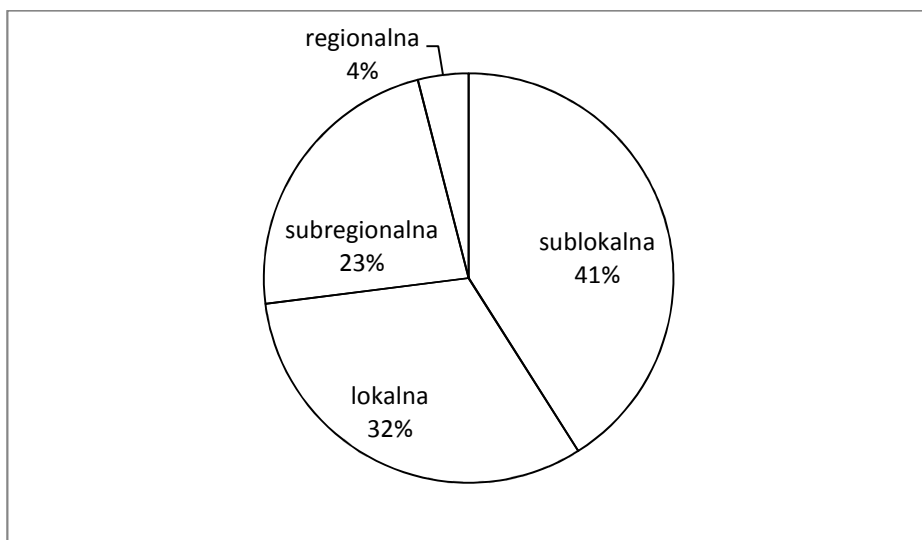

Wykres 13. Działy w czasopism regionalistycznych subregionu płockiego.
Źródło: opracowanie własne.

Nazwy działów badanych czasopism nawiązywały do regionalistycznej idei. Były zapowiedzią zamieszczanych w nich treści. Zauważyć można działy poświęcone związkom z regionem (np. *Z życia regionu*, *Opowieści z naszego regionu*), czy małą ojczyzną (np. *Moja Mała Ojczyzna*), przyrodzie (np. *Przyroda*) i historii (np. *Pomniki naszej historii*, *Archeologia z historią*, *Ze szkolnych archiwów*). Oprócz tego występowały kąciaki rozrywki, czy kontaktu z odbiorcami (np. *Napisali do nas*).

¹⁵⁶ *Encyklopedia wiedzy o prasie*, pod red. J. Maślanki, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1976, s. 71.

Najwięcej czasopism regionalistycznych wydawanych w subregionie płockim charakteryzowało się zasięgiem sublokalnym, który obejmował obszar mniejszy od gminy. Czasopism o zasięgu sublokalnym było 41%. Czasopisma o zasięgu lokalnym, obejmujący obszar nie większy niż powiat stanowiły 32%. Mniej, bo 23%, było czasopism o zasięgu subregionalnym, obejmującym obszar kilku powiatów. Zasięg regionalny, obejmujący obszar kulturowo-etnograficzny lub region geograficzny, a także województwo reprezentowało 4% czasopism. Zasięg prasy regionalistycznej subregionu płockiego przedstawiono na wykresie 14.

Wykres 14. Zasięg prasy regionalistycznej subregionu płockiego.

Źródło: opracowanie własne.

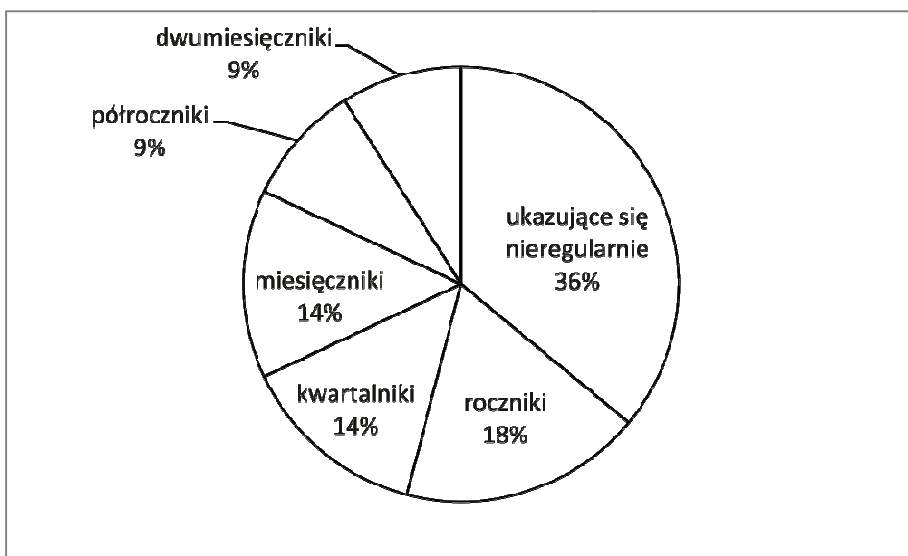
Nakłady czasopism regionalistycznych wydawanych w subregionie płockim były zróżnicowane. Zależały od przyjętego modelu biznesowego oraz od możliwości finansowych wydawcy. Największy nakład odnotowano w przypadku „Sierpeckich Rozmaitości”. Do 2000 r. wynosił on 2000 egzemplarzy, z czego sprzedawało się 1500. W 2001 r. nakład obniżono do 750 egzemplarzy, a następnie do 500 egz. Czasopismo finansowane było ze środków

prywatnego wydawcy, z których część pochodziła z zamieszczania reklam. Ich udział w numerze sięgał 25%. W wysokim nakładzie wydawano bezpłatny „Express Tumski”. Nakład wynosił od 900 do 1800 egzemplarzy. Czasopismo było finansowane ze środków pozyskanych przez wydawcę, Stowarzyszenie Przyjaciół Muzeum Mazowieckiego w Płocku. Środki te pochodziły z dotacji Urzędu Miasta Płocka, od sponsorów oraz z reklam, które stanowiły od 4-12% objętości numeru. W nakładzie 1500 egzemplarzy wydawany był „Głos Ziemi Płockiej”. Dzięki dofinansowaniu ze środków Miejskiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Płocku pismo mogło być rozprowadzane bezpłatnie. Nie zawierało reklam. Nakłady pozostałych czasopism wahały się od 300 do 600 egzemplarzy.

Ilustracja 12. Winieta „Expressu Tumskiego”

Największa część czasopism regionalistycznych ukazywała się nieregularnie – 36%. Nieregularność wynikała w dużym stopniu z niestabilności rynku prasy lokalnej, ale także ze zmiennej aktywności wydawców i redakcji. O połowę mniej, 18%, było roczników. Kwartalniki i miesięczniki stanowiły po 14%, a półroczniki i dwumiesięczniki po 9%. Jedno z czasopism zadebiutowało jako tygodnik, jednakże wkrótce zaczęto je wydawać w okresach kwartalnych. Częstotliwość czasopism regionalistycznych subregionu płockiego przedstawiono na wykresie 15.

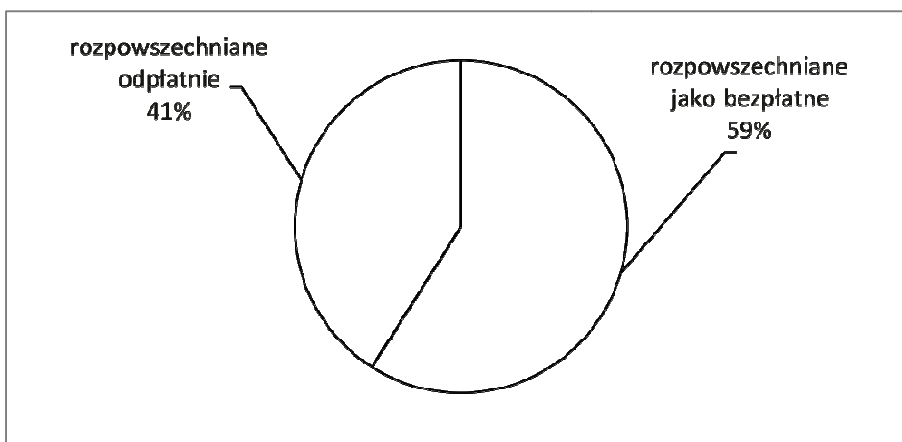

Wykres 15. Częstotliwości czasopism regionalistycznych subregionu płockiego.

Źródło: opracowanie własne.

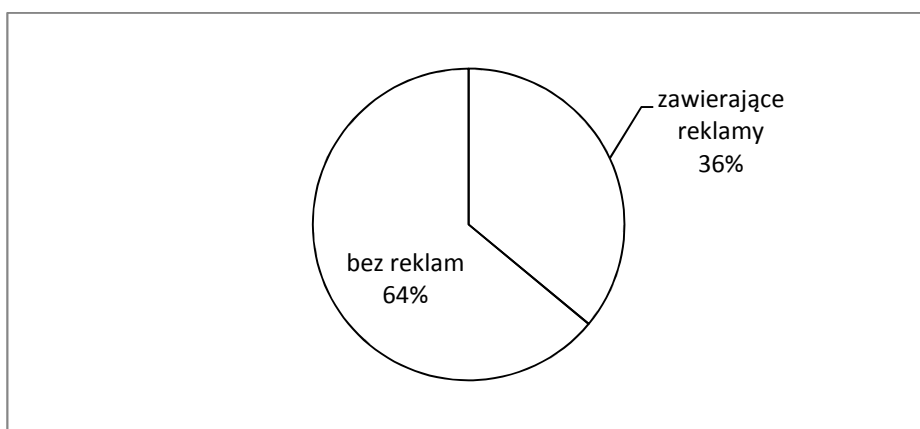
Objętość czasopism regionalistycznych zależna była od częstotliwości wydawania. Największą objętością cechowały się roczniki: „Rocznik Gostyniński” liczył aż 480 stron. To ponad dwa razy więcej niż którykolwiek z pozostałych roczników, których objętość wynosiła od 134 do 220 stron. W przypadku wszystkich z badanych roczników zaobserwowano wzrost objętości kolejnych numerów. Najmniejszą objętość miał, wydawany nieregularnie, „Głos Ziemi Płockiej”, liczył 4 strony.

Większość omawianych czasopism rozpowszechniano bezpłatnie – 59%. Pozostałe były sprzedawane (wykres 16). Jednak najczęściej sprzedaż egzemplarzowa stanowiła jedynie sposób odzyskania części nakładów poniesionych na druk. Tylko dwa czasopisma, „Sierpeckie Rozmaitości” i „Wiadomości Gostynińskie”, pomyślane były jako przedsięwzięcia gospodarcze.

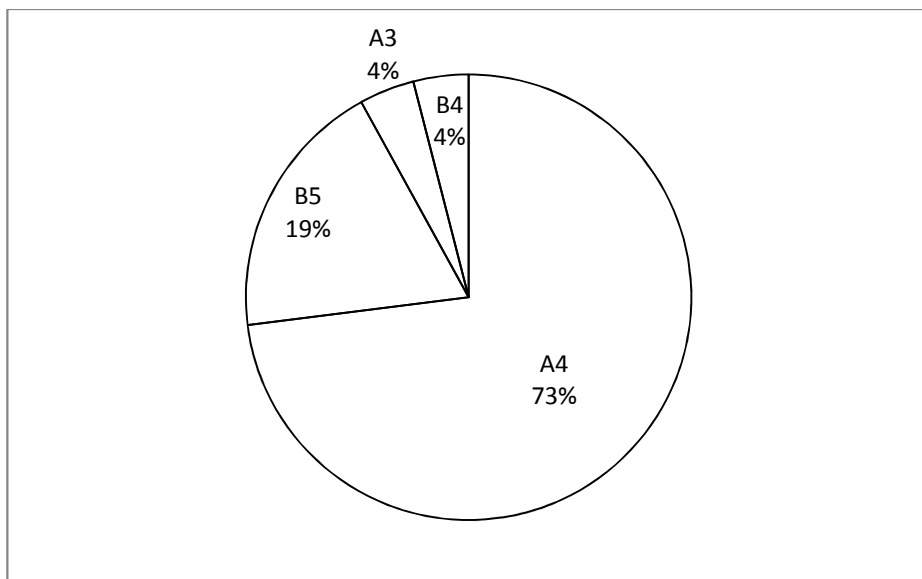
Wykres 16. Sposób rozpowszechniania czasopism regionalistycznych.
Źródło: opracowanie własne.

Ważną pozycją w przychodach wydawców stanowiły środki z reklam. Były one zamieszczane w 36% czasopism regionalistycznych. W niektórych przypadkach zamieszczane reklamy były formą wdzięczności za pomoc w wydawaniu pisma, np. w zamian za powielenie nakładu. Zgodnie z tą zasadą w czasopiśmie „Brudzeń Zaprasza” zamieszczano reklamy Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku. Większość czasopism, 64%, reklam nie zawierała (wykres 17).

Wykres 17. Udział reklam w czasopismach regionalistycznych subregionu płockiego.
Źródło: opracowanie własne.

Najwięcej, 73%, badanych czasopism drukowanych było w formacie A4. Wszystkie roczniki cechowały się formatem B5, było ich 19%. Czasopisma w formatach A3 i B4 stanowiły po 4%. Formaty czasopism regionalistycznych subregionu płockiego ilustruje wykres 18.

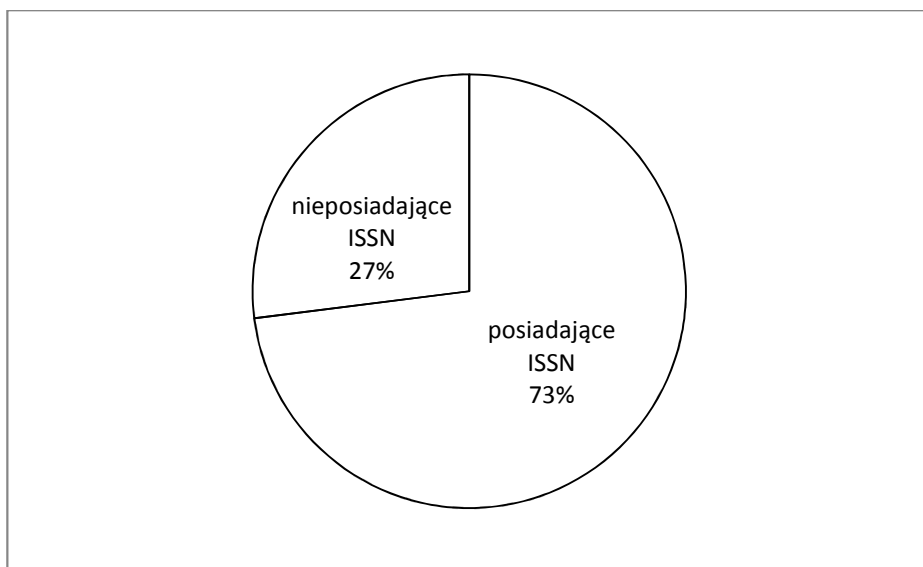

Wykres 18. Formaty czasopism regionalistycznych subregionu płockiego.
Źródło: opracowanie własne.

Połowę z badanych czasopism regionalistycznych drukowano w kolorze, połowę jako czarno-białe.

Większość wydawców, 73%, występowała do Biblioteki Narodowej o przydzielenie numeru ISSN (wykres 19)¹⁵⁷. Świadczy to o zamiarze wydawania czasopisma przez dłuższy czas. Nie posiadały numeru ISSN czasopisma wydawane przez parafie oraz czasopisma, których wydawcy nie byli pewni, jak długo będą je wydawać.

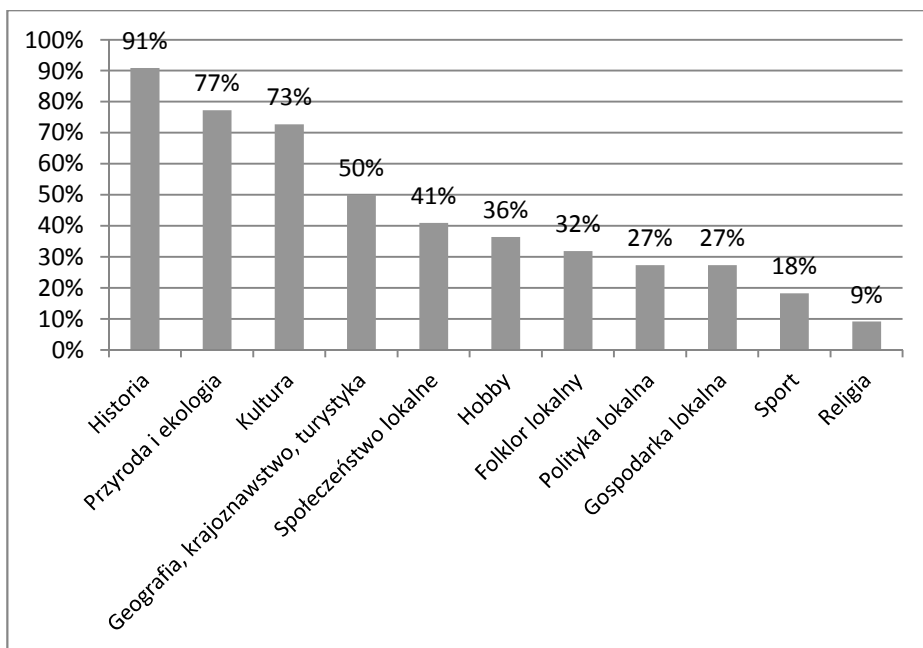
¹⁵⁷ Międzynarodowy Znormalizowany Numer Wydawnictwa Ciągłego przydzielany przez Bibliotekę Narodową.

Wykres 19. ISSN w czasopiśmie regionalistycznych subregionu płockiego.
Źródło: opracowanie własne.

TEMATYKA

Najbardziej reprezentatywną cechą czasopism regionalistycznych była ich tematyka regionalistyczna. Z przeprowadzonych badań wynika, że w największej liczbie czasopism regionalistycznych subregionu płockiego występowała tematyka historyczna, obecna była w 91% badanych czasopism. Tematy związane z przyrodą i ekologią obecne były w 77% pism. W niewiele mniej występowały tematy kulturalne, w 73%. Co drugie czasopismo regionalistyczne zawierało tematykę związaną z geografiami, krajoznawstwem i turystyką. W 41% pism obecne były tematy dotyczące społeczności lokalnej.

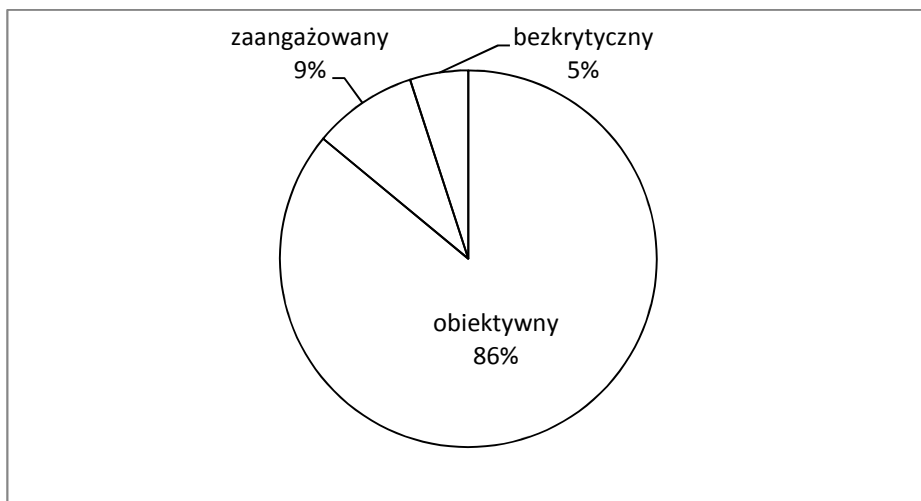
Wykres 20. Obecność tematów regionalistycznych w czasopismach regionalistycznych subregionu płockiego. Źródło: opracowanie własne.

W omawianej grupie czasopism obecna była także tematyka hobbystyczna, m.in. kolekcjonerska, odnotowano ją w 36% pism. Wypowiedzi na temat lokalnego folkloru występowały w 32% czasopism. Tematyka związana z lokalną polityką oraz lokalną gospodarką obecna była w 27% czasopism. Niektóre z czasopism regionalistycznych zawierały informacje sportowe, było ich 18%. W najmniejszej liczbie czasopism występowała tematyka religijna, w 9%. Obecność tematów regionalistycznych na łamach badanych czasopism przedstawiono na wykresie 20.

KLASYFIKACJA

Czasopisma regionalistyczne ze względu na adresata można podzielić na uniwersalne, zawodowe i hobbystyczne. Wszystkie przebadane czasopisma regionalistyczne wydawane w subregionie

płockim należały do kategorii uniwersalnych. Ze względu na ukształtowanie treści omawianą grupę czasopism można podzielić na naukowe, popularnonaukowe i popularne. Do tej ostatniej kategorii należało najwięcej z przebadanych czasopism, 73%. Naukowe i popularnonaukowe stanowiły odpowiednio 18% i 9%. Kryterium podziału może być także sposób przekazywania treści. Mogą być one przekazywane w sposób bezkrytyczny, obiektywny, krytyczny i zaangażowany.

Wykres 21. Sposób przekazywania treści w czasopismach regionalistycznych subregionu płockiego. Źródło: opracowanie własne.

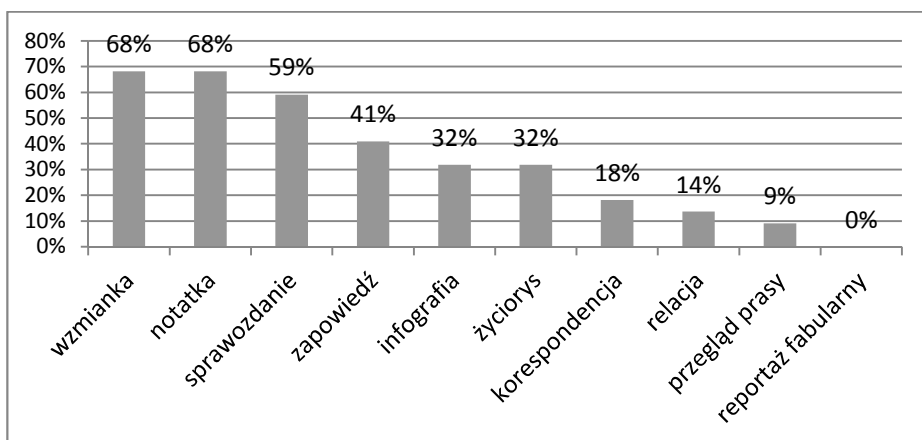
W 86% czasopism treści starano się prezentować z zachowaniem obiektywizmu. Tylko wśród nielicznych treści były przekazywane w sposób zaangażowany, a w 5% badanych czasopism treści podawano bezkrytycznie. Zilustrowano to na wykresie 21.

RODZAJE I GATUNKI DZIENNIKARSKIE

Do informacyjnych gatunków dziennikarskich należą: wzmianka, notatka, infografia, zapowiedź, sprawozdanie, relacja, raport, korespondencja, życiorys, przegląd prasy i reportaż fabularny. Wśród gatunków publicystycznych znajdują się: artykuł, artykuł wstępny, reportaż

problemowy, felieton, komentarz, recenzja, esej, dziennik, powieść w odcinkach i nekrolog. Wyróżniamy również następujące gatunki pograniczne: wywiad, dyskusja, debata, list do redakcji, odpowiedź na list do redakcji¹⁵⁸.

W badanych czasopismach regionalistycznych obecne były wszystkie, z wyjątkiem reportażu fabularnego, gatunki należące do rodzaju informacyjnego. Najwięcej czasopism - 68%, zawierało wzmianki oraz notatki. Sprawozdania obecne były w 59% czasopism, a zapowiedzi 41%. Infografia, obejmująca mapy, tabele i wykresy, występowała w 32% badanych czasopism. Tyle samo było życiorysów osób związanych z regionem.

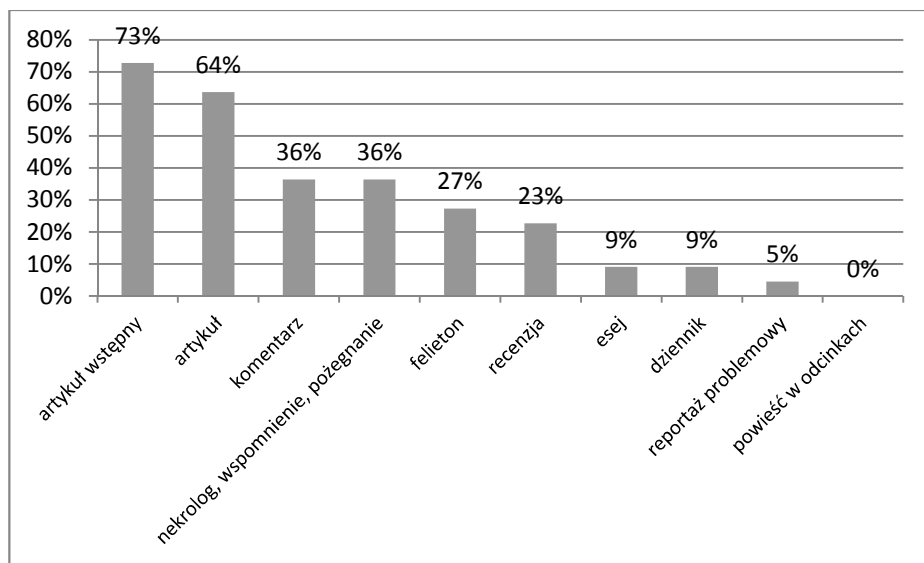

Wykres 22. Obecność gatunków należących do rodzaju informacyjnego w czasopismach regionalistycznych subregionu płockiego. Źródło: opracowanie własne.

Najmniejszy udział w badanej grupie posiadała korespondencja – 18%, relacja -14% i przegląd prasy – 9%. Nie odnotowano występowania reportażu fabularnego. Obecność gatunków należących do rodzaju informacyjnego w czasopismach regionalistycznych subregionu płockiego przedstawiono na wykresie 22.

¹⁵⁸ K. Wolny-Zmorzyński, A. Kaliszewski, W. Furman, *Gatunki dziennikarskie, teoria, praktyka, język*, wyd. 2, Warszawa 2009, s. 37-121. Autorzy wśród gatunków pogranicznych wymieniają jeszcze internetowe gatunki - hipertekst i czat. Nie uwzględniono ich jednak w badaniu, gdyż refleksją objęto wyłącznie prasę drukowaną.

Do gatunków publicystycznych należą: artykuł, artykuł wstępny, reportaż problemowy, felieton, komentarz, recenzja, esej, dziennik, powieść w odcinkach, nekrolog (obejmujący też wspomnienie i pożegnanie). W 73% badanych czasopism występował artykuł wstępny, pojawiający się zazwyczaj w pierwszych numerach, zawierający założenia programowe wydawcy lub redakcji. Więcej niż połowa pism, 64%, zawierała artykuł rozumiany jako „wypowiedź publicystyczna na aktualne w danym momencie tematy polityczne, społeczne, kulturalne itp., w której wywód podporządkowany jest wyraźnie sformułowanym tezom. Cechy gatunkowe artykułu nie są ściśle sprecyzowane, tak że w ten sposób określa się różnego typu wypowiedzi, w tym także eseje i rozprawy krytyczne lub naukowe”¹⁵⁹. Komentarze, w których wyrażano stanowiska i polemiki obecne były 36% badanych czasopism. W tyłu samo występował nekrolog, obejmujący wspomnienie i pożegnanie. W wypowiedziach należących do tego gatunku wspomniano zmarłe osoby najbardziej zasłużone dla lokalnej społeczności.

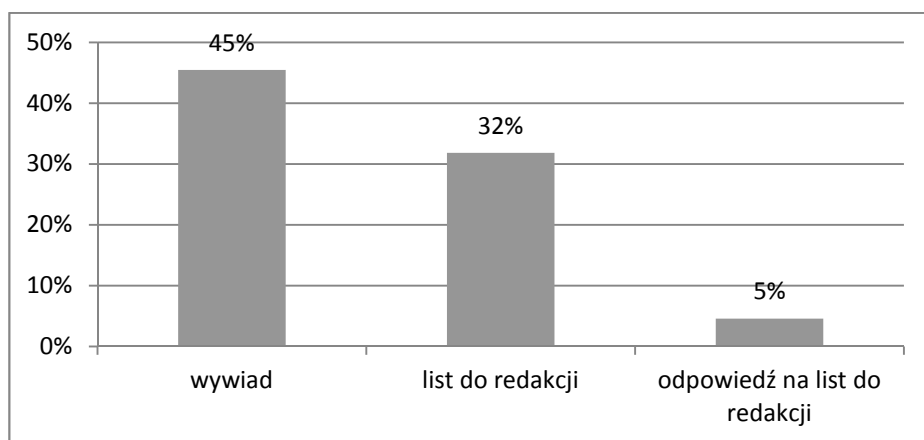

Wykres 23. Obecność gatunków należących do rodzaju publicystycznego w czasopismach regionalistycznych subregionu płockiego. Źródło: opracowanie własne.

¹⁵⁹ Słownik terminów literackich, pod red. J. Sławińskiego, wyd. II popr., Ossolineum 1989, s. 44.

W badanej grupie odnotowano występowanie felietonu. Obecne były one w 27% czasopism. Wypowiedzi należące do tego gatunku podejmowały aktualne tematy. Cechowały się swobodnym ujęciem, a niekiedy zabarwieniem satyrycznym. Recenzje książek, przedstawień teatralnych, a także odczytów, czy imprez artystycznych obecne były w 23% czasopism. W najmniejszej liczbie czasopism regionalistycznych pojawiały się esej i dziennik, w 9%. Reportaż problemowy występował tylko w 5% czasopism (tylko w jednym czasopiśmie, w „Sierpeckich Rozmaitościach”). W badanej grupie nie występowała powieść w odcinkach. Obecność gatunków należących do rodzaju publicystycznego w czasopismach regionalistycznych subregionu płockiego została zilustrowana w postaci wykresu 23.

Do gatunków pogranicznych spotykanych w prasie zaliczane są: wywiad, list do redakcji i odpowiedź na list do redakcji. Pierwszy z wymienionych gatunków reprezentowany był najliczniej, w 45% czasopism poddanych badaniu. Listy do redakcji obecne były w 32% czasopism. Redakcje niechętnie odpowiadały na listy. Odpowiedzi na nie odnotowano w 5% czasopism. Przedstawiono to na wykresie 24.

Wykres 24. Obecność gatunków należących do rodzaju pogranicznego w czasopismach regionalistycznych subregionu płockiego. Źródło: opracowanie własne.

Z wypowiedzi autorów współpracujących z prasą regionalistyczną wynika, że mieli oni bardzo niską świadomość gatunków dziennikar-

skich. Byli to bowiem amatorzy, dla których wypowiedzi w poszczególnych pismach były wyrazem pasji. Nie koncentrowali się oni zwykle na rodzajach i gatunkach, lecz na przekazywanych treściach. Skutkowało to niekiedy łączeniem różnych gatunków w jednej wypowiedzi.

WYDAWCY

Najwięcej czasopism regionalistycznych wydawały placówki o ustabilizowanej sytuacji finansowej - Archiwum Państwowe w Płocku, Muzeum Mazowieckie w Płocku i Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu.

Pierwsza z nich w badanym okresie wydawała trzy czasopisma, „Płocki Rocznik Historyczno-Archiwalny”, „Spichlerz Pamięci” i „Płockie Zeszyty Archiwalne”. Współwydawcą zeszytu pierwszego „Płockich Zeszytów Archiwalnych” było Stowarzyszenie Archiwistów Polskich Oddział w Płocku, a zeszytu drugiego Stowarzyszenie Archiwistów Polskich Oddział w Płocku i Stowarzyszenie Przyjaciół Archiwum Państwowego w Płocku. Archiwum Państwowe w Płocku zostało założone w 1919 r. Była to instytucja powołana w celu przechowywania i udostępniania zabytków rękopiśmiennych dotyczących dziejów państwa i społeczeństwa. W zakres obowiązków Archiwum wchodziło wykonywanie kwerend, wydawanie odpisów i wypisów. W początkowych latach działalność ograniczała się przede wszystkim do gromadzenia i zabezpieczania archiwaliów. W mniejszym zakresie zajmowano się porządkowaniem dokumentów po byłych władzach rosyjskich. W okresie międzywojennym zasób archiwalny do celów badawczych wykorzystywany był w niewielkim stopniu. Wraz z wybuchem II wojny światowej Archiwum zostało zlikwidowane, a obszar jego działania podporządkowano Archiwum Państwowemu w Królewcu. Tam też w 1941 r. przewieziono zasób płockiej placówki. Po zakończeniu wojny zasób odtworzono jedynie w 30%, pozostała część została rozproszona. W 1953 r. archiwum płockie przekształcono w Oddział Terenowy Archiwum Państwowego w Warszawie, a w 1976 r. utworzono Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Płocku z Ekspozytura w Łęczycy dla obszaru utworzonego rok wcześniej województwa płockiego. W latach 1991-

1994 funkcjonowało jako Oddział Archiwum Państwowego m.st. Warszawy. Archiwum posiada oddziały w Kutnie i w Łęczycy.

Po dwa czasopisma regionalistyczne wydawały placówki prowadzone przez Samorząd Województwa Mazowieckiego - Muzeum Mazowieckie w Płocku i Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu.

Muzeum Mazowieckie w Płocku, wydawca „Biuletynu Muzealnego” i popularnonaukowego pisma „Nasze Korzenie”, zostało założone w 1821 r. przez Towarzystwo Naukowe Płockie. Zaczątkiem Muzeum stały się pamiątki historyczne i przyrodnicze pozyskiwane przez Towarzystwo. Na tej podstawie powołano Muzeum Publiczne i Szkolne Województwa Płockiego. Było to jedno z pierwszych muzeów w Królestwie Polskim. W latach 30. XIX w. zaprzestało ono działalności. Wznowiono je w 1907 r. W 1928 r. przyjęło nazwę Muzeum Mazowsza Płockiego im. prof. Ignacego Mościckiego, Prezydenta Rzeczypospolitej. Podczas II wojny światowej część zbiorów ucierpiała, ale wkrótce po wyzwoleniu udało się uruchomić ekspozycję. W 1949 r. decyzją Ministra Kultury i Sztuki zbiory zostały odebrane Towarzystwu Naukowemu Płockiemu¹⁶⁰. Na tej bazie Ministerstwo utworzyło państwowe muzeum. W 1963 r. nadano mu nazwę Muzeum Mazowieckie w Płocku. Specjalizuje się w dziejach Mazowsza. Gromadzi także dzieła sztuki z przełomu XIX i XX w. Słynie ze zbiorów secesyjnych. Współpraca Muzeum i Towarzystwa Naukowego Płockiego na początku XXI w. była bardzo ścisła. Obejmowała wspólne przedsięwzięcia wystawiennicze i naukowe. Prezes TNP Zbigniew Kruszewski społecznie pracuje w Radzie Muzeum Mazowieckiego w Płocku.

Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu było wydawcą „Rocznika Muzeum Mazowieckiego w Sierpcu” i „Wieści Muzealnych”. Placówka powstała w 1971 r. jako regionalne Muzeum Etnograficzne w celu objęcia opieką twórców ludowych oraz gromadzenia ich prac. Do głównych zadań Muzeum należało gromadzenie eksponatów etnograficznych i sztuki ludowej, a w szczególności rzeźby i ikonografii powiatu sierpeckiego. Początkowo placówka mieściła się w budynku ratusza miejskiego, a następnie otrzymała od władz teren dawnego

¹⁶⁰ Odebrano Towarzystwu Naukowemu Płockiemu 10 tysięcy eksponatów.

majątku Bojanowo w celu utworzenia skansenu. Gromadzono przede wszystkim obiekty z obszaru północno-zachodniego Mazowsza. Dzięki nowoczesnemu zapleczu Muzeum prowadzi szeroką działalność edukacyjną, organizuje lekcje muzealne, warsztaty i wystawy. Oprócz tego prowadzi działalność popularyzatorską i naukową, organizuje konferencje naukowe i odczyty

Ilustracja 13. Siedziba Muzeum Mazowieckiego w Płocku

Utworzone w 2007 r. Towarzystwo Przyjaciół Gminy Brudzeń im. Pawła Włodkowica było wydawcą dwóch czasopism - „Brudzeń Zaprasza”, a następnie jego kontynuacji pt. „Mazowiecka Szwajcaria”. Celem działania stowarzyszenia było kultywowanie tradycji historycznych, kulturowych i gospodarczych gminy Brudzeń Duży. Organizacja zajmowała się również popularyzowaniem wiedzy, a także gromadzeniem informacji, materiałów i eksponatów dotyczących regionu.

Podjęmowała działania zmierzające do gospodarczego i kulturalnego rozwoju gminy. Stowarzyszenie realizowało cele związane z ochroną środowiska, a w szczególności Brudzeńskiego Parku Krajobrazowego.

Wydawcą czasopisma „Benedictus” była Parafia Rzymskokatolicka p.w. św. Benedykta w Sierpcu. Parafia została erygowana w 1981 r. przez biskupa płockiego Bogdana Sikorskiego przy kościele p.w. Wniebowzięcia NMP.

„Dziejopis Sierpecki” to czasopismo wydawane przez Pracownię Dokumentacji Dziejów Miasta Sierpc. Powstała ona na mocy uchwały Rady Miasta Sierpca z 2007 r. w celu dokumentowania i opracowywania historii miasta. Już w początkowym okresie, dzięki aktywności jej dyrektora Tomasza Krukowskiego, placówka zgromadziła bogaty zbiór fotografii i dokumentów, liczący kilka tysięcy jednostek. Przeprowadzono ponadto wywiady, dzięki którym wzbogacano wiadomości o przeszłości Sierpca.

Wydawcą „Expressu Tumskiego” było Stowarzyszenie Przyjaciół Muzeum Mazowieckiego w Płocku. Powołano je w 2009 r. z inicjatywy płockich kolekcjonerów. Zasadniczym celem stowarzyszenia było wspieranie działalności Muzeum Mazowieckiego w Płocku oraz wspomaganie go, także finansowe, w rozwoju kolekcji dzieł sztuki. Organizacja stawia sobie za cel aktywność na rzecz zachowania obiektów narodowego dziedzictwa na Mazowszu. Popularyzuje historię i tradycję Mazowsza, promuje Płock poprzez pokazywanie jego walorów turystycznych oraz dziedzictwa kulturowego. Najważniejszą imprezą organizowaną corocznie przez stowarzyszenie jest Jarmark Tumski.

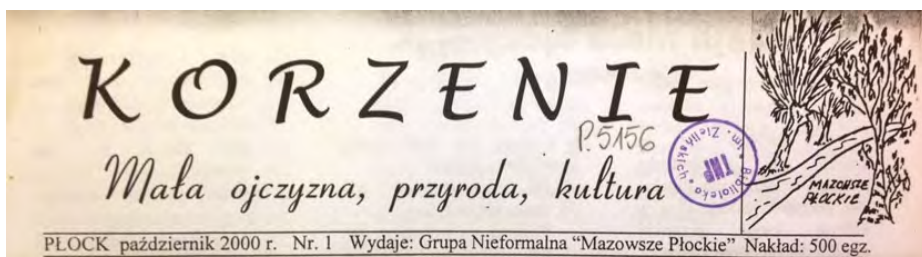
„Głos Ziemi Płockiej” wydawany był w wyniku współpracy organizacji Krąg Przyjaciół Ziemi oraz Pracowni na Rzecz Wszystkich Istot. Pierwsza z organizacji była stowarzyszeniem ekologiczno-kulturalnym, założonym w Płocku w 1996 r. Jego celem była działalność na rzecz ochrony środowiska naturalnego, obrona praw zwierząt oraz działalność na rzecz pokoju i braterstwa wśród ludzi. Drugi z wydawców, Pracownia na Rzecz Wszystkich Istot, to stowarzyszenie założone w 1990 r. w Bielsku-Białej. Jego celem było prowadzenie działalności dla dobra przyrody, szerzenie odpowiedzialnych wzorów

życia i edukacji na rzecz zachowania wysokiej jakości środowiska naturalnego i kulturalnego. W stopce redakcyjnej jako współwydawca widnieje Grupa Mazowsze Płockie, działająca w latach 2000-2009. Grupa została założona z inicjatywy członków Pracowni oraz osób działających w stowarzyszeniu Krąg Przyjaciół Ziemi¹⁶¹.

Ilustracja 14. Winieta „Głosu Ziemi Płockiej”

Wydawcą „Korzeni” była organizacja pod nazwą Grupa Nieformalna „Mazowsze Płockie”, przemianowana w 2002 r. na Stowarzyszenie Ekologiczno-Historyczne „Mazowsze Płockie”. Celem stowarzyszenia było propagowanie wśród mieszkańców Płocka i Mazowsza Płockiego idei „małej ojczyzny”. Organizacja zajmowała się promowaniem przyrody i dziedzictwa kulturowego regionu. Działalność stowarzyszenia ukierunkowana była na uwrażliwianie na piękno przyrody oraz na zachowanie jej dla przyszłych pokoleń.

Ilustracja 15. Winieta „Korzeni”

¹⁶¹ S. Gajewski stwierdził, że Grupa Mazowsze Płockie nie była wydawcą „Głosu Ziemi Płockiej”. „Korzenie” 2001, nr 5, s. 10.

Ilustracja 16. Siedziba najstarszej szkoły w Polsce (1180 r.), Liceum Ogólnokształcące im. Marszałka Stanisława Małachowskiego w Płocku

Wydawcą czasopisma „Małachowiak” było Towarzystwo Wychowanków, Wychowawców i Przyjaciół Gimnazjum i Liceum im. Marszałka Stanisława Małachowskiego w Płocku¹⁶². Idea wspólnych działań środowiska Liceum im. Marszałka St. Małachowskiego na rzecz dobra wspólnego ma tradycje sięgające XIX w. Organizowano wtedy zjazdy koleżeńskie, podczas których zbierano pieniądze na potrzeby społeczne. W czasie zjazdu w 1924 r. zawiązano „Koło Płocczan” w celu niesienia pomocy niezamożnej młodzieży akademickiej. Działania te

¹⁶² Jako współwydawcę podano Wydawnictwo „Korepetytor” Marian Galczyński, ale jedynie z uwagi na obniżenie kosztów przez zastosowanie zerowej stawki podatku VAT. Czasopismo to było drukowane z numerem ISBN, a nie ISSN, jak powinno być w przypadku czasopism.

sformalizowano w 1958 r., tworząc Komitet Wykonawczy X Zjazdu z okazji 777-lecia szkoły. Podczas kolejnego zjazdu w 1964 r. Komitet Wykonawczy przemianowano na Komitet Wychowanków Gimnazjum i Liceum im. Marszałka St. Małachowskiego. W 1990 r. został on zarejestrowany w Sądzie Wojewódzkim pod obecną nazwą. Zasadniczym celem działalności Towarzystwa było kultywowanie tradycji Szkoły oraz pogłębianie i utrwalanie więzi członków Towarzystwa ze Szkołą, a także pomoc szkole.

Powstałe w 2010 r. Stowarzyszenie Nasz Drobin wydawało „Międzypokoleniową Gazetę Obywatelską”. Organizacja zrzesza mieszkańców gminy Drobin. Jej celem jest aktywizowanie i integrowanie mieszkańców gminy, zwłaszcza osób w wieku powyżej 60 lat, upowszechnianie postawy zaangażowania obywatelskiego oraz pielęgnacja lokalnych tradycji i kultury. Do celów stowarzyszenia należy też m.in. wzmacnianie więzi mieszkańców gminy z małą ojczyzną oraz pielęgnowanie jej tradycji, działalność na rzecz budowania społeczeństwa obywatelskiego, a także promowanie kultury, zdrowego stylu życia, ekologii, organizowanie czasu wolnego, pomoc osobom niepełnosprawnym.

Wydawcą pierwszego numeru czasopisma „Nowy Sierpc” było Towarzystwo Edukacyjne „Być w Europie” założone w 2001 r. Miało ono na celu m.in. działalność na rzecz integracji Polski z Unią Europejską, budowanie społeczeństwa obywatelskiego oraz aktywizowanie samorządów i środowisk lokalnych.

Drugi i ostatni numer „Nowego Sierpca” wydał Sierpecki Związek Gospodarczy. Organizację założono w 2003 r. w celu aktywizowania lokalnego środowiska gospodarczego oraz promowania dorobku gospodarczego Sierpca i powiatu sierpeckiego. Przedmiotem troski działaczy Związku był wszechstronny rozwój gospodarczy Sierpca i powiatu sierpeckiego. Deklarowali oni aktywność na polu kształtowania postaw proekologicznych oraz budowania społeczeństwa obywatelskiego.

Czasopismo „Region Płocki – Regionem Europejskim” było wydawane przez Związek Gmin Regionu Płockiego, który rozpoczął działalność w 1994 r. Związek zrzesza 18 gmin. Do jego zadań należy

m.in. reprezentowanie wspólnych interesów gmin wchodzących w skład Związku, restrukturyzacja regionu w celu pełnego wykorzystania potencjału ludzkiego i rzeczowego oraz przeciwdziałania bezrobociu, edukacja ekologiczna, a także promocja gospodarcza gmin należących do Związku.

Gostynińskie Towarzystwo Kulturalno-Naukowe było wydawcą naukowego „Rocznika Gostynińskiego”. Organizacja została założona w 2008 r. w celu upowszechniania kultury oraz wiedzy o ziemi gostynińskiej. Towarzystwo było organizatorem sesji naukowych, odczytów, koncertów, festiwali muzycznych, a także wydawcą regionalnych publikacji naukowych.

Współwydawcą pierwszego tomu „Rocznika Gostynińskiego” było Towarzystwo Wspierania Rozwoju Ziemi Sannickiej. Stowarzyszenie zostało założone w 2003 r. w celu wspierania inicjatyw sprzyjających rozwojowi społecznemu i kulturalnemu ziemi sannickiej. Działalność organizacji służyła integracji mieszkańców oraz umacnianiu roli samorządu terytorialnego. Ponadto Towarzystwo zajmowało się prowadzeniem działalności kulturalnej, w szczególności związanej z postacią Fryderyka Chopina.

„Sierpeckie Rozmaitości” było wydawane przez Wydawnictwo Fimar założone w 1997 r. w Ciechanowie. Oprócz działalności wydawniczej zajmowało się ono produkcją plakatów, katalogów i folderów. Jego właścicielem był Marek Zgliński.

Ilustracja 17. Winiety „Sierpeckich Rozmaitości”

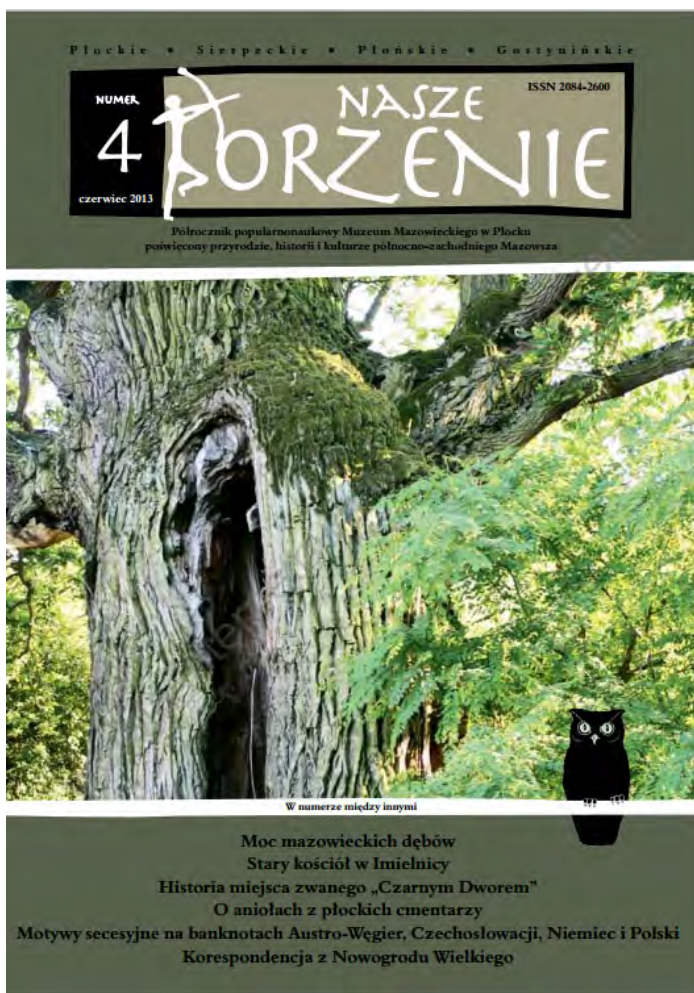
Parafia Rzymskokatolicka św. Marcina w Słupnie wydawała czasopismo „U Świętego Marcina”. Pierwsze wzmianki o kościele pod wezwaniem św. Marcina pochodzą z XII w. To prawdopodobnie wtedy powstała parafia we wsi Słupno. Obecnie parafia prowadzi szeroką działalność duszpasterską oraz kulturalną. Działa w niej 5 kół różańcowych.

Wydawcą „Wiadomości Gostynińskich” było Towarzystwo Promocji Ziemi Gostynińskiej. Do celów działania powstałego w 2000 r. stowarzyszenia należało m.in. wspieranie rozwoju społecznego, gospodarczego, kulturalnego i naukowego, a także integrowanie i aktywizowanie mieszkańców miast i gmin. Organizacja zajmowała się także propagowaniem poszanowania dla zabytków. Wspierała samorząd powiatu gostynińskiego swoimi opiniami, a także organizowała konkursy i spotkania dyskusyjne.

Wydawcy czasopism regionalistycznych działali w oparciu o różne formy prawne. Należały do nich stowarzyszenia, związki wyznaniowe, podmioty gospodarcze oraz placówki państwowe i prowadzone przez samorządy. Posiadanie stałego budżetu przez placówki państwowe i samorządowe sprzyjało wydawaniu czasopism regionalistycznych. Owocowało to wydawaniem większej liczby tytułów, a także ich stabilnością wydawniczą.

ROZDZIAŁ V

„NASZE KORZENIE” – PŁOCKIE PISMO REGIONALISTYCZNE

Ilustracja 18. Okładka „Naszych Korzeni”

Pierwszy numer półrocznika „Nasze Korzenie” ukazał się w grudniu 2011 r. Inicjatywa utworzenia pisma należała do Tomasza Kordali, archeologa i regionalisty, zastępcy dyrektora Muzeum Mazowieckiego

w Płocku¹⁶³. Podtytuł czasopisma: *Półrocznik popularnonaukowy Muzeum Mazowieckiego w Płocku poświęcony przyrodzie, historii i kulturze północno-zachodniego Mazowsza* jasno określa częstotliwość oraz jego charakter. Wskazuje także wydawcę oraz zakres tematyczny. Jak już wspomniano, myśl o wydawaniu pisma pojawiła się na początku 2011 r., w którym Muzeum Mazowieckie w Płocku obchodziło 190-lecie istnienia. Inicjatywa wynikała z potrzeby nawiązania i kontynuowania regionalistycznych tradycji Muzeum założonego w 1821 r. przez Towarzystwo Naukowe Płockie. Jubileusz był dobrą okazją do przypomnienia, że w grupie społeczników założycieli muzeum powstał pomysł opracowania monografii regionu. Idea ta obecna była w późniejszych działaniach Towarzystwa oraz muzeum. Celem czasopisma było upowszechnianie wyników badań i dokumentowanie przeszłości regionu¹⁶⁴. Region ten pojmowany był jako obszar północno-zachodniego Mazowsza, obejmujący ziemię płocką, sierpecką, płońską i gostynińską.

Ilustracja 19. Tomasz Kordala, redaktor naczelny „Naszych Korzeni”

¹⁶³ Z wywiadu z Tomaszem Kordalą wynika, że to on był inicjatorem założenia „Naszych Korzeni”, a nie, jak pisze Grzegorz Gołębiowski, do Stowarzyszenia Przyjaciół Muzeum Mazowieckiego w Płocku. „Nasze Korzenie”. *Półrocznik popularnonaukowy Muzeum Mazowieckiego w Płocku poświęcony przyrodzie, historii i kulturze północno-zachodniego Mazowsza*, 2011, nr 1, ss. 52, rec. G. Gołębiowski, „Zeszyty Wiejskie” 2012, z. 17, s. 333-337.

¹⁶⁴ Od redakcji, „Nasze Korzenie” 2011, nr 1, s. 2.

Trzon redakcji „Naszych Korzeni” stanowili pracownicy Muzeum Mazowieckiego, ale do współpracy zaproszeni byli też sympatycy placówki oraz lokalni regionaliści.

Redaktorem naczelnym „Naszych Korzeni” był Tomasz Kordala, który urodził się w 1958 r. w Łodzi. Z wykształcenia jest doktorem archeologii i teologiem. Ukończył archeologię w Uniwersytecie Łódzkim oraz teologię w Instytucie Teologicznym w Łodzi. W 1982 r. rozpoczął pracę w Muzeum Mazowieckim w Płocku, gdzie pełni szereg funkcji, m.in. zastępcy dyrektora do spraw merytorycznych, kierownika Działu Archeologii, sekretarza Rady Muzeum, zastępcy redaktora naczelnego „Rocznika Muzeum Mazowieckiego w Płocku”. Dorobek naukowy T. Kordali obejmuje ponad 70 prac naukowych, które dokumentują badania nad przemianami osadniczymi i kulturowymi północnego Mazowsza w X-XIII w.

Początkowo pismo miało dwóch zastępców redaktora naczelnego. Jednym z nich był Sławomir Gajewski, urodzony w Płocku w 1972 r. Jako przyrodnik, działacz ekologiczny i regionalista był współzałożycielem czasopism „Korzenie” i „Głos Ziemi Płockiej” oraz blogu pt. *Kraina wędrujących wysp*. Zakres zainteresowań S. Gajewskiego obejmuje przyrodę, geografę, historię, a także religię dawnych Słowian. Drugim z zastępców redaktora naczelnego był Paweł Mieszkowicz (do numeru 2), prezes Towarzystwa Przyjaciół Muzeum Mazowieckiego w Płocku, organizator Jarmarku Tumskiego w Płocku, filatelista. Sekretarzem redakcji był Zbigniew Chlewiński, pracownik Muzeum Mazowieckiego w Płocku.

Do stałych współpracowników pisma należeli Krzysztof Matusiak¹⁶⁵, Zbigniew Miecznikowski¹⁶⁶, Grzegorz Piaskowski¹⁶⁷, Barbara

¹⁶⁵ Krzysztof Matusiak, urodzony w 1974 r. w Sierpcu. Absolwent Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego. Pracownik Działu Archeologii Muzeum Mazowieckiego w Płocku.

¹⁶⁶ Zbigniew Miecznikowski, urodzony w 1975 r. w Przasnyszu. Absolwent Instytutu Archeologii i Etnologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu i muzealnictwa w Uniwersytecie Warszawskim. W latach 2002-2010 pracował w Muzeum Kultury Kurpiowskiej w Ostrołęce. Od 2010 pracownik Działu Archeologii Muzeum Mazowieckiego w Płocku.

Rydzewska¹⁶⁸, Krystyna Suchanecka¹⁶⁹, Leonard Sobieraj¹⁷⁰, Krzysztof Zadrozny¹⁷¹ (od numeru 2). Opracowanie graficzne i skład były dziełem Magdaleny Gałat (numery 1-5), a następnie Pawła Zalewskiego (numer 6). M. Gałat była twórczynią szaty graficznej, w tym winiety. Pomysł umieszczenia w tytule charakterystycznej litery „K” w kształcie łucznika należał do Tomasza Kordali. Postać łucznika pochodzi z malowidła naskalnego z jednej z jaskiń schyłkowopaleolitycznych w południowej Francji¹⁷². „Stałą współpracę z redakcją utrzymywali: Jolanta Borowska¹⁷³, Stanisław Czachorowski¹⁷⁴ (od numeru 2), Anna Górczyńska¹⁷⁵, Aleksandra Grabowska, Piotr Jarzyński¹⁷⁶, Ewa Jaszczak¹⁷⁷, Andrzej

¹⁶⁷ Grzegorz Piaskowski, urodzony w 1977 r. Absolwent etnologii w Uniwersytecie Śląskim i muzealnictwa w Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. Pracownik Działu Etnografii Muzeum Mazowieckiego w Płocku. Naukowe zainteresowania obejmują etnografię Polski i Mazowsza, muzeologię, antropologię współczesności. Autor publikacji z tego zakresu.

¹⁶⁸ Barbara Rydzewska, kierownik Działu Historii Muzeum Mazowieckiego w Płocku.

¹⁶⁹ Krystyna Suchanecka, zastępca dyrektora ds. zbiorów Muzeum Mazowieckiego w Płocku.

¹⁷⁰ Leonard Sobieraj, regionalista, menedżer kultury. W latach 1990-2000 był dyrektorem Wojewódzkiego Domu Kultury w Ciechanowie, następnie zastępcą dyrektora Mazowieckiego Centrum Kultury i Sztuki w Warszawie (2000-2003), kierownikiem Wydziału Kultury Departamentu Kultury, Promocji i Turystyki Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego (2003-2004). od 2004 r. dyrektor Muzeum Mazowieckiego w Płocku. Członek rad muzeów, m.in. Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie, Muzeum Romantyzmu w Opinogórze, Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu. Prezes Towarzystwa Opieki nad Zabytkami oddział w Płocku, prezes Stowarzyszenia Ludowego Zespołu Artystycznego Ciechanów, członek zarządu wojewódzkiego Stowarzyszenia Muzealników Polskich.

¹⁷¹ Krzysztof Zadrozny, prezes Stowarzyszenia Tradycytor z Płocka.

¹⁷² Wywiad z Tomaszem Kordalą.

¹⁷³ Jolanta Borowska, nauczycielka języka polskiego i historii w Szkole Podstawowej w Liszynie. Koordynatorka programów, mających na celu upowszechnianie wartości kulturowych Doliny Wisły na terenie gminy Słupno.

¹⁷⁴ Stanisław Czachorowski, biolog, dr hab., prof. Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

¹⁷⁵ Anna Górczyńska, prezes Stowarzyszenia Wspierania Inicjatyw Lokalnych „Nasze Ostrowy”.

¹⁷⁶ Piotr Jarzyński, członek Stowarzyszenia Tradycytor z Płocka.

¹⁷⁷ Ewa Jaszczak, kierownik Delegatury w Płocku Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Warszawie.

Jeznach¹⁷⁸, Adam Dariusz Kotkiewicz¹⁷⁹, Radosław Rękawiecki¹⁸⁰ (od numeru 4), Andrzej Rogoziński¹⁸¹, Andrzej Tucholski¹⁸². Wielu z autorów wywodziło się ze Stowarzyszenia Tradytora z Płocka, które zrzeszało pasjonatów historii i kultury Mazowsza Płockiego¹⁸³.

Ilustracja 20. Legitymacja korespondenta „Naszyc Korzeni” Andrzeja Rogozińskiego

-
- ¹⁷⁸ Andrzej Jeznach, urodzony w 1968 r. Absolwent Wydziału Historycznego Uniwersytetu Warszawskiego. Nauczyciel w Szkole Podstawowej i w Społecznym Liceum Ogólnokształcącym w Małej Wsi. Zakres zainteresowań obejmuje historię regionalną.
- ¹⁷⁹ Adam Dariusz Kotkiewicz, absolwent bibliotekoznawstwa i informacji naukowej w Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, członek Towarzystwa Naukowego Płockiego i Stowarzyszenia Tradytora z Płocka.
- ¹⁸⁰ Radosław Rękawiecki, członek Stowarzyszenia Tradytora.
- ¹⁸¹ Andrzej Rogoziński, urodzony 1980 r. w Płocku. Absolwent Wyższej Szkoły Pedagogicznej Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Warszawie i Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku. Pedagog o zainteresowaniach związanych z historią lokalną.
- ¹⁸² Andrzej Tucholski, pracownik Delegatury w Płocku Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Warszawie.
- ¹⁸³ Relacja Adama Dariusza Kotkiewicza. Zob. Aneks 2.

Struktura numerów półrocznika „Nasze Korzenie” została określona od początku wydawania pisma. Numery rozpoczynały się tekstem *Od redakcji*, w którym zapowiadane były zamieszczone treści. Następną część stanowiły wypowiedzi o charakterze popularno-naukowym. W każdym z numerów obecny był dział *Dokument*, w którym prezentowano archiwalne dokumenty, niepublikowane pamiętniki, wspomnienia i relacje. W numerach 2, 3, 4 i 5 znajdował się dział *Ocalić od zapomnienia*. Zamieszczano w nim m.in. wspomnienia, biografie osób, prezentacje zabytków, fotoreportaże na temat ginących rzemiosł. W numerach 1-5 funkcjonował dział *Czy wiesz, że*, który zawierał ciekawostki. Każdy numer zawierał dział *Aktualności*. Każdy numer zawierał dział rozrywki umysłowej zawierający łamigłówki pod tytułem nawiązującym do słynnego czasopisma z początku XIX w. *Zabawy przyjemne i pożyteczne*. W numerach 1-5 obecny był dział *Fotozagadka*. Od samego początku na łamach pisma przypomniano tytuły lokalnej prasy oraz lokalne stowarzyszenia w działach *Pisma regionalne* i *Stowarzyszenia regionalne*. Od numeru 3 pojawił się dział *Komentarze, polemiki*, który w następnych numerach obecny był jako *Recenzje i polemiki*. Łączności z odbiorcami służyły *Listy do redakcji*, obecne jednak tylko w numerze 5.

Tematyka „Naszych Korzeni” najczęściej dotyczyła zagadnień związanych z lokalną historią i przyrodą. Na łamach pisma obecne były też archeologia, historia sztuki, etnografia, geografia, krajoznawstwo, turystyka i ekologia. Prezentowano ponadto lokalny folklor i literaturę. Artykuły dotyczyły szeroko pojętej kultury.

Nakład pierwszego numeru „Naszych Korzeni” wynosił 500 egz. Zainteresowanie półrocznikiem było tak duże, że wkrótce sprzedane zostały wszystkie egzemplarze. Kolejne numery wydrukowano już w wyższym nakładzie 600 egz. Cena jednego egzemplarza wynosiła 10 zł, ale podczas promocji aktualny numer można było zakupić w cenie 4 zł. Wszystkie numery czasopisma dostępne są bezpłatnie w formacie pdf na stronie internetowej wydawcy. Wersja elektroniczna była identyczna z papierową, zawierała jedynie informację na dole każdej strony: „Darmowa wersja cyfrowa Naszych Korzeni” (w numerach 1-3), a następnie w poprzek każdej strony: „Wersja internetowa Naszych

Korzeni” (numer 4). Elektroniczne wersje numerów zamieszczone były z opóźnieniem dwóch numerów, aby nie zmniejszać sprzedaży papierowych wersji.

„Nasze Korzenie” drukowane były w formacie A4 w pełnym kolorze. Czasopismo charakteryzowało się bardzo bogatym materiałem ilustracyjnym w postaci zdjęć, skanów dokumentów i map. Materiały te przeważnie pochodziły ze zbiorów Muzeum Mazowieckiego w Płocku. Objętość pierwszego numeru wynosiła 52 strony. Jednak z uwagi na ilość napływających materiałów uległa ona znacznemu rozszerzeniu (nr 2 - 80 s., nr 3 - 96 s., nr 4 - 130 s., nr 5 - 102 s., nr 6 - 114). Ze względu na zwiększoną grubość od numeru 3 zastosowano okładkę klejoną o prostokątnym grzbiecie zamiast połączonej dwiema zszywkami.

Półrocznik „Nasze Korzenie” cechował się największą stabilnością spośród badanych czasopism regionalistycznych wydawanych w subregionie płockim. Było to możliwe przede wszystkim dzięki wydawcy, Muzeum Mazowieckiemu w Płocku, które jako placówka Samorządu Województwa Mazowieckiego posiadało stały budżet. Pozwoliło to ponadto na wydawanie pisma bez udziału reklam¹⁸⁴. Wydawca dysponował także wysokiej klasy specjalistami zatrudnionymi w Muzeum, którzy od strony merytorycznej i organizacyjnej zabezpieczali wydawnictwo. Trudno przecenić społeczną pracę regionalistów, prezentujących wyniki swoich zainteresowań na łamach pisma. Istnieniu czasopisma nadawali sensu wierni odbiorcy, licznie obecni na cyklicznych promocjach „Naszyc Korzeni”.

¹⁸⁴ Tylko w numerze 3 na czwartej stronie okładki zamieszczono reklamę Przedsiębiorstwa Eksploatacji Rurociągu Naftowego „Przyjaźń” z Płocka jako sponsora eksponatów w stylu art déco.

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Podczas przeprowadzonych badań zidentyfikowano i scharakteryzowano czasopisma regionalistyczne wydawane w latach 1989-2014 r. na obszarze subregionu płockiego.

Na potrzeby badań zdefiniowano i scharakteryzowano subregion płocki jako obszar powiatów: płockiego, gostynińskiego i sierpeckiego oraz miasta Płock na prawach powiatu. Wykazano, że pojmowanie subregionu w takim kształcie funkcjonuje w badaniach naukowych oraz w praktyce społecznej.

Odniesieniem do badań były różne ujęcia regionalizmu jako perspektywa ideowa prasy regionalistycznej. Perspektywa ta wpływała na rozwój czasopism regionalistycznych.

Tradycje prasy regionalistycznej w subregionie płockim sięgają dwudziestolecia międzywojennego. Wówczas prasa tego typu wydawana była w Płocku jako stolicy Mazowsza Płockiego i głównym ośrodkiem myśli regionalistycznej oraz w mniejszym zakresie w Sierpcu. Rolę ośrodka regionalistycznego pełnił Płock także w latach 1945-1989. Był też wówczas głównym ośrodkiem wydawniczym. Jednakże idea regionalizmu w tym okresie objawiała się przede wszystkim w inicjatywach o charakterze folklorystycznym. Największy rozwój prasy regionalistycznej w subregionie płockim nastąpił po 1989 r. Potwierdzono zatem tezę, że nowy okres w dziejach Polski wyzwolił liczne inicjatywy obywatelskie o charakterze regionalistycznym, przejawiające się w wydawaniu prasy. Do rozwoju prasy regionalistycznej przyczyniły się zmiany polityczne, administracyjne, ekonomiczne i społeczne, jakie zaszły w Polsce. Wyzwoliły one aktywność regionalistów m.in. związanych z placówkami samorządowymi, organizacjami gospodarczymi i pozarządowymi. Włączyli się oni w dyskurs dotyczący regionalnego dziedzictwa kulturowego w rzeczywistości Unii Europejskiej. Wydawcy, redaktorzy oraz współpracownicy czasopism regionalistycznych upowszechniali i utrwalali historię i przyrodę subregionu, przedstawiali miejscowe zabytki, przypominali znaczniejsze postacie. Na rozwój regionalizmu,

a także prasy regionalistycznej duży wpływ miało umocnienie się ruchu regionalistycznego oraz wprowadzenie edukacji regionalnej do szkół. Największe jednak znaczenie miało wprowadzenie w 1999 r. trójstopniowego podziału administracyjnego i utworzenie powiatów plockiego, gostynińskiego i sierpeckiego oraz miasta na prawach powiatu Płock. Konsekwencją zmian było pojawienie się głębszej refleksji nad elementami tożsamości, której emanacją było wydawanie prasy regionalistycznej. Jedną z najważniejszych przesłanek do jej zakładania i wydawania była wolna przestrzeń, w której funkcjonowały bardzo nieliczne czasopisma poświęcone małym ojczyznom. Do przyczyn wydawania prasy regionalistycznej należała też potrzeba informowania o życiu i tradycjach lokalnej społeczności, chęć kontrolowania władz samorządowych, integrowania lokalnej społeczności, utrwalania więzi, a także wspomagania kształtowania się tożsamości lokalnej. Wśród najważniejszych celów prasy regionalistycznej subregionu plockiego znajdowało się upowszechnianie wiadomości na temat małych ojczyzn oraz utrwalanie ich dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego oraz aktywizowanie członków lokalnej społeczności.

W wyniku badań stwierdzono, że powstawanie czasopism regionalistycznych wykazuje rosnącą tendencję. Najważniejszym ośrodkiem wydawniczym był Płock, gdzie wydawana była prawie połowa wszystkich czasopism regionalistycznych subregionu. W powiecie plockim poza Plockiem były wydawane 4 czasopisma, natomiast w powiatach sierpeckim i gostynińskim poza miastami powiatowymi nie były wydawane czasopisma omawianego typu.

Okres wydawniczy czasopism regionalistycznych był zróżnicowany, od wydarzeń jednostkowych do kilkunastu lat. Był on zależny przede wszystkim od stabilności instytucjonalnej wydawcy oraz od dysponowania przez niego kapitałem ludzkim. Największą stabilnością cechowała się prasa wydawane przez instytucje Samorządu Województwa Mazowieckiego. Instytucje te posiadały niezbędne struktury, środki finansowe oraz fachowe zespoły pracowników i sympatyków. Przykładowo Muzeum Mazowieckiemu w Płocku jako wydawcy czasopism regionalistycznych udało się zbudowanie grupy

społecznej, która wytworzyła swoją strukturę oraz więzi oparte na wspólnych zainteresowaniach.

Redaktorzy i autorzy związani z prasą regionalistyczną subregionu płockiego byli najczęściej entuzjastami, nieposiadającymi przygotowania dziennikarskiego. Funkcje redaktorów naczelnych pełnili lokalni liderzy, przedstawiciele miejscowej inteligencji, należący do różnych grup zawodowych takich jak: urzędnicy, muzealnicy, archiwiści, nauczyciele i nauczyciele akademicy, księża, bibliotekarze, przedsiębiorcy. Cechowali się oni wysokim poziomem wykształcenia, połowa z nich posiadała stopień naukowy doktora, pozostali byli magistrami. Redaktorzy naczelni wykonywali swoją pracę społecznie. Nawet jeśli byli zatrudnieni w instytucji wydawcy, to z tytułu pełnienia funkcji w czasopiśmie nie otrzymywali dodatkowego wynagrodzenia. Prace związane z redagowaniem czasopism wykonywali najczęściej poza godzinami pracy.

W redakcjach czasopism regionalistycznych najwięcej było nauczycieli szkół podstawowych, gimnazjów, średnich i wyższych. Do licznie reprezentowanych grup należeli także muzealnicy i urzędnicy oraz archiwiści, bibliotekarze i osoby duchowne. Nauczyciele wszystkich typów szkół byli także grupą dominującą wśród autorów. Autorami współpracującymi z prasą regionalistyczną byli urzędnicy, archiwiści, archeolodzy, bibliotekarze, osoby duchowne i przedsiębiorcy. Autorzy przeważnie wykonywali swoją pracę społecznie. Tę grupę ludzi o regionalistycznej pasji dobrze charakteryzują słowa regionalisty Adama Kotkiewicza: „Jestem Polakiem i Europejczykiem, ale moja osobista ojczyzna jest tu, gdzie na co dzień żyję. Znam historię swojego regionu, bo bez tego żyłbym w próżni”¹⁸⁵.

Formuły wydawnicze czasopism regionalistycznych subregionu płockiego obejmowały ich linie wydawnicze i warunki wydawnicze. Linie wydawnicze badanych czasopism różniły się w zależności od realizowanych celów. Część tytułów miała na celu publikowanie prac badawczych. Pisma te powstawały w wyniku zapotrzebowania

¹⁸⁵ A.D. Kotkiewicz, *Wśród płockich regionalistów – spostrzeżenia i refleksje osobiste*, w: *Kim jesteś, regionalisto? Sylwetki, opinie, diagnozy*, pod red. D. Kasprzyka, Łódź 2012, s. 233.

lokalnych badaczy, którym trudno było publikować w renomowanych czasopismach naukowych. Poza tym naturalnym miejscem dla artykułów naukowych na temat subregionu płockiego wydają się czasopisma adresowane do odbiorców zainteresowanych tą tematyką, czyli przede wszystkim do osób związanych z subregionem płockim. Zaspokojenie zainteresowania członków lokalnej społeczności badaniami regionalnymi było też jednym z celów czasopism regionalistycznych.

Innym z celów omawianej grupy czasopism było popularyzowanie treści dotyczących małej ojczyzny. W czasopismach tych zamieszczano informacje na temat kultury i przyrody wsi, gminy, miasta czy subregionu. Ponadto czasopisma te miały na celu także wyzwolenie wśród odbiorców aktywności na rzecz małej ojczyzny. Do pozostałych celów prasy regionalistycznej należało popularyzowanie treści na temat przyrody i kultury północno-zachodniego Mazowsza, kontrolowanie władz samorządowych, a także informowanie odbiorców o otaczającej ich rzeczywistości, co stało się szczególnie ważne w wytworzonych po 1990 r. warunkach swobody wypowiedzi. Istotne cele realizowała prasa parafialna. Cele te wiązały się z kształtowaniem postaw religijnych, ale dotyczyły także w szerokim zakresie przybliżania i utrwalania historii i tradycji miejsc kultu religijnego, osób związanych z daną miejscowością, parafią, czy gminą. Pisma tego typu nie unikały podejmowania tematów aktualnych oraz informowania o bieżących wydarzeniach. W subregionie płockim funkcjonowały również czasopisma o celach ekologicznych. Istniała też grupa pism, których celem było informowanie o działalności wydawców. Do pozostałych celów prasy regionalistycznej subregionu płockiego należało aktywizowanie członków lokalnej społeczności oraz podtrzymywanie więzi pomiędzy odbiorcami pisma,

W strukturze większości pism omawianej grupy wyodrębniono działy. Ich tytuły wynikały z realizacji idei regionalistycznej.

Zasięg czasopism regionalistycznych subregionu płockiego był zróżnicowany. Najwięcej charakteryzowało się zasięgiem sublokalnym, który obejmował obszar mniejszy od gminy, a najmniej było pism

o zasięgu regionalnym, obejmującym obszar kulturowo-etnograficzny lub region geograficzny, a także województwo.

Nakłady prasy regionalistycznej wydawanej w subregionie płockim wahały się od 300 do 2000 egzemplarzy. Nakładem, wynoszącym 2000 egzemplarzy, cechowało się wydawane w Sierpcu przez podmiot gospodarczy czasopismo o charakterze informacyjnym. Nakład ten jednak stopniowo się zmniejszał, aby osiągnąć 500 egzemplarzy. W wysokich nakładach drukowano też pisma dotowane wprost przez samorządy lub przez placówki samorządowe.

Cechą prasy regionalistycznej subregionu płockiego była nieregularność wydawania. Wynikała ona przede wszystkim z niestabilności rynku prasy lokalnej, ale także ze zmiennej aktywności wydawców i redakcji.

Największą objętością spośród badanych pism cechowały się roczniki o charakterze naukowym, liczyły one od 134 do 480 stron.

Ponad połowa tytułów prasy regionalistycznej subregionu płockiego rozpowszechniana była bezpłatnie. Część czasopism stanowiła przedsięwzięcia biznesowe obliczone na pozyskiwanie reklam. Dla części sprzedaż egzemplarzowa była jedynie sposobem odzyskania kosztów druku.

Wydawcami prasy regionalistycznej były organizacje charakteryzujące się różnymi formami prawnymi. Należały do nich organizacje pozarządowe, związki wyznaniowe, podmioty gospodarcze, a także placówki państwowe i samorządowe. Była to zatem sytuacja zupełnie inna niż przed 1989 r., kiedy to dominował jeden wydawca prasy i istniał nad nią polityczny nadzór, jak słusznie zauważa Tomasz Mielczarek¹⁸⁶. Posiadanie stabilności finansowej oraz dysponowanie wiedzą i kapitałem ludzkim przez wydawców wpływało na trwałość czasopism regionalistycznych.

Prawie wszystkie badane tytuły prasy regionalistycznej ukazującej się w subregionie płockim zawierały tematykę historyczną. W omawianych pismach mocno obecna była też tematyka kulturalna.

¹⁸⁶ T. Mielczarek, *dz. cyt.*, s. 7.

Ponadto zamieszczano treści o tematyce przyrodniczej, geograficznej, turystycznej i krajoznawczej oraz na innej.

Biorąc pod uwagę kryterium adresata, wszystkie omawiane pisma należały do grupy uniwersalnych. Pod względem ukształtowania treści przeważały pisma popularnonaukowe i popularne. Według kryterium sposobu przekazywania treści najwięcej pism należało do grupy o przekazie obiektywnym.

Przejawami idei regionalistycznej w badanych czasopismach były elementy tożsamości regionalnej, narracja regionalistyczna, cele oraz realizowane zadania. Ich występowanie odnotowano w każdym z badanych tytułów. Podobnie jak poszczególnych elementów tożsamości regionalnej. Narracja regionalistyczna występowała tylko w 1/3 pism, trudno więc uznać ją za istotną cechę charakterystyczną płockiej prasy regionalistycznej¹⁸⁷. Wśród realizowanych przez nią celów znalazły się przekazywanie miejscowego dziedzictwa kulturowego następnym pokoleniom oraz budowanie pozytywnego wizerunku małej ojczyzny. Najwięcej badanych pism realizowało zadania dotyczące kształtowania świadomości i więzi lokalnych oraz postaw regionalistycznych, a także umacniania miejscowej tożsamości oraz symboliki. Równie ważnymi zadaniami było przekazywanie miejscowego dziedzictwa kulturowego następnym pokoleniom oraz utrwalania i rozpowszechniania miejscowej historii. Do pozostałych zadań realizowanych przez prasę regionalistyczną w Płockiem należało: upowszechnianie miejscowych nazw, integracja i aktywizacja mieszkańców, wzbudzanie zainteresowania wielokulturowością, kształtowanie kultury dialogu publicznego. Tylko niecała 1/4 pism zajmowała się promowaniem ruchu regionalistycznego.

W czasopismach regionalistycznych subregionu płockiego stosowano prawie wszystkie (oprócz reportażu fabularnego) gatunki rodzaju informacyjnego. Najczęściej wykorzystywano formę wzmianki

¹⁸⁷ Według R. Kowalczyka specyficzny sposób narracji składa się na cechę regionalistyczną. Narracja tego typu przejawia się m.in. obecnością pierwiastków sentymentalnych, nostalgicznych, melancholijnych i emocjonalnych. R. Kowalczyk, *Czasopiśmiennictwo regionalistyczne w Polsce*, s. 20, 26-31.

i notatki, sprawozdania i zapowiedzi. Obecne były też życiorysy osób związanych z regionem, infografia, korespondencja, relacja i przegląd prasy. Spośród gatunków publicystycznych stosowano artykuł wstępny i artykuł. Ponadto posługiwano się komentarzem, nekrologiem, felietonem, recenzją, esejem, dziennikiem i reportażem problemowym. Spośród gatunków pogranicznych odnotowano wywiad, list do redakcji i odpowiedź na list do redakcji. Zaobserwowano też koncentrację autorów na przekazywanych treściach, a nie na jednorodności, czy czystości gatunkowej.

Przeprowadzone badania uprawniają do stwierdzenia, że prasa regionalistyczna subregionu płockiego odegrała w okresie 25-lecia tzw. „wolnej Polski” znaczną rolę. Najlepiej widoczna była ona z perspektywy małych ojczyzn. Albowiem to one były obiektem szczególnego zainteresowania entuzjastów tworzących poszczególne pisma. W poczuciu obywatelskiej wolności dostarczano informacji na temat życia społecznego. Z odpowiedzialnością za przyszłe pokolenia przypominano oraz utrwalano dorobek kulturowy wsi, miasteczek, miast, gmin, powiatów i regionu, a także wzmacniano tożsamość lokalną, co nabrało szczególnej wartości w sytuacji wycofania ze szkół ścieżki przedmiotowej wychowania regionalnego. Prasa regionalistyczna była podstawowym i najbardziej aktualnym źródłem wiedzy o historii i kulturze subregionu płockiego, zbiorowo pełniąc rolę jego monografii. Stanowiła także ważne uzupełnienie prasy samorządowej, która zawierała nieznaczną ilość materiałów na temat lokalnej historii¹⁸⁸. Wydawcy i redakcje regionalistycznych pism mają duże zasługi dla promowania aktywności obywatelskiej oraz dla podtrzymywania więzi społecznych, a są one równie istotne jak kapitał ludzki. Należy zatem uznać, że prasa regionalistyczna przynosi pożytek przede wszystkim lokalnym społecznościom, ale w szerszej perspektywie także całemu społeczeństwu Polski.

¹⁸⁸ Patrycja Szostok zauważyła, że pomijanie tematyki lokalnej historii nie sprzyja „budowaniu lokalnej dumy i poczucia tożsamości” przez prasę samorządową. P. Szostok, *Prasa samorządowa czy prasa władz samorządowych? Komu służą periodyki finansowane z lokalnych budżetów?*, Katowice 2013, s. 110.

BIBLIOGRAFIA

Źródła archiwalne

Towarzystwo Naukowe Płockie, dokumenty bieżące, Teczka członkowska A.M. Stogowskiej, bez sygnatury.

Dokumenty publikowane

Deklaracja programowa regionalistów polskich, 2006.

Karta regionalizmu polskiego uchwalona 25 września 1994 roku na V Kongresie Regionalnych Towarzystw Kultury we Wrocławiu.

Lista z podziałem na subregiony (2012-04-19), w: Informacja w sprawie zatwierdzenia listy rankingowej wniosków ocenianych w ramach I Posiedzenia Komisji Oceny Projektów dla konkursu zamkniętego nr 1/POKL/7.2.2/2011 dla Priorytetu VII „Promocja integracji społecznej” Działania 7.2 „Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej” Poddziałania 7.2.2 „Wsparcie ekonomii społecznej – projekty konkursowe”, http://pokl.mazowia.eu/g2/oryginal/2012_04/f14cd2d3558bb31314b451cd952b88f3.pdf.

Ocena współzależności ekologicznych, społecznych, ekonomicznych w kontekście zielonej gospodarki w odniesieniu do wskaźników mikro i makro ekonomicznych – wyniki badań ilościowych. Raport końcowy zrealizowany w ramach projektu Zielony potencjał subregionu płockiego szansą rozwoju rynku pracy, Płock 2012.

Plan rozwoju ekonomii społecznej na Mazowszu na lata 2013-2020, Warszawa 2013.

Regulation (EC) No 1059/2003 of the European Parliament and of the Council of 26 May 2003 on the establishment of a common classification of territorial units for statistics (NUTS), Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej 2003, seria L, nr 154.

Resolution on Community regional policy and the role of the regions, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej 1988, seria C, nr 326.

Rozporządzenie Komisji (UE) Nr 1319/2013 z dnia 9 XII 2013 r. zmieniające załączniki do rozporządzenia (WE) nr 1059/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie ustalenia wspólnej klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS), Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej 2013, seria L, nr 342/1.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 VII 2000 r. w sprawie wprowadzenia Nomenklatury Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NTS), Dziennik Ustaw Nr 58, poz. 685.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 XI 2007 r. w sprawie wprowadzenia Nomenklatury Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NTS), Dziennik Ustaw Nr 214, poz. 1573.

Stanowisko Nr 3/13 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 21 I 2013 r., Załącznik do uchwały Nr 5/13 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 21 I 2013 r.

Strategia powiatu plockiego do 2015 roku, Płock 2001.

Traktaty Rzymskie, Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Gospodarczą, Rzym 195.

Uchwała Nr 5/13 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 21 I 2013 r. w sprawie stanowiska Sejmiku Województwa Mazowieckiego dotyczące modyfikacji podziału obszaru Województwa Mazowieckiego na jednostki statystyczne NTS 2 i NTS 3 oraz pozyskiwania środków na rozwój województwa mazowieckiego po 2020 r.

Uchwała Nr 59/VII/99 Rady Powiatu w Płocku z dnia 10 maja 1999 roku w sprawie ustanowienia herbu Powiatu Plockiego.

Ustawa z dnia 26 I 1984 r. Prawo prasowe.

Zielony potencjał subregionu plockiego szansą rozwoju rynku pracy w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet VI Rynek Pracy otwarty dla wszystkich, Działanie 6.1 Poprawa dostępu do zatrudnienia oraz wspieranie aktywności zawodowej w regionie, Poddziałanie 6.1.1 Wsparcie osób pozostających bez zatrudnienia na regionalnym rynku pracy realizowany w latach 2012-2015, <http://zielonypotencjal.pl/materialy-do-pobrania/>.

Materiały statystyczne

Bank Danych Lokalnych GUS,
http://www.stat.gov.pl/bdl/app/strona.html?p_name=indeks.

Relacje niepublikowane

Adam Dariusz Kotkiewicz, Relacja na temat współpracy z półrocznikiem „Nasze Korzenie”, 2015.

Wywiad z Tomaszem Kordalą, 2014-2015.

Encyklopedie, słowniki, bibliografie

Encyklopedia wiedzy o prasie, pod red. J. Maślanki, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1976.

Kozak M., Pyszkowski A., Szewczyk R., *Słownik Rozwoju Regionalnego*, Warszawa 2001.

Słownik języka polskiego, pod red. S. Dubisza, Warszawa, PWN.

Słownik terminologii medialnej, pod red. W. Pisarka, Kraków 2006.

Słownik terminów literackich, pod red. J. Sławińskiego, wyd. II popr., Ossolineum 1989.

Prasa

„Benedictus” (2002-2008)

„Biuletyn Muzealny” (2005-)

„Brudzeń Zaprasza” (2001-2005)

„Dziejopis Sierpecki” (2011-)

„Express Tumski” (2010-)

„Głos Ziemi Płockiej” (2000)

„Korzenie” (2000-2005)

„Małachowiak” (2006-)

„Mazowiecka Szwajcaria” (2008-)

„Mazowsze. Studia Regionalne” (2008-)
„Międzypokoleniowa Gazeta Obywatelska” (2014-)
„Nasze Korzenie” (2011-)
„Nowy Sierpc” (2002-2003)
„Płocki Rocznik Historyczno-Archiwalny” (1995-1999, 2014-)
„Płockie Zeszyty Archiwalne” (2010-2012)
„Region Płocki Regionem Europejskim” (2007-2010)
„Rocznik Gostyniński” (2007-)
„Rocznik Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu” (2011-)
„Sierpeckie Rozmaitości” (1991-)
„Spichlerz Pamięci” (2014)
„U Świętego Marcina” (2011-2013)
„Wiadomości Gostynińskie” (2000-2004)
„Wieści Muzealne” (2012-)

Opracowania publikowane, artykuły

„Nasze Korzenie”. *Półrocznik popularnonaukowy Muzeum Mazowieckiego w Płocku poświęcony przyrodzie, historii i kulturze północno-zachodniego Mazowsza*, 2011, nr 1, ss. 52, rec. G. Gołębiowski, „Zeszyty Wiejskie” 2012, z. 17.

Analiza perspektyw rozwoju kształcenia ustawicznego na rynku pracy Subregionu Płockiego, Płock 2007.

Analiza zapotrzebowania na zawody związane z zieloną gospodarką w subregionie płockim, Płock 2012.

Baraniuk T., *Folklor mazowiecki a tożsamość kulturowa*, w: *Tożsamość kulturowa regionu w warunkach integracji europejskiej – przykład Mazowsza*, pod red. nauk. A. Koseskiego i A. Stawarza, Warszawa 2003.

- Barbasiewicz M., *Tradycja Mazowska. Powiat plocki. Przewodnik subiektywny*, Warszawa 2009.
- Barcz J., *Integracja europejska – suwerenność – tożsamość*, „Przegląd Zachodni” 2001, nr 3.
- Bielecka M., *Komitet regionów Unii Europejskiej a integracja europejska*, Warszawa 2006.
- Bujak F., *Czym winny się stać „Gronie”?*, „Gronie” 1938, nr 3.
- Chodubski A., *Czynniki kształtujące tożsamość kulturową społeczności lokalnych na przykładzie Gdyni*, w: „Zeszyty Gdyńskie” 2007, nr 2, *Tożsamość kulturowo-cywilizacyjna Gdyni. Gdynia w warunkach współczesnej unifikacji i dywersyfikacji kulturowo-cywilizacyjnej*, pod red. H. Głogowskiej i M. Gawrona.
- Chodubski A., *O metodach i technikach współczesnych badań regionalnych*, w: *Polityka regionalna a historyczna i obronna świadomość Polaków. W 80. rocznicę przyłączenia Chojnic do Drugiej Rzeczypospolitej*, Bydgoszcz 2001.
- Chojnacki J., *Petrochemia a rozwój Płocka*, Warszawa 1976.
- Chudziński E., *Regionalizm idea-ludzie-instytucje*, Warszawa 2013.
- Chudzyński M., *Płock w okresie walk o wyzwolenie narodowe (1794-1918)*, w: *Dzieje Płocka. Historia miasta w latach 1793-1945*, t. 2, pod red. M. Krajewskiego, Płock 2006.
- Chudzyński M., *Prawda i legenda o zamku gostynińskim. Car Wasyl Szujski więźniem gostynińskiego zamku (1611-1612)*, Płock-Gostynin 2007.
- Dam pracę – analiza ofert pracy na Mazowszu*, „Biuletyn Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy” 2014, nr 2.
- Damrosz J., *Czy regionalizm polski ma przyszłość?*, „Notatki Płockie” 2007, nr 2.
- Damrosz J., *Ojczyzna i jej regiony (region, regionalizm, edukacja lokalno-regionalna i etniczna)*, Płock-Warszawa 2007.

- Damrosz J., *Region i regionalizm (studium interdyscyplinarne)*, Warszawa 1987.
- Damrosz J., *Symbolika a tożsamość kulturowa regionu*, w: *Tożsamość kulturowa regionu w warunkach integracji europejskiej – przykład Mazowsza*, pod red. nauk. A. Koseskiego i A. Stawarza, Warszawa 2003.
- Dobroński A., *O tożsamości Mazowsza Północnego i Północno-Wschodniego (1866-1914)*, w: *Mazowsze Północne. W poszukiwaniu tożsamości narodowej, społecznej i religijnej*, pod redakcją J. Gołoty i M. Truszczyńskiego, Ostrołęka 2012.
- Dzieje Gostynina i ziemi gostynińskiej*, pod red. M. Chudzyńskiego, Warszawa 1990.
- Dzieje Gostynina od XI do XXI w.*, pod red. B. Konarskiej-Pabiniak, Gostynin 2010.
- Dzieje Płocka*, pod red. A. Gieysztor, Płock 1973.
- Dzieje Płocka*, pod red. A. Gieysztor, wyd. II popr. i uzupełn., Płock 1978.
- Dzieje Sierpca i ziemi sierpeckiej*, pod red. M. Chudzyńskiego, Sierpc 2003.
- Dziki S., Chorążki W., *Media lokalne i regionalne*, w: *Dziennikarstwo i świat mediów*, pod red. Z. Bauera i E. Chudzińskiego, Kraków 2000.
- Falińska B., *Gwary mazowieckie jako wyróżnik regionu – szanse na przetrwanie w kontekście integracji europejskiej*, w: *Tożsamość kulturowa regionu w warunkach integracji europejskiej – przykład Mazowsza*, pod red. nauk. A. Koseskiego i A. Stawarza, Warszawa 2003.
- Gąsiorowski P.B., *10 lat „Sierpeckich Rozmaitości”, „Sierpeckie Rozmaitości” 2001*, nr 5.
- Gąsiorowski P.B., *Powiat sierpecki*, Warszawa 2013.
- Gierula M., *Polska prasa lokalna 1989-2000. Typologia i społeczne funkcjonowanie*, Katowice 2005.

- Godlewska J., *Projekt badawczy „Pracodawca-Pracownik inwestycja w kapitał ludzki”*, Warszawa 2008.
- Gołębiewski G., *Płock w okresie najazdu bolszewickiego w 1920 r.*, w: *Dzieje Płocka. Historia miasta w latach 1793-1945*, t. 2, pod red. M. Krajewskiego, Płock 2006.
- Historia państwa i prawa Polski, Tom III, Od rozbiorów do uwłaszczenia*, pod red. J. Bardacha i M. Senkowskiej-Gluck, Warszawa 1981.
- Hościło K., *„Białostoczczyzna” – regionalne czasopismo naukowe*, w: *Prasa regionalna i lokalna na terenie województwa podlaskiego w latach 1989-2010*, pod red. J. Sadowskiej i K. Sawickiej-Mierzyńskiej, Białystok 2013.
- Jakubowski W., Solarczyk M., *Organizacja Kościoła rzymskokatolickiego na ziemiach polskich od X do XXI wieku*, Warszawa-Olsztyn 2011.
- Jankowski P., *Województwo jako region europejski*, Toruń 2013.
- Kansy A., *Na marginesie swobody. „Notatki Płockie” (1956-2011) – historia i polityka*, Warszawa 2012.
- Kasprzyk D., *Regionalizm płocki w II Rzeczypospolitej*, Płock 2008.
- Kasprzyk D., *Rola prasy prowincjonalnej w krzewieniu idei regionalizmu w II Rzeczypospolitej (na przykładzie gazet i czasopism płockich)*, w: *Komunikowanie i komunikacja w dwudziestoleciu międzywojennym*, pod red. K. Stępnika, M. Rajewskiego, Lublin 2010.
- Kolasa W.M., *Katalog małopolskich mediów lokalnych i regionalnych 2005*, Kraków 2005.
- Konarska-Pabiniak B., *Powiat gostyniński*, Warszawa 2013.
- Konarska-Pabiniak B., *Teatr w Płocku 1812-2012*, Płock 2012.
- Koński W.A., *Dwa wieki prasy płockiej. T. 1, 1810-1945*, Płock 2012.
- Korbel J., *Bioregionalizm... czy istnieje?*, „Dzikie Życie” 2002, nr 10.
- Kotkiewicz A.D., *Wśród płockich regionalistów – spostrzeżenia i refleksje osobiste*, w: *Kim jesteś, regionalisto? Sylwetki, opinie, diagnozy*, pod red. D. Kasprzyka, Łódź 2012.

- Kowalczyk R., *Czasopiśmiennictwo regionalistyczne w Polsce*, Opole 2013.
- Kowalczyk R., *Interdyscyplinarne i społeczne ujęcia regionalizmu*, „Przegląd Wielkopolski” 2014, nr 2.
- Kowalczyk R., *Metodologiczne podstawy badania zawartości prasy lokalnej*, „Przegląd Politologiczny” 2012, nr 1.
- Kowalczyk R., *Prasa lokalna samorządów terytorialnych elementem systemu komunikacji na szczeblu lokalnym*, w: *Samorząd gminny w Polsce. Doświadczenia i perspektywy*, pod red. B. Nawrota i J. Pokładowego, Poznań 1999.
- Kowalczyk R., *Prasa lokalna w Polsce*, Poznań 2000.
- Kowalczyk R., *Prasa lokalna w systemie komunikowania społecznego*, Poznań 2003.
- Kowalczyk R., *Współczesna prasa lokalna w Wielkopolsce*, Opole 2012.
- Kowalczyk R., *Współczesne media lokalne jako przedmiot refleksji medioznawczej*, „Przegląd Politologiczny” 2011, nr 1.
- Kowalczyk R., *Zarys czasopiśmiennictwa regionalistycznego w Wielkopolsce po drugiej wojnie światowej*, Opole 2013.
- Kowalewski T., *Płock. Przewodnik*, Płock 1995.
- Kruszewski Z., *Towarzystwo Naukowe Płockie podmiot życia publicznego*, Warszawa 2011.
- Kształtowanie ponadregionalnych i regionalnych ośrodków rozwoju oraz policentrycznej sieci osadniczej w subregionie płockim*, „Mazowsze. Analizy i studia” 2009, nr 1.
- Maciesza A., *Opisy powiatów a studia nad stosunkami województw, jako jednostek regionalnych*, Płock 1928.
- Mielczarek T., *Monopol, pluralizm, koncentracja. Środki komunikowania masowego w Polsce w latach 1989-2006*, Warszawa 2007.
- Morawski Z., *Kryteria i przesłanki podziału terytorialnego państwa (ze szczególnym uwzględnieniem układów regionalno-osadniczych)*, „Problemy Rad Narodowych” 1988, z. 52.

- Notkowski A., *Polska prasa prowincjonalna w Drugiej Rzeczypospolitej (1918-1919)*, Warszawa-Łódź 1982.
- Omelaniuk A.J., *Ruch Regionalistyczny w III Rzeczypospolitej*, „Przegląd Pruszkowski” 2010.
- Omelaniuk A.J., *Ruch regionalistyczny w Polsce. Geneza, funkcje i współczesne zadania*, w: *Regionalizm. Idea – tradycje – perspektywy rozwoju w muzealnictwie*, Płock 2007.
- Patkowski A., *Program i zadania czasopism regionalnych*, „Polska Oświata Pozaszkolna” 1932, nr 1.
- Pietrzyk I., *Polityka regionalna Unii Europejskiej i regiony w państwach członkowskich*, Warszawa 2004.
- Polskie regiony: podstawy kulturowe regionalizacji Polski*, pod red. E. Wysockiej i M. Konopki, Ciechanów 1997.
- Program regionalizmu polskiego*, „Polska Oświata Pozaszkolna” 1926, nr 4-5.
- Radomski G., *Prasa sierpecka okresu międzywojennego (1918-1939)*, „Sierpeckie Rozmaitości” 2001, nr 5.
- Rakowska J., *Klasyfikacje obszarów – kryteria, definicje, metody delimitacji. Studium metodyczno-statystyczne*, Warszawa 2013.
- Region, regionalizm – pojęcia i rzeczywistość. Zbiór studiów*, pod red. Kwiryny Handke, Warszawa 1993.
- Regionalizm Polski u progu XXI wieku: Kongres Regionalnych Towarzystw Kultury, Wrocław 23-25 IX 1994*, pod red. S. Bednarka, Ciechanów 1994.
- Regiony kulturowe a nowa regionalizacja kraju* pod red. J. Damrosza i M. Konopki, Ciechanów 1994.
- Regulski J., *Samorządna Polska*, Warszawa 2005.
- Skorowski H., *Europa regionu. Regionalizm jako kategoria aksjologiczna*, Warszawa 1989/1999.
- Skorowski H., *Współczesne ujęcie regionalizmu*, w: *Regionalizm idea – tradycje – perspektywy rozwoju w muzealnictwie*, Płock 2007.

- Skrzypczak J., *Dziennikarz, utwór, prasa*, w: *Księga jubileuszowa z okazji pięćdziesięciolecia pracy naukowej prof. dr. hab. Bogdana Michalskiego*, pod red. T. Kononiuka, Warszawa 2014.
- Sokolnicki M., *Gospodarka międzywojennego Płocka*, Płock.
- Sonczyk W., „*Wieści Podwarszawskie*” – mazowiecki tygodnik regionalny: *próba charakterystyki i oceny*, „*Rocznik Mazowiecki*” 2005, nr 17.
- Staniszewska M., „*Sierpeckie Rozmaitości*” – okno na świat kulturalnego Sierpca: *podsumowanie 20 lat na rynku prasy lokalnej*, „*Mazowsze. Studia Regionalne*” 2012, nr 9.
- Strzelecki Z., *Subregion ciechanowski w perspektywie strategii rozwoju województwa mazowieckiego*, „*Studia Mazowieckie*” 2007, nr 1.
- Szczepański J., *Życie polityczne Płocka w okresie międzywojennym*, w: *Dzieje Płocka. Historia miasta w latach 1793-1945*, t. 2, pod red. M. Krajewskiego, Płock 2006.
- Szkołnictwo wyższe w Płocku na tle tendencji rozwojowych współczesnej edukacji akademickiej*, pod red. Z.P. Kruszewskiego i J. Pótturzyckiego, Płock 2006.
- Szostok P., *Prasa samorządowa czy prasa władz samorządowych? Komu służą periodyki finansowane z lokalnych budżetów?*, Katowice 2013.
- Szul R., *Regionalizm w Europie. Czynniki i ewolucja*, „*Mazowsze Studia Regionalne*” 2013, nr 12.
- Szymański W., *Inwentaryzacja grodzisk w powiecie płockim*, „*Notatki Płockie*” 1958, nr 3.
- Szymański W., *Szeligi pod Płockiem na początku wczesnego średniowiecza*, Wrocław 1967.
- Świątek D., *Infrastruktura techniczna a rozwój pozarolniczej działalności gospodarczej w regionie Płocka*, Warszawa 2010.
- Tożsamość kulturowa regionu w warunkach integracji europejskiej – przykład Mazowsza*, pod red. nauk. A. Koseskiego i A. Stawarza, Warszawa 2003.

Tybuchowska-Hartlińska K., *Wybory do samorządu terytorialnego w Polsce. Dwadzieścia lat doświadczeń w subregionie ciechanowskim*, Toruń 2012.

Wiśniewski K., *Elementy teorii regionalizmu*, w: *Region, regionalizm – pojęcia i rzeczywistość. Zbiór studiów*, pod red. Kwiryny Handke, Warszawa 1993.

Wolny-Zmorzyński K., Kaliszewski A., Furman W., *Gatunki dziennikarskie, teoria, praktyka, język*, wyd. 2, Warszawa 2009.

Zygner L., *Początki kariery kościelnej Jakuba z Kurdwanowa herbu Syrokomla*, w: *Duchowieństwo kapitulne w Polsce średniowiecznej i wczesnonowożytnej*, red. A. Radzimiński, Toruń 2000.

Materiały elektroniczne

<http://firtelbydgoski.blogspot.com/>.

<http://krainawedrujacychwysp.blogspot.com/> Sławek Gajewski.

<http://pracownia.org.pl/dzikiem-zycie-numery-archiwalne,2100,article,2174>.

<http://www.kuratorium.waw.pl/pl/site/485/p%C5%82ock.html>.

W czym tkwi siła subregionu płockiego? – nowa strategia rozwoju województwa, <http://www.gostynintv.pl/index.php/archiwum/18-wydarzenia-polityka/1036-w-czym-tkwi-sia-subregionu-pockiego-nowa-strategia-rozwoju-wojewodztwa>.

SPIS ILUSTRACJI, MAP, WYKRESÓW I TABEL

- Ilustracja 1. Winieta czasopisma „Mazowiecka Szwajcaria”, s. 65.
- Ilustracja 2. Winieta czasopisma „Nasze Korzenie”, s. 67.
- Ilustracja 3. Barbara Konarska-Pabiniak, redaktor naczelna „Rocznika Gostynińskiego”, s. 78.
- Ilustracja 4. Anna M. Stogowska, redaktor naczelna „Płockiego Rocznika Historyczno-Archiwalnego”, s. 79.
- Ilustracja 5. Okładka pierwszego tomu „Rocznika Gostynińskiego”, s. 85.
- Ilustracja 6. Winieta czasopisma „Brudzeń Zaprasza”, s. 88.
- Ilustracja 7. Winieta „Dziejopisa Sierpeckiego”, s. 89.
- Ilustracja 8. Promocja 6. numeru „Naszych Korzeni”. 20 XI 2014 r., s. 90.
- Ilustracja 9. Winieta czasopisma „Benedictus”, s. 94.
- Ilustracja 10. Trzecia rocznica powstania „Korzeni”. 17 X 2003 r., s. 97.
- Ilustracja 11. Winieta „Małachowiaka”, s. 100.
- Ilustracja 12. Winieta „Expressu Tumskiego”, s. 103.
- Ilustracja 13. Siedziba Muzeum Mazowieckiego w Płocku, s. 115.
- Ilustracja 14. Winieta „Głosu Ziemi Płockiej”, s. 117.
- Ilustracja 15. Winieta „Korzeni”, s. 117.
- Ilustracja 16. Siedziba najstarszej szkoły w Polsce (1180 r.), Liceum Ogólnokształcące im. Marszałka Stanisława Małachowskiego w Płocku, s. 118.
- Ilustracja 17. Winiety „Sierpeckich Rozmaitości”, s. 120-121.
- Ilustracja 18. Okładka „Naszych Korzeni”, s. 123.
- Ilustracja 19. Tomasz Kordala, redaktor naczelny „Naszych Korzeni”, s. 124.
- Ilustracja 20. Legitymacja korespondenta „Naszych Korzeni” Andrzeja Rogozińskiego, s. 127.
- Ilustracja 21. Adam D. Kotkiewicz, współpracownik i czytelnik „Naszych Korzeni”. Promocja 6. numeru. 21 XI 2014 r., s. 163.

Mapa 1. Subregion płocki. Źródło: Opracowanie Mazowieckiego Biura Planowania Regionalnego, s. 19.

Mapa 2. Powiat płocki, s. 24.

Mapa 3. Miejsca wydawania czasopism regionalistycznych w subregionie płockim, s. 58.

Wykres 1. Liczba czasopism regionalistycznych wydawanych w poszczególnych ośrodkach wyrażona w procentach, s. 59.

Wykres 2. Liczba tytułów prasy regionalistycznej założonych w poszczególnych latach wraz z linią trendu, s. 59.

Wykres 3. Liczba tytułów powstałych w poszczególnych dekadach, s. 60.

Wykres 4. Okres wydawania czasopism regionalistycznych w subregionie płockim wyrażony w latach, s. 61.

Wykres 5. Obecność elementów idei regionalistycznej w czasopismach regionalistycznych subregionu płockiego, s. 71.

Wykres 6. Obecność elementów tożsamości regionalnej w czasopismach regionalistycznych subregionu płockiego wyrażona w procentach, s. 72.

Wykres 7. Poszczególne elementy tożsamości regionalnej w czasopismach regionalistycznych subregionu płockiego, s. 73.

Wykres 8. Zasadnicze cele czasopism regionalistycznych subregionu płockiego, s. 74.

Wykres 9. Główne zadania realizowane w czasopismach regionalistycznych subregionu płockiego, s. 76.

Wykres 10. Stopnie naukowe i tytuły zawodowe redaktorów naczelnych, s. 81.

Wykres 11. Grupy zawodowe w redakcjach czasopism regionalistycznych subregionu płockiego, s. 82.

Wykres 12. Grupy zawodowe autorów współpracujących z czasopismami regionalistycznymi subregionu płockiego, s. 83.

Wykres 13. Działy w czasopism regionalistycznych subregionu płockiego, s. 101.

Wykres 14. Zasięg prasy regionalistycznej subregionu płockiego, s. 102.

Wykres 15. Częstotliwości czasopism regionalistycznych subregionu płockiego, s. 104.

Wykres 16. Sposób rozpowszechniania czasopism regionalistycznych, s. 105.

Wykres 17. Udział reklam w czasopismach regionalistycznych subregionu płockiego, s. 105.

Wykres 18. Formaty czasopism regionalistycznych subregionu płockiego, s. 106.

Wykres 19. ISSN w czasopismach regionalistycznych subregionu płockiego, s. 107.

Wykres 20. Obecność tematów regionalistycznych w czasopismach regionalistycznych subregionu płockiego, s. 108.

Wykres 21. Sposób przekazywania treści w czasopismach regionalistycznych subregionu płockiego, s. 109.

Wykres 22. Obecność gatunków należących do rodzaju informacyjnego w czasopismach regionalistycznych subregionu płockiego, s. 110.

Wykres 23. Obecność gatunków należących do rodzaju publicystycznego w czasopismach regionalistycznych subregionu płockiego, s. 111.

Wykres 24. Obecność gatunków należących do rodzaju pogranicznego w czasopismach regionalistycznych subregionu płockiego, s. 112.

Tabela 1. Podział obszaru Polski na regiony, s. 15.

Tabela 2. Podział województwa mazowieckiego na podregiony, s. 16.

Tabela 3. Cechy czasopism regionalistycznych, s. 47.

Tabela 4. Grupy prasowej produkcji wydawniczej według zasięgu rozpowszechniania, s. 49.

ANEKS 1

- KWESTIONARIUSZ DO BADANIA PRASY REGIONALISTYCZNEJ

Kwestionariusz do badania prasy regionalistycznej

1. Tytuł, podtytuł

2. Winieta

3. Wydawca

4. Adres redakcji

5. Miejsce wydawania

6. ISSN

7. Obszar rozpowszechniania

8. Do jakiej kategorii ze względu na zasięg rozpowszechniania należy czasopismo?

- prasa sublokalna (obejmująca obszar mniejszy od gminy)
- prasa lokalna (obejmująca obszar nie większy niż powiat: gminne, powiatowe)
- prasa mikroregionalna (obejmująca obszar większy od powiatu, ale nie większy od podregionu)
- prasa subregionalna (obejmująca obszar podregionu, czyli kilku powiatów)
- prasa regionalna (obejmująca obszar kulturowo-etnograficzny lub region geograficzny, także województwo)

9. Częstotliwość wydawania

- tygodnik
- dwutygodnik
- miesięcznik
- dwumiesięcznik
- kwartalnik
- półrocznik
- rocznik
- ukazujące się nieregularnie

10. Lata wydawania

11. Format

12. Liczba kolorów

13. Objętość

14. Nakład

15. Cena

16. Źródła finansowania

17. Jaki % powierzchni całkowitej zajmują reklamy?

18. Struktura (*działy, rubryki*)

19. Redaktor naczelny

a) Imię i nazwisko:

b) Stopień lub tytuł naukowy, tytuł zawodowy:

c) Do jakiej grupy zawodowej należy redaktor naczelny?

nauczyciel nauczyciel akademicki muzealnik

archiwista archeolog bibliotekarz

lekarz urzędnik duchowny

przedsiębiorca prawnik inne:

d) Redaktor naczelny wykonuje swoje obowiązki w ramach:

umowy o pracę pracy społecznej

20. Redakcja

a) Do jakich grup zawodowych należą członkowie redakcji?

nauczyciel nauczyciel akademicki muzealnik

archiwista archeolog bibliotekarz

lekarz urzędnik duchowny

przedsiębiorca prawnik inne:

b) Redaktorzy wykonują swoje obowiązki w ramach:

umowy o pracę pracy społecznej

21. Autorzy

a) Do jakich grup zawodowych należą autorzy?

nauczyciel nauczyciel akademicki muzealnik

archiwista archeolog bibliotekarz

lekarz urzędnik duchowny

przedsiębiorca prawnik inne:

b) Czy autorzy otrzymują honoraria?

tak nie

22. Linia programowa

(Zazwyczaj przedstawiona w pierwszym numerze pisma. Zbiór założeń i wytycznych działania redakcji, odzwierciedlający preferencje światopoglądowe, ideowe, interesy, i dążenia redakcji, wydawcy, właściciela, jak również cele pisma, które mają być realizowane. Elementami linii programowej są: a) cele redakcji – zbiór konkretnie określonych wartości, postaw lub zachowań, jakie redakcja lub wydawca chcą promować i upowszechniać wśród odbiorców, czytelników, dla których zdecydował się wydawać pismo, celem może być też zdobycie konkretnie określonych czytelników lub pozycji na rynku, b) misja pisma – konkretny cel, którego realizację wyznaczył sobie wydawca, c) charakter tytułu prasowego – wskazanie albo środowiska np. kobiety, młodzież, mieszkańcy gminy,

powiatu,, do którego chce dotrzeć wydawca, albo tematyki i sposobu jej opracowania, albo funkcji, jakie ma pełnić pismo dla czytelników – lub kombinacji tych elementów – precyzyjne zakomunikowanie zawartości pisma, pełnionych lub planowanych jego funkcji oraz wyróżnienie go z grona pism konkurencyjnych, co je wyróżnia?)

23. Podejmowane tematy

☐ historia	☐ geografia	☐ krajoznawstwo i turystyka
☐ przyroda	☐ społeczeństwo	☐ ekologia
☐ kultura	☐ gospodarka	☐ hobby
☐ folklor	☐ literatura	☐ sport
☐ polityka	☐ inne:	

24. Rodzaje i gatunki dziennikarskie

a) informacyjny			
☐ wzmianka	☐ notatka	☐ infografka	☐ zapowiedź
☐ sprawozdanie	☐ relacja	☐ korespondencja	☐ życiorys
☐ przegląd prasy	☐ reportaż fabularny		
b) publicystyczny			
☐ artykuł	☐ artykuł wstępny	☐ reportaż problemowy	
☐ felieton	☐ komentarz	☐ recenzja	
☐ esej	☐ dziennik	☐ powieść w odcinkach	
☐ nekrolog (wspomnienie, pożegnanie)			
c) pograniczny			
☐ wywiad	☐ dyskusja	☐ debata	
☐ list do redakcji			

25. Obecność elementów idei regionalistycznej

a) elementy tożsamości regionalnej

☐ uwarunkowania geograficzne	☐ historia
☐ dziedzictwo kulturowe	☐ tradycja religijna
☐ regionalna tradycja literacka	☐ podania i legendy
☐ zwyczaje	☐ folklor
☐ symbolika	☐ język, gwara, dialekt
☐ krajoznawstwo i turystyka	☐ ludność
☐ życie społeczne i kulturalne	☐ biografie
☐ organizacje i instytucje	☐ komunikacja
☐ przyroda	
☐ inne:	

b) narracja regionalistyczna

- wyrażanie uczuć wobec „małej ojczyzny”

c) cel

- przekazywanie miejscowego dziedzictwa kulturowego następnym pokoleniom
- budowanie pozytywnego wizerunku „małej ojczyzny”

d) realizowane zadania

- przekazywanie miejscowego dziedzictwa kulturowego następnym pokoleniom
- kształtowanie świadomości i więzi lokalnych oraz postaw regionalistycznych
- integracja i aktywizacja mieszkańców
- badanie, utrwalanie i rozpowszechnianie miejscowej historii

- umacnianie miejscowej tożsamości oraz symboliki
- upowszechnianie miejscowych nazw
- promowanie ruchu regionalistycznego
- wzbudzanie zainteresowania wielokulturowością
- kształtowanie kultury dialogu publicznego

26. Kategoria prasy regionalistycznej

- a) ze względu na adresata
- regionalistyczna uniwersalna
 - regionalistyczna zawodowa – jaka?
 - regionalistyczna hobbystyczna – jaka?
- b) ze względu na ukształtowanie treści
- naukowa (*naukowe ukształtowanie treści, metodologia naukowa, cel: poszerzenie wiedzy*)
 - popularnonaukowa (*sprofilowane, styl i aparat naukowy ograniczone, cel: popularyzowanie wiedzy*)
 - popularna (*uniwersalny charakter, wszechstronna tematyka, przystępność*)
- c) sposób przekazywania treści
- bezkrytyczny
- (Nie naruszają interesów żadnych z grup społecznych, opowiadają się za utrzymaniem istniejącego stanu rzeczy. Unikają poruszania drażliwych zagadnień związanych z tradycją regionu oraz kontrowersyjnych poglądów. Czasopisma tego rodzaju cierpią na niedostatek głębszych, obiektywnych analiz, syntez i komentarzy, przy jednoczesnym jednostronnym interpretowaniu historii)*
- obiektywny
- (W czasopiśmie tych treści przedstawiane są z zachowaniem ich złożoności oraz z podaniem przyczyn i skutków. Analizy są dobrze udokumentowane.)*

krytyczny

(Zawierają krytykę elementów tradycji regionu, które nie przystają do potrzeb współczesności. Krytyką objęte zostają również motywy działania ludzi reprezentujących te elementy. W czasopismach tego rodzaju można spotkać treści kontrowersyjne. Często treści przedstawiane są w sposób nieobiektywny. Zwykle nie są związane z partiami politycznymi i grupami interesów.)

zaangażowany

(Mające na celu aktywne oddziaływanie na decyzje w sprawach związanych z rozwojem regionu. W czasopismach tego rodzaju nie tylko nagłaśnia się określone problemy społeczne i kulturowe, ale także podejmuje się na łamach próby ich rozwiązania. Do grupy tej zaliczyć należy ponadto czasopisma o motywacji i celach związanych z zagadnieniami ideologicznymi i politycznymi, na przykład czasopisma regionalistyczne o charakterze liberalnym, lewicowym, konserwatywnym, czy wyznaniowym.)

27. Uwagi

28. Data badania

ANEKS 2

- RELACJA ADAMA DARIUSZA KOTKIEWICZA

*Ilustracja 21. Adam D. Kotkiewicz, współpracownik i czytelnik „Naszych Korzeni”.
Promocja 6. numeru. 21 XI 2014 r.*

Moja współpraca z czasopismem „Nasze Korzenie” trwa od momentu powstania pisma w 2011 r. Zawsze czułem się regionalistą, co w bardzo dużym stopniu zawdzięczam moim nauczycielom historii w szkole podstawowej i średniej: panu Wiestawowi Oleksiakowi i panu dr. Marianowi Chudzyńskiemu. Jego wspaniałe opowieści o Płocku i o ziemi mazowieckiej uczyniły ze mnie, wówczas ucznia Technikum Samochodowego w Płocku, miłośnika historii i regionalistę. To dr M. Chudzyński przed laty zaprowadził mnie do siedziby Towarzystwa Naukowego Płockiego, którego był wiceprezesem, zapoznał mnie z działalnością stowarzyszenia i umożliwił uczestnictwo w spotkaniach prowadzonej przez siebie sekcji historycznej. Później ja również zacząłem działać w TNP jako członek. Dr M. Chudzyński był moim ulubionym profesorem, starałem się go naśladować w moich poszukiwaniach naukowych, a także w życiu prywatnym.

O pomysł na wydawanie pisma „Nasze Korzenie” dowiedziałem się podczas jednego ze spotkań Stowarzyszenia Tradystor. Wielu autorów współpracujących z pismem poznałem podczas działalności w Tradystorze. Należy do nich Sławomir Gajewski (zastępca redaktora naczelnego), którego pismo „Korzenie” - wydawane w latach 2000-2004 wspólnie z nieżyjącym już Tadeuszem Żukowskim - było poprzednikiem i inspiracją do powstania „Naszych Korzeni”. Pozostali autorzy to: Tomasz Kowalski z Sierpca; Andrzej Bobola Muszalski; Marek Siwanowicz z Cekanowa; Michał Umiński; Piotr Jarzyński. Jak policzyłem, w trzecim numerze pisma, aż sześć artykułów wyszło spod pióra członków Tradystora. Stowarzyszenie to skupia ludzi, którzy na co dzień wykonują najróżniejsze zawody, ale w życiu prywatnym czerpią przyjemność z odkrywania swoich małych ojczyzn, dzielenia się zdobytą wiedzą na forum internetowym. W ramach swoich pasji odnajdują zapomniane groby, odnawiają je, organizują wycieczki, spływy kajakowe. To czystej krwi społecznicy, którzy poświęcają swój czas, umiejętności i pieniądze, ponieważ wynika to z ich wewnętrznej potrzeby, bo tak im w „duszy gra”.

Wspomniany Sławomir Gajewski poznał mnie z dr. Tomaszem Kordalą, zastępcą dyrektora Muzeum Mazowieckiego w Płocku i redaktorem naczelnym „Naszych Korzeni”. Moim zdaniem obecny sukces pisma jest w dużej mierze zasługą dr. Kordali. Potrafi on umiejętnie współdziałać z pracownikami Muzeum zaangażowanymi w tworzenie półrocznika oraz z autorami, dba o poziom tekstów, a także o estetykę pisma. Dzięki działaniom redaktora naczelnego pismo znajduje coraz więcej czytelników.

Z niecierpliwością wyczekujemy promocji kolejnych numerów „Naszych Korzeni”. To okazja do wysłuchania ciekawych prelekcji, spotkania ludzi o podobnych zainteresowaniach, do rozmów na regionalistyczne tematy. Podczas promocji czasopisma w siedzibie Muzeum Mazowieckiego spotykam „znajome twarze”, co mnie bardzo cieszy, ale też widuję coraz więcej nowych osób, które często pozostają już stałymi gośćmi. Jestem pełen uznania dla dyrektora Muzeum Mazowieckiego Leonarda Sobieraja, który mimo niedofinansowania kultury w Polsce, zawsze potrafi znaleźć środki na wydanie kolejnego numeru oraz na jego odpowiednią promocję.

Muzeum Mazowieckie w Płocku jako wydawca „Naszych Korzeni” przyjęło mnie i moich kolegów z „otwartymi ramionami”. Już na jednym

z pierwszych spotkań uroczyście wręczono nam legitymacje redakcyjne korespondentów, co było bardzo miłym gestem. Dzięki temu czuję, że „Nasze Korzenie” to w pewnym sensie także „moje dziecko”, o które dbam na miarę moich umiejętności i możliwości. Zawsze staram się dostarczyć tekst do kolejnego numeru, rozprawdzam i reklamuję pismo w różnych instytucjach kultury (bibliotekach, muzeach), wśród znajomych, a także zachęcam do pisania i nadsyłania tekstów.

W piśmie „Nasze Korzenie” widzę ogromny potencjał, bo jest ono współtworzone w dużej części przez społeczników, miłośników małej ojczyzny, którzy chcą się dzielić swoją wiedzą, odkryciami, ciekawostkami. Chętnych do pisania mamy coraz więcej, co bardzo cieszy, a periodyk z numeru na numer jest coraz obszerniejszy. Według mnie, ten półrocznik wypełnia lukę między kwartalnikiem Towarzystwa Naukowego Płockiego „Notatki Płockie” a gazetami takimi jak np. „Tygodnik Płocki”. Do lektury „Naszych Korzeni” zachęca mnie piękna szata graficzna i popularnonaukowy charakter. Bez trudu odnajdują się w nim zarówno ludzie zawodowo zajmujący się nauką z tytułami profesorów czy doktorów, jak i hobbyści, dla których poznawanie małej ojczyzny i pisanie o niej jest odskocznią od codzienności. Z moich obserwacji wynika, że czasopismo jest dobrze przyjmowane przez ludzi zainteresowanych historią i kulturą regionu. Mam nadzieję, że „Nasze Korzenie” nadal będą się rozwijać i pozostaną z nami na wiele lat.

Adam Dariusz Kotkiewicz

Płock, 2015 r.

SUMMARY

The book entitled „Płocka prasa regionalistyczna w latach 1989-2014” written by Andrzej Kansy focuses on the position of Poland in the European integration process and deals with the role of the regions and sub-regions in its development. In this publication the subject of cultural heritage of the small homelands, their present and future situation, as well as the local identity and the regionalism movement is raised. However, the crucial motif of this book is concerned with the form of activity that derives from the regional interests, and manifests in the publication of the regional press as the specific form of the local press. A period of time, which this book deals with comprises 25 years of so- called „free Poland” with the incipient stage that took place in 1989 as result of the political transformation. The book consists of five chapters. The first one is concerned with the presentation of Plock region and sub-region from the administrative and political point of view, afterwards, the counties which are included into it are depicted. In the second chapter the author raises an issue of the contemporary vision of the regionalism as a significant reference to the regional press. In the third chapter we can find the description of its developmental process in the background of the heritage of the past. On the basis of the literature the concept and traditions of the regional press were inspected. A position in the local press hierarchy and the classification of the regional press was also presented. The chapters IV and V concentrate mainly on the research part. In chapter IV the gist of the regional press and the issue of the regional traditions in Plock area is included. The analysis and research conclusive statements concerning the regional press development in the sub-region of Plock in 1989-2014 are presented. The reason why regional journals were created is also explained. The authors and editors who were related to them are characterized as well. Subsequently, the principles of journals publication are studied, as well as the list of publishers of the regional press. Additionally, the subject matter and structures of the particular periodicals are investigated.

It is worth mentioning that they were classified as well. Periodicals were analyzed on the basis of the regionalism concept occurrence. The types and forms of the journalism practiced by authors were also examined. The chapter V is devoted to the description of semi-annual publication „Nasze Korzenie” as the example of the most unchangeable and constant regional journal. The summation and the conclusions drawn on the basis of the research are presented. Additionally, the bibliography, the list of illustrations, graphics, tables and annexes are provided. The index of authors and the list of the regional periodicals of Plock sub-region is added. The journals published in 1989-2014 in Plock sub-region were identified and characterized. The traditions of the regional press in the sub-region of Plock date back to the interwar period. At that time, such kind of press was published in Plock, that functioned both as the capital of Mazovia Plock and as the main regional journal issue institute, this institute was also run to a lesser extent in Sierpc. In 1945-1989 Plock became known both as the regionalism center and the major publishing institute. Nevertheless, at that time, the concept of regionalism was mostly treated as a folklorist issue. The major development of the regional press in the sub-region of Plock followed after 1989. It supports the argument that the new period in the history of Poland induced to action and motivated people to give attention to the regional issues, including the press publication. The political, administrative, economic and social transformations that took place in Poland also contributed to the advancement of the regional press. Those changes urged the regionalism supporters, for example associated with the local government institutions, government and non-governmental organization to intense activity. They engaged in a discourse concerned with the regional cultural heritage in the context of the European Union. The regional press publishers, editors and other co-workers publicized and paid considerable attention to the issue of history and nature of sub-regions, they indicated to the local monuments and to the prominent figures. The significant impact on the development of the regionalism and the regional press had the strengthening of the regionalism movement and implementation education about regions to schools. However, the most important parts in the whole process of

its evolution were connected with the introduction of the administrative division, which was based on three levels, creation of three counties: plocki, gostyninski and sierpecki, and giving Plock the rights of the district in 1999. Such changes resulted in a meaningful reflection on the identity elements, which, eventually led to regional press existence. One of the most important reasons that contributed to this publishing process was connected with „freedom” and possibilities that only scarce periodicals that raised the subject of small homelands had. The need to inform about the life and traditions of the local society, supervision of the local authorities, local community integration, maintenance of the social relations and support the formation of the cultural identity were the major factors that contributed to the regional press publication. The popularization of the knowledge about the small homelands, emphasizing the importance of the natural and cultural heritage as well as the encouragement the members of local society to intense activity pertained to the most important purposes of the regional press in Plock sub-region. The conducted research lead to the conclusion that the regional press in the sub-region of Plock played a considerable role in a period of 25 years of so- called „free Poland”. It could be best perceived from the perspective of the small homelands, for the reason that they were the object of the special interest of the enthusiasts that created particular journals. In the atmosphere of the civil liberty the news about the social life was provided. For the sake of the next generations and on the grounds of respect, the significance of the cultural heritage of villages, small towns, communes, counties and regions was reminded. The issue of cultural identity was also sustained, which appeared to be extremely important after the gradual retreating education about regions from schools. The regional press became the fundamental and the most updated source of information about the history and culture of the sub-region of Plock, functioning as its monograph as well. The publishers and the regional editorial offices have been credited not only with the promotion of the active citizenship but also with the social relations maintenance, especially that they have been equally important as the human capital. It must be also said that the regional press brings benefits and advantages mainly to the local communities, but, in a broad sense also to the whole Polish society.

INDEKS NAZWISK

A

Albin 20.

Aleksander z Malonne 21.

Angelotus 20.

B

Baraniuk Tadeusz 50, 142.

Barbasiewicz Maria 20, 23, 143.

Barcz Jan 13, 143.

Bardach Juliusz 26, 145.

Bauer Zbigniew 42, 144.

Bednarek Stefan 36, 147.

Berry Thomas 95.

Bet Natalia 77, 81, 99.

Bielecka Małgorzata 13, 143.

Bolesław III Krzywousty 25.

Bolesta-Modliński Konstanty 41,
55, 56.

Bomert Ludwik 57.

Borowska Jolanta 126.

Broniewski Władysław 28.

Bujak Franciszek 35, 37, 40, 143.

Bystroń Jan Stanisław 37.

C

Celiński Andrzej 36.

Chlebowski Bronisław 37.

Chlewiński Zbigniew 125.

Chodubski Andrzej 2, 7, 9, 50, 143.

Chojnacki Jakub 28, 143.

Chopin Fryderyk 120.

Chorążki Włodzimierz 42, 144.

Chościak-Popiel Wincenty Teofil
21.

Chudziński Edward 39, 40, 41,
42, 143, 144.

Chudzyński Marian 27, 29, 30,
32, 143, 144, 163.

Cieślik Grażyna 97.

Cieślik Joanna 97.

Ciołek Erazm 21.

Czachorowski Stanisław 126.

D

Damrosz Jerzy 33, 34, 35, 36, 38,
50, 143, 144, 147.

Dobroński Adam 51, 144.

Domagała Jarosław 64, 65, 86.

Dubisz Stanisław 11, 141.

Dutkiewicz Jacek 63, 94.

Dwojnych Andrzej 78, 88.

Dziki Sylwester 42, 144.

F

Falińska Barbara 51, 144.

Franciszkiewicz Leszek 85.

Furman Wojciech 110, 149.

G

Gajewski Sławomir 48, 63, 97,
98, 117, 125, 149, 164.
Gałat Magdalena 126.
Gałczyński Marian 118.
Gawron Mirosław 50, 143.
Gąsiorowski Paweł Bogdan 32,
92, 144.
Gierula Marian 45, 46, 144.
Gieysztor Aleksander 26, 27, 144.
Giżycki Paweł 21.
Gloger Zygmunt 37.
Głogowska Helena 50, 143.
Godlewska Justyna 18, 145.
Gołębiewski Grzegorz 27, 124,
142, 145.
Gołota Janusz 51, 144.
Górczyńska Anna 91, 126.
Grabowska Aleksandra 126.

H

Handke Kwiryna 33, 147, 149.
Hościło Kamila 42, 145.

J

Jakub z Gostynina 30.
Jakub z Kurdwanowa 21, 149.
Jakubowski Wojciech 21, 145.
Jankowski Piotr 13, 145.
Janowski Aleksander 37.

Janusz II 25, 31.
Jarzyński Piotr 126, 164.
Jaszczak Ewa 126.
Jeznach Andrzej 127.

K

Kaczmarek Czesław 32.
Kaczyński Jacek 100.
Kaliszewski Andrzej 110, 149.
Kansy Andrzej 18, 41, 145, 167.
Karłowicz Jan 37.
Kasprzyk Damian 18, 41, 43, 44,
55, 56, 133, 145.
Kazimierz Odnowiciel 25, 30.
Kazimierz Wielki 25, 31.
Kolasa Władysław Marek 43,
145.
Kolberg Oskar 37.
Konarska-Pabiniak Barbara 26,
29, 30, 65, 77, 78, 86, 144,
145, 151.
Kononiuk Tadeusz 48, 148.
Konopka Marek 36, 147.
Konrad Mazowiecki 25.
Koński Wiesław Adam 26, 41,
55, 77, 145.
Korbel Janusz 96, 145.
Kordala Tomasz 80, 81, 90, 91,
123, 124, 125, 126, 141, 151,
164.
Koseski Adam 50, 142, 144, 148.

Kotkiewicz Adam Dariusz 3, 4,
127, 133, 141, 145, 151, 163,
165.

Kowalczyk Ryszard 5, 6, 9, 33,
41, 47, 49, 50, 51, 74, 136,
146.

Kowalewski Tadeusz 88, 146.

Kowalski Tomasz 164.

Kownacka Maria 30.

Kozak Marek 11, 141.

Krajewski Mirosław 27, 143,
145, 148.

Krukowski Tomasz 89, 116.

Kruszewski Zbigniew Paweł 28,
35, 114, 146, 148.

Krzycki Andrzej 21.

Krzywicki Ludwik 37.

Kuczyński Stefan Krzysztof 23.

L

Lelewel Joachim 37.

M

Maciesza Aleksander 8, 41, 55,
56, 90, 146.

Małkowski Andrzej 30.

Marcjalis 20.

Marek 20.

Masław 25.

Maślanka Julian 101, 141.

Matusiak Krzysztof 125.

Mayzner Kazimierz 41, 55, 56.

Mąkowski Władysław 55.

Michalski Bogdan 48, 148.

Midura Franciszek 56.

Mieclaw 30.

Miecznikowski Zbigniew 125.

Mielczarek Tomasz 59, 135, 146.

Mieszko I 30.

Mieszkowicz Paweł 125.

Mikołaj I 26.

Morawski Zdzisław 11, 146.

Muszalski Andrzej Bobola 164.

N

Nałkowski Wacław 37.

Nawrot Bogdan 41, 146.

Niemcewicz Julian Ursyn 37.

Nitsch Kazimierz 37.

Noskowski Andrzej 21.

Notkowski Andrzej 39, 147.

Nowodworski Michał 21.

Nowowiejski Antoni Julian 21, 55.

O

Oleksiak Wiesław 163.

Olszewski Władysław 56.

Omelaniuk Antoni Jan 36, 38,
147.

Orkan Władysław 37.

Ostrowski Ksawery 97.

P

Padlewski Zygmunt 27.
Paprocki Bartosz 32.
Paschalis 20.
Patkowski Andrzej 36, 37, 39,
40, 42, 147.
Piaskowski Grzegorz 125, 126.
Pietrzyk Irena 13, 147.
Pisarek Walery 47, 141.
Pokładowy Jacek 41, 146.
Pol Wincenty 37.
Pólturzycki Józef 28, 148.
Prażmowski Adam Michał 21.
Przerwa-Tetmajer Kazimierz 37.
Pyszkowski Andrzej 11, 141.

R

Raczyński Edward 37.
Radomski Grzegorz 56, 147.
Radziwiński Andrzej 21, 149.
Rajewski Marcin 43, 145.
Rakowska Joanna 13, 147.
Regulski Jerzy 11, 147.
Reymont Władysław 37.
Rękawiecki Radosław 127.
Rogosiński Andrzej 127, 151.
Romer Eugeniusz 37.
Rydzewska Barbara 126.

S

Sadowska Jadwiga 42.
Sawicka-Mierzyńska Katarzyna
42, 145.
Senkowska-Gluck Monika 26,
145.
Sikorski Bogdan 21, 116.
Siwanowicz Marek 164.
Skierkowski Władysław 55.
Składzińska Stanisława 63, 93.
Skorowski Henryk 33, 34, 147.
Skrzypczak Jędrzej 48, 148.
Sławiński Janusz 111, 141.
Sobieraj Leonard 81, 98, 126,
164.
Sokolnicki Michał 27, 148.
Solarczyk Marek 21, 145.
Sonczyk Wiesław 77, 148.
Staniszewska Magdalena 62,
148.
Staszic Stanisław 37.
Stawarz Andrzej 50, 142, 144,
148.
Stępnik Krzysztof 43, 145.
Stogowska Anna Maria 62, 79,
80, 84, 139, 151.
Struzik Adam 67, 87.
Strzelecki Zdzisław 17, 148.
Suchanecka Krystyna 126.
Szczepański Janusz 27, 148.
Szewczyk Robert 11, 141.

Szostok Patrycja 137, 148.
Szujski Wasyl 30, 143.
Szul Roman 12, 34, 35, 37, 148.
Szydłowski Edward 41, 56.
Szymański Wojciech 22, 148.

Ś

Świątek Dariusz 18, 25, 148.
Świętochowski Aleksander 37.

T

Truszczyński Marek 51, 144.
Tryka Grażyna 97.
Tucholski Andrzej 97, 127.
Tybuchowska-Hartlińska
Karolina 17, 149.

U

Umiński Michał 164.

W

Wielgus Stanisław 21.
Wiśniewski Krzysztof 33.
Witkiewicz Stanisław 37.
Władysław Herman 25.
Wolny-Zmorzyński Kazimierz
110, 149.
Wolski-Dunin Piotr 21.
Woszczyk Andrzej 32.
Wybult Franciszek 41, 55, 56.
Wysocka Elżbieta 36, 147.

Z

Zadrozny Krzysztof 126.
Zgliński Marek 62, 91, 92, 120.
Zygner Leszek 21, 149.

Ż

Żeromski Stefan 37.
Żukowski Tadeusz 97, 164.

INDEKS CZASOPISM REGIONALISTYCZNYCH SUBREGIONU PŁOCKIEGO (1989-2015)

- „Benedictus”, s. 63, 93, 94, 116, 141, 151.
- „Biuletyn Muzealny”, s. 60, 64, 81, 98, 114, 141.
- „Brudzeń Zaprasza”, s. 63, 65, 70, 78, 87, 88, 105, 115, 141, 151.
- „Dziejopis Sierpecki” 66, 87, 89, 116, 141, 151.
- „Express Tumski” 66, 91, 93, 103, 116, 141, 151.
- „Głos Ziemi Płockiej” 61, 63, 95, 96, 98, 103, 104, 116, 117, 125, 141, 151.
- „Korzenie” 63, 95, 96, 97, 98, 101, 117, 125, 141, 151, 164.
- „Małachowiak” 64, 100, 101, 118, 141, 151.
- „Mazowiecka Szwajcaria” 65, 78, 87, 88, 115, 141, 151.
- „Międzypokoleniowa Gazeta Obywatelska” 61, 68, 77, 81, 82, 99, 119, 142.
- „Nasze Korzenie” 3, 4, 10, 42, 66, 67, 70, 79, 87, 89, 89, 90, 91, 114, 123-129, 141, 142, 151, 163, 164, 165, 168.
- „Nowy Sierpc” 63, 70, 91, 119, 142.
- „Płocki Rocznik Historyczno-Archiwalny” 6, 62, 66, 70, 79, 84, 113, 142, 151.
- „Płockie Zeszyty Archiwalne” 66, 70, 84, 113, 142.
- „Region Płocki Regionem Europejskim” 64, 70, 82, 99, 142.
- „Rocznik Gostyniński” 42, 64, 65, 77, 78, 84, 85, 86, 104, 120, 142, 151.
- „Rocznik Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu” 67, 80, 84, 86, 114, 125, 142.
- „Sierpeckie Rozmaitości” 56, 60, 62, 70, 74, 81, 91, 92, 102, 104, 112, 120, 121, 142, 144, 147, 148, 151.
- „Spichlerz Pamięci” 61, 68, 70, 98, 113, 142.
- „U Świętego Marcina” 67, 93, 94, 121, 142.
- „Wiadomości Gostynińskie” 63, 91, 92, 93, 104, 121, 142.
- „Wieści Muzealne” 68, 98, 114, 142.

